

west • vlaanderen werkt

Dagtoerisme aan de Vlaamse Kust
Bedrijf in de kijker: Spicer Off-Highway
Budgetteren is bijzonder belangrijk, ook voor KMO's
Wat brengt de eeuwwisseling op vlak van zorgsystemen?

WES

3. 2000
42ste jaargang
tweemaandelijks uitgave
verschijnt niet in
juli en augustus

Sales Force *Plus*

Als het erop aan komt gegevens
vanuit de field dagelijks
beschikbaar te stellen aan hen
die ze hard nodig hebben...

In de FMCG markt is het van strategisch belang dat de externe ploeg dagelijks perfect in synchronisatie is met de interne dienst.

Indien activiteiten als verkoopsobjectieven, klantenbeheer, bezoeksplanning, prijsopnames, orderopnames, bezoeksrapportering, ... u heel vertrouwd in de oren klinken dan heeft **DeDuCo Sales Force Automation** voor u wellicht een mooie oplossing in petto.

Vraag vrijblijvend een demo van onze PC-Client/Server oplossing voor uw bedrijf.

FUJITSU

DeDuCo nv
Sales Force Automation
Doorniksesteenweg 214
B 8500 Kortrijk
Tel. +32 56 40 29 27
Fax +32 56 40 41 80
E-mail: Sales@DeDuCo.be

90

Redactioneel

GOM en WES behalen ISO 9000

108

Tabel:

Niet werkende werkzoekenden in de West-Vlaamse gemeenten naar geslacht, studieniveau, categorie, leeftijd en duur, jaar 1999

128

Business opportuniteiten

131

Fiscale Focus

92

Anne Verhaeghe

Dagtoerisme aan de Vlaamse Kust

112

Het verloop van de sociaal-economische indicatoren en de conjunctuur in West-Vlaanderen (Opmaak juni 2000)

132

Publicaties

WES/GOM - West-Vlaanderen

97

Jo Sanders

Budgetteren is bijzonder belangrijk, ook voor KMO's

115

Kort genoteerd

Bij naamvermelding verschijnt de bijdrage onder de verantwoordelijkheid van de auteur

100

Marleen Cool

Wat brengt de eeuwwisseling op het vlak van zorgsystemen?

121

Spectrum

GOM-West-Vlaanderen buigt zich over innovatie

Ondernemers vinden het bij de GOM! West-Vlaams Milieucharter Gaselwest: een kwarteeuw dienstverlening

GOM bepleit ruimte voor bedrijven Gëintegreerd samenwerken voor de wvi GOM participeert in FLV-Education WVEM investeert zwaar in alternatieve energie

Regionale planners uit Letland op bezoek bij GOM-West-Vlaanderen

106

Bedrijf in de kijker

Spicer Off-Highway Products Division

Beschermcomité

P. Breyne
gouverneur,
voorzitter algemene vergadering WES
prof. em. dr. O. Vanneste,
eregouverneur,
voorzitter raad van beheer WES
De heren G. Defreyne, J. Durnez,
G. Naeyaert, F. Peuteman,
mevrouw M.C. Van der Stichele-De Jaegere
de heer W. Vens
leden van de bestendige deputatie

Redactiecomité

A. Calus, G. Declercq, P. Delafontaine, F. Hoorelbeke,
P. Kerckaert, P. Meurrens, J. Pattyn, G. Sanders,
J. Theys, P. Van den Avenne, N. Vanhove

Voorzitter redactiecomité

N. Vanhove

Redactiesecretaris

B. De Proost

Redactiesecretariaat en publiciteitsvoorwaarden

B. De Proost
WES, Baron Ruzettelaan 33
8310 Brugge-Assebroek
e-mail: brigitte.deproost@wes.be

Verantwoordelijke uitgever

N. Vanhove
Krakkestraat 3, 8200 St.-Andries (Brugge)

**Westvlaams
Economisch
Studiebureau vzw**
Baron Ruzettelaan 33
8310 Brugge-Assebroek
tel. 050/36 71 36
fax 050/36 31 86
Postrekening
000-0125243-16
BTW
408 382 668
e-mail: info@wes.be

Abonnement 2000
650 BEF (BTW en port
inbegrepen)
Postrekening
000-0125243-16
WES
Baron Ruzettelaan 33
8310 Brugge-Assebroek

Ontwerp lay-out
Johan Mahieu, Brugge
Drukkerij
Goekint Graphics,
Oostende
Foto kft
Jean Godecharle,
Brugge

ISSN=1374-6235

GOM en WES behalen ISO 9000

Steeds meer ondernemingen en organisaties beseffen het belang van kwaliteit van hun bedrijfsvoering en van hun producten en diensten. Hiertoe implementeren ze een kwaliteitszorgsysteem dat deel uitmaakt van het algemene managementsysteem. De missie van ISO (internationale organisatie voor standaardisatie) bestaat in het promoten van standaardisatie, onder andere in het kwaliteitsgebeuren om de handel en uitwisseling van goederen en diensten te vergemakkelijken. De ISO-familie bestaat uit verschillende normen. Voor de GOM en WES zijn ISO 9001/2 van betekenis.

ISO 9001 en ISO 9002 beschrijven de eisen waaraan een kwaliteitssysteem moet voldoen om te verzekeren dat de gespecificeerde klanteneisen worden gehaald. Het heeft betrekking op alle fasen van de productie en/of dienstverlening: ontwerp, ontwikkeling, vervaardiging en nazorg. ISO 9001/2 wil klantentevredenheid bereiken door het voorkomen van afwijkingen in elk van de genoemde stadia van de dienstverlening.

ISO heeft echter niet enkel effect naar de klant toe doch betreft ook de interne werking van een instelling zoals: betere afspraken tussen medewerkers, betere opvolging door de directie, betere kennisoverdracht, uitwerken van een systeem van permanente verbetering, kortom het verkrijgen van een zo hoog mogelijke effectiviteit en efficiëntie. Van groot belang is ook dat een ISO-certificatie bijdraagt tot de beroepsfierheid van de medewerkers.

In de schoot van de GOM en WES werd de beslissing om te gaan voor een ISO-certificaat genomen in het najaar van 1998. Gedurende bijna anderhalf jaar hebben directie en medewerkers zich ingezet om te voldoen aan de normvereisten die ISO voorschrijft. In april van dit jaar behaalde de GOM het ISO 9002-certificaat en WES het ISO 9001-certificaat. Het verschil tussen beide ISO-normen houdt verband met de betekenis van productontwikkeling binnen elke instelling. Zowel de GOM als WES werden gecertificeerd door Lloyds Register en begeleid door CKZ West-Vlaanderen.

Het kwaliteitsmanagementsysteem voor de GOM is van toepassing op: **"Bevorderen van de sociaal-economische ontwikkeling van West-Vlaanderen door begeleiding van bestaande en nieuwe ondernemingen, als planningsinstantie en als realisator van projecten en door uitvoering van bepaalde opdrachten van het economisch beleid van de Vlaamse regering en de provinciale overheid"**. Hiermee is de GOM de eerste overheidsinstantie, zonder technische processen, die een dergelijk certificaat behaalt.

*Samen met de GOM behaalde ook het studie- en adviesbureau **WES** het ISO-kwaliteitslabel. Het is van toepassing op "ontwerpen en leveren van onderzoek, advies, begeleiding en opleiding van overheden en de private sector in binnen- en buitenland op het vlak van milieu, ruimtelijke planning, regionaal-economisch en sociaal-economisch beleid, toerisme en recreatie en ontwikkelingssamenwerkingsprojecten".*

Voor zowel GOM als WES betekent het behalen van deze kwaliteitslabel een mijlpaal in de geschiedenis van beide instellingen en een grote eer voor de beheersorganen, directie en medewerkers.

Dagtoerisme aan de Vlaamse Kust

Anne Verhaeghe
Stafmedewerker WES

Bijna een derde van de Belgen maakte in 1998 een daguitstap naar de Vlaamse Kust. Het totaal aantal daguitstappen van Belgen aan onze Kust in 1998 bedraagt ongeveer 17.2 miljoen. Uit cijfers die teruggaan tot 1991 leiden we een lichte daling van het dagtoerisme af.

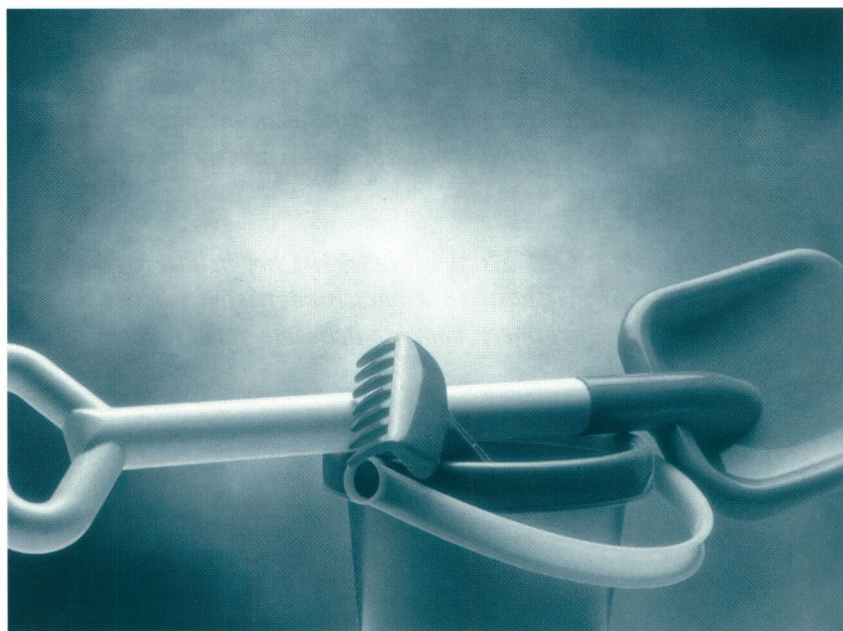
Naast het verblijftoerisme vormt het dagtoerisme een belangrijke pijler van de toeristische activiteit aan de Vlaamse Kust. Cijfers omtrent dagtoerisme zijn in vergelijking met verblijftoerisme bijzonder schaars. Onderstaand artikel verdiept de daguitstappen van de Belgische bevolking aan de Vlaamse Kust in 1998.

In een inleidend gedeelte overlopen we de gebruikte begrippen en methodologie. De tweede paragraaf handelt over het aantal daguitstappen van de Belgen aan onze Kust. Aansluitend bespreken we de evolutie van de markt van de daguitstappen aan de Vlaamse Kust om in paragraaf vier de verdeling van het aantal daguitstappen over de verschillende kustgemeenten te bekijken. Het artikel sluit af met het profiel van de daguitstappenparticipanten aan de Kust en de voornaamste profielverschillen tussen de verschillende kustgemeenten.

Gebruikte begrippen en methodologie

Gebruikte begrippen

We omschrijven **daguitstappen** als verblijven buiten de woning die ongeveer een volledige dag in beslag nemen zonder dat hiermee evenwel een overnachting gepaard gaat. In elk geval wordt het middagmaal niet thuis gebruikt. Het zijn uitstappen voor recreatieve doeleinden,

Jean Godecharle, Brugge

waarbij men minstens 20 km van huis weggaat. Uitstappen waarbij men uitsluitend familie en kennissen bezoekt, evenals de uitstappen met een routinematig karakter (bijvoorbeeld regelmatige sportbeoefening), laten we buiten beschouwing. Door deze definitie te hanteren proberen we enkel de werkelijk toeristische daguitstappen te weerhouden.

Bezoekers van een bepaalde bestemming voor korte duur zijn niet vervat in de definitie evenals daguitstappen ondernomen vanuit een (korte-)vakantiebestemming. Dit wil zeggen dat bezoeken van Belgen die op meer dan 20 km van de Kust wonen maar die er slechts enkele uren verblijven in onze definitie geen daguitstappen vormen. Dit is ook het geval voor inwoners van kustgemeenten die een dag doorbrengen in hun eigen woonplaats of in een andere dichtbij gelegen badplaats. Ook bezoeken van verblijftoeristen aan de Kust aan naburige kustgemeenten noemen we geen daguitstap.

Dit artikel onderzoekt enkel de daguitstappen van de Belgische

bevolking. Dagtochten van buitenlanders aan de Vlaamse Kust zijn eveneens van belang, voornamelijk dan voor de aan het buitenland grenzende kustgemeenten, maar worden hier niet in beschouwing genomen.¹ In 1991 bleek dat ongeveer 10 % van de dagtoeristen aan de Vlaamse Kust van over de grens kwam.

We maken een onderscheid tussen de **zomer- en winterperiode**. De zomer loopt van 1 april tot 30 september, de winterperiode van 1 oktober tot 31 maart. Als we spreken over het jaar 1998, dan bedoelen we impliciet de periode van 1 april 1998 tot 31 maart 1999.

Het aandeel van de bevolking dat in de betreffende periode minstens eenmaal een daguitstap heeft gemaakt noemen we de **netto daguitstappenparticipatie**.

Gebruikte methodologie

De resultaten zijn gebaseerd op het WES-onderzoek naar het reisgedrag van de Belgen in 1998. Hierbij werden 6.000 Belgen twee maal ondervraagd over onder meer

de daguitstappen die ze maakten gedurende de afgelopen zes maanden. Deze respondenten werden in het najaar van 1998 ondervraagd over hun daguitstappen tijdens de zomer en in het voorjaar van 1999 over de daguitstappen tijdens de winter.

Vooraleer in te gaan op de resultaten van het onderzoek moeten we wijzen op de beperkingen van de gevolgde onderzoeksmethodologie. Op het ogenblik van de enquêtering werd aan de enquêtepersonen gevraagd om alle dagtochten in de voorbije zes maanden op te noemen. Aangezien we weten dat de spontane herinnering van de daguitstappen relatief snel vervaagt, mag worden verwacht dat de enquêteresultaten slechts een benaderend beeld zullen opleveren van het reëel aantal daguitstappen in een bepaalde periode. De in dit artikel beschreven enquête-resultaten zijn gecorrigeerde resultaten op basis van ervaring die WES opdeed met andere dagtochtenonderzoeken.

Aantal daguitstappen aan de Vlaamse kust in 1998

Nagenoeg een derde van de Belgische bevolking (31.8 %) heeft in 1998 een daguitstap ondernomen naar de Vlaamse Kust. De netto participatiegraad ligt logischerwijze een stuk hoger in de zomer (27.3 %) dan in de winter (9.9 %).

Het totaal aantal daguitstappen aan de Vlaamse Kust, ondernomen door de Belgische bevolking in 1998, kunnen we ramen op 17.2 miljoen. In de zomerperiode (dit is april tot en met september) ontvangt de Kust ongeveer 12.5 miljoen Belgische dagtoeristen, in de winter (oktober-maart) is dit bijna 4.7 miljoen. Dit betekent dat nagenoeg 75 % van de dagtrips door de Belgische bevolking naar de Vlaamse Kust tijdens de zomerperiode plaatsvindt.

Zowel de netto participatiegraad als het absoluut aantal daguitstappen naar de Kust in 1998 ligt beduidend hoger in het Nederlandstalig landsgedeelte (respectievelijk 40.4 % of 14.2 miljoen daguitstappen naar de Kust) dan in het Franstalige gedeelte (respectievelijk 19.4 % of 3 miljoen daguitstappen).

Nagenoeg de helft van de West- en Oost-Vlamingen ondernam in 1998 een daguitstap naar de

Kust. Ook in de winter is de participatiegraad onder de West- en Oost-Vlamingen relatief hoog. Respectievelijk ongeveer 20 % en 15 % van de inwoners van West- en Oost-Vlaanderen heeft tijdens de winter van 1998 een daguitstap naar de Kust ondernomen. Tussen 35 % en 40 % van de inwoners van de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant trokken eveneens voor een daguitstap naar de Kust in 1998.

De netto participatiegraad in de andere provincies ligt een stuk lager: Limburg (24.2 %), Waals-Brabant en Henegouwen (23.3 %), Brussel (19.5 %), Luxemburg en Namen (16.9 %) en Luik (15.8 %).

Ongeveer 35 % van de Belgen tot 35 jaar heeft in 1998 minstens één daguitstap naar de Vlaamse Kust gemaakt. Dit percentage bedraagt ongeveer 30 % voor Belgen uit de leeftijdscategorie 35-64 jaar en slechts iets meer dan 20 % voor wie minstens 65 jaar is.

Ongeveer 35 % van de gezinnen met kinderen onderneemt jaarlijks minstens één daguitstap naar de Kust. Dit ligt een stuk hoger dan gezinnen zonder (thuiswonende) kinderen waar maximaal ongeveer 30 % van de respondenten een dergelijke uitstap maakt.

Evolutie van het aantal daguitstappen aan de Vlaamse kust 1991-1998

Tabel 1 toont aan dat over de periode 1991-'98 het aantal Belgen dat een daguitstap maakt naar de Vlaamse Kust evenals het totaal aantal daguitstappen richting Kust licht terugloopt. In 1991 maakte 34.4 % van de Belgische bevolking (of 3.4 miljoen Belgen) een daguitstap

naar zee en telden we 18.6 miljoen daguitstappen. Per Belg die naar de Kust trok noteerden we gemiddeld 5.5 daguitstappen.

In 1998 ondernam 31.8 % van de Belgische bevolking of 3.2 miljoen Belgen een dergelijke dagtocht. Zoals reeds vermeld gaf dit aanleiding tot 17.2 miljoen daguitstappen. Het aantal daguitstappen per participant verandert weinig, in 1998 telden we gemiddeld 5.4 dagtochten per participant.

1994 vormde blijkbaar een piekjaar. In dat jaar maakten 36.2 % van de Belgen (of 3.7 miljoen Belgen) een daguitstap naar de Vlaamse Kust. We telden dat jaar 20.1 miljoen daguitstappen. Het aantal daguitstappen per participant ligt evenwel op ongeveer hetzelfde niveau als voor de andere jaren, namelijk 5.4 daguitstappen.

Sedert 1996 is zowel het aandeel van de Belgische bevolking dat een dag aan zee doorbracht als het totaal aantal daguitstappen weinig veranderd.

Aantal daguitstappen in de verschillende kustgemeenten in 1998

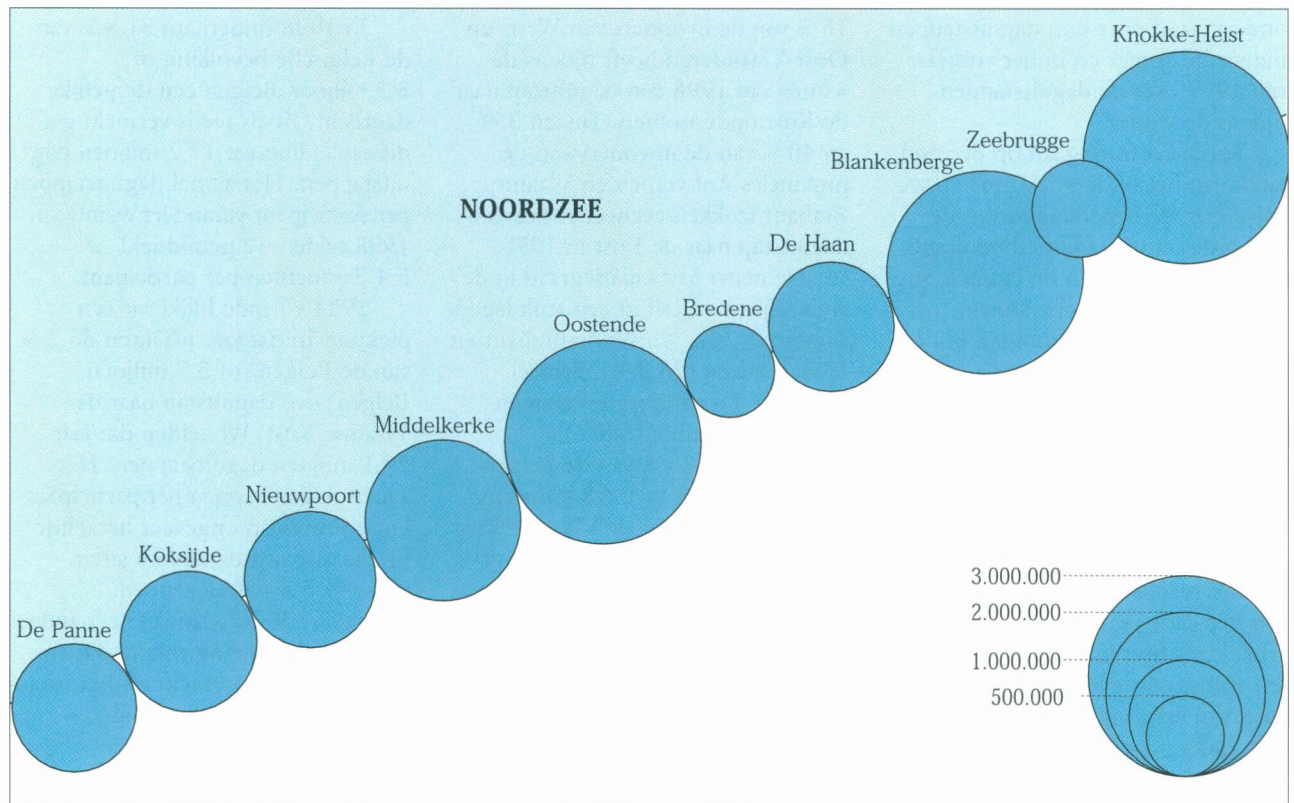
Knokke-Heist, Blankenberge en Oostende mochten in 1998 elk circa 17 % van het totaal aantal Belgische dagtoeristen aan de Kust ontvangen. Dit komt neer op ongeveer 2.8 à 3.1 miljoen dagtoeristen. De Haan-Wenduine, Middelkerke-Westende, Nieuwpoort, Koksijde-Oostduinkerke en De Panne hebben elk een aandeel van 7 à 11% of 1.2 tot 1.9 miljoen dagjesmensen. Zeebrugge en Bredene trekken elk minder dan 5 % van de daguitstappen aan (zie figuur 1).

Tabel 1
De evolutie van het aantal daguitstappen aan de Vlaamse Kust door de Belgische bevolking in de periode 1991-1998, WES-enquêtes 1991-1999

Omschrijving	1991	1994	1996	1998
Netto participatie (in %)	34.4	36.2	31.6	31.8
Aantal Belgen die een daguitstap maakten naar de Vlaamse Kust (in miljoen)	3.4	3.7	3.2	3.2
Gemiddeld aantal daguitstappen naar de Vlaamse Kust per participant	5.5	5.4	5.3	5.4
Totaal aantal daguitstappen naar de Vlaamse Kust door Belgen (in miljoen)	18.6	20.1	17.1	17.2

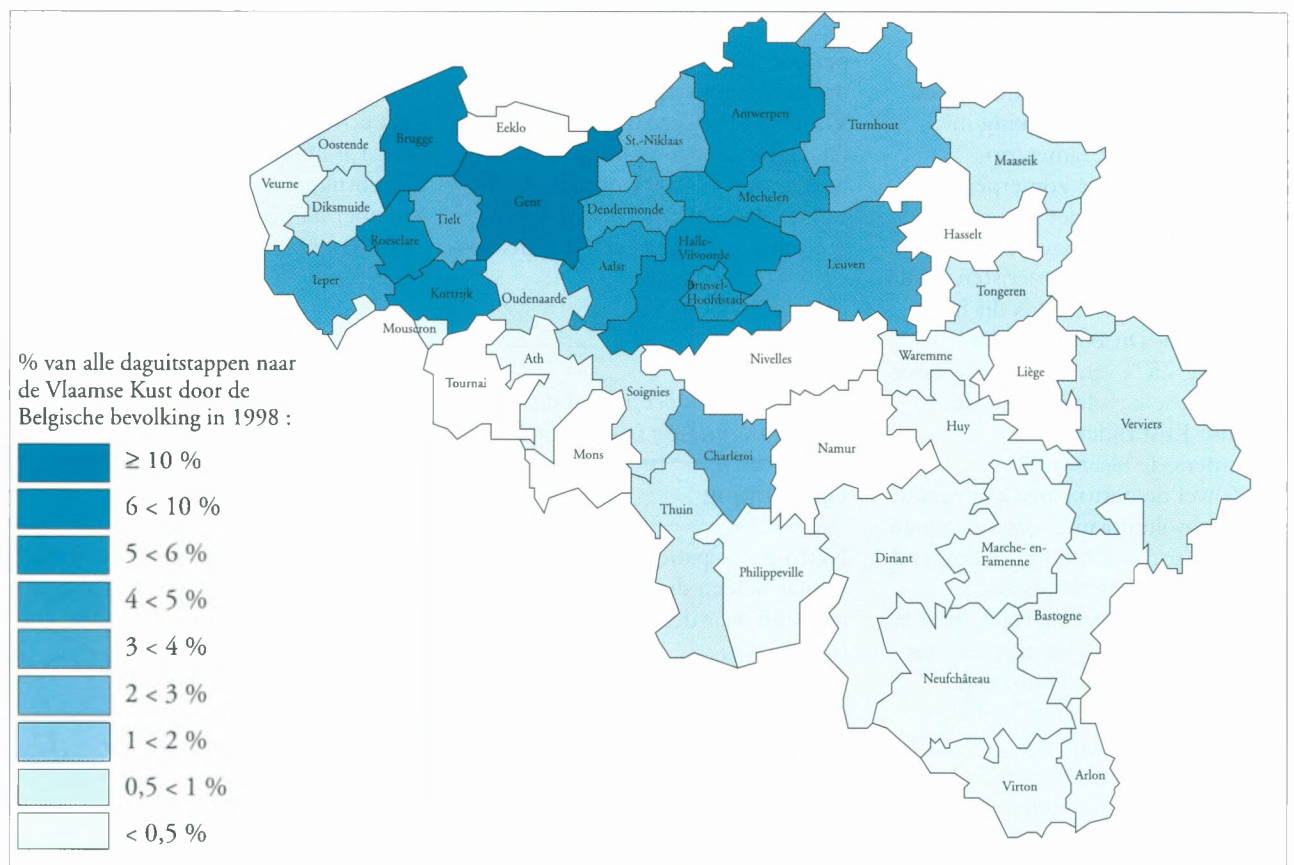
Figuur 1

Het aantal daguitstappen naar de Vlaamse Kust door de Belgische bevolking in 1998, naar kustgemeente, WES-enquêtes 1998-1999

Figuur 2

De markt van de daguitstappen naar de Vlaamse Kust door de Belgische bevolking in 1998, naar arrondissement, WES-enquêtes 1998-1999

Profiel van de daguitstappenparticipant aan de Vlaamse kust in 1998

Meer dan 80 % van de daguitstappen komt uit Vlaanderen. Dit percentage ligt iets hoger in de zomer dan in de winter (respectievelijk 83.6 % en 76.5 %). De belangrijkste markten zijn West-Vlaanderen (27.1 %), Oost-Vlaanderen (22.8 %) en Antwerpen (17 %). Vlaams-Brabant haalt een marktaandeel van 11.4 %, Brussel van 4.8 % en Limburg van 3.3 %.

De Waalse provincies vertonen een veel kleiner marktaandeel : Waals-Brabant en Henegouwen vertegenwoordigen slechts 8.6 %, Luik 2.8 % en Luxemburg en Namen 2.1 % van het totaal aantal Belgische daguitstappen aan de Vlaamse Kust in 1998.

In vergelijking met de bevolkingscijfers zijn West- en Oost-Vlaanderen relatief meer vertegenwoordigd onder de dagtoeristen aan de Vlaamse Kust.

Figuur 2 illustreert de ruimtelijke verdeling van het aantal daguitstappen naar de Kust volgens de herkomst van de dagjesmensen in

functie van de Belgische arrondissementen. Zo merken we dat bijvoorbeeld nagenoeg 11 % van het totaal aantal daguitstappen uit het arrondissement Gent afkomstig is of in het totaal ongeveer 1.8 miljoen daguitstappen. Andere voor de Kust belangrijke arrondissementen zijn Antwerpen (9.9 %), Halle-Vilvoorde (7.7 %), Roeselare (7.5 %), Kortrijk (7.1 %), en Brugge (5.7 %). Dit komt overeen met 980.000 tot 1.7 miljoen daguitstappen vanuit elk van deze arrondissementen.

West-Vlaanderen vormt met andere woorden de belangrijkste markt voor het dagtoerisme aan de Kust. De geringe afstand is de meest voor de hand liggende verklaring. Toch merken we dat de omgeving van grootsteden zoals Antwerpen en Gent niet onbelangrijke markten vormen.

Ruim een vijfde van het dagpubliek van de Kust is jonger dan 18 jaar (21.3 %). Een kleine 10 % is tussen de 18 en 24 jaar. Een derde behoort tot de leeftijdscategorie 25-44 jaar, ruim een vierde tot de categorie 45-64 jaar en meer dan 11 % is 65 jaar of ouder. In vergelijking met de leeftijdsstructuur van de Belgische

bevolking is de leeftijdscategorie 25-64 jaar relatief meer vertegenwoordigd onder de daguitstappenparticipanten naar de Vlaamse Kust.

De Vlaamse Kust trekt voornamelijk gezinnen met kinderen aan voor een daguitstap (68 %). Gezinnen met kinderen waarvan het jongste kind hoogstens zes jaar is maken ruim een vijfde van het totale publiek uit. Alleenwonenden of gezinnen zonder (thuiswonende) kinderen waarvan het gezinshoofd minstens 45 jaar is, zijn goed voor bijna 24 % van het totaal aantal daguitstappen.

Het ééndagspubliek aan de Kust behoort eerder tot de sociale middenklasse².

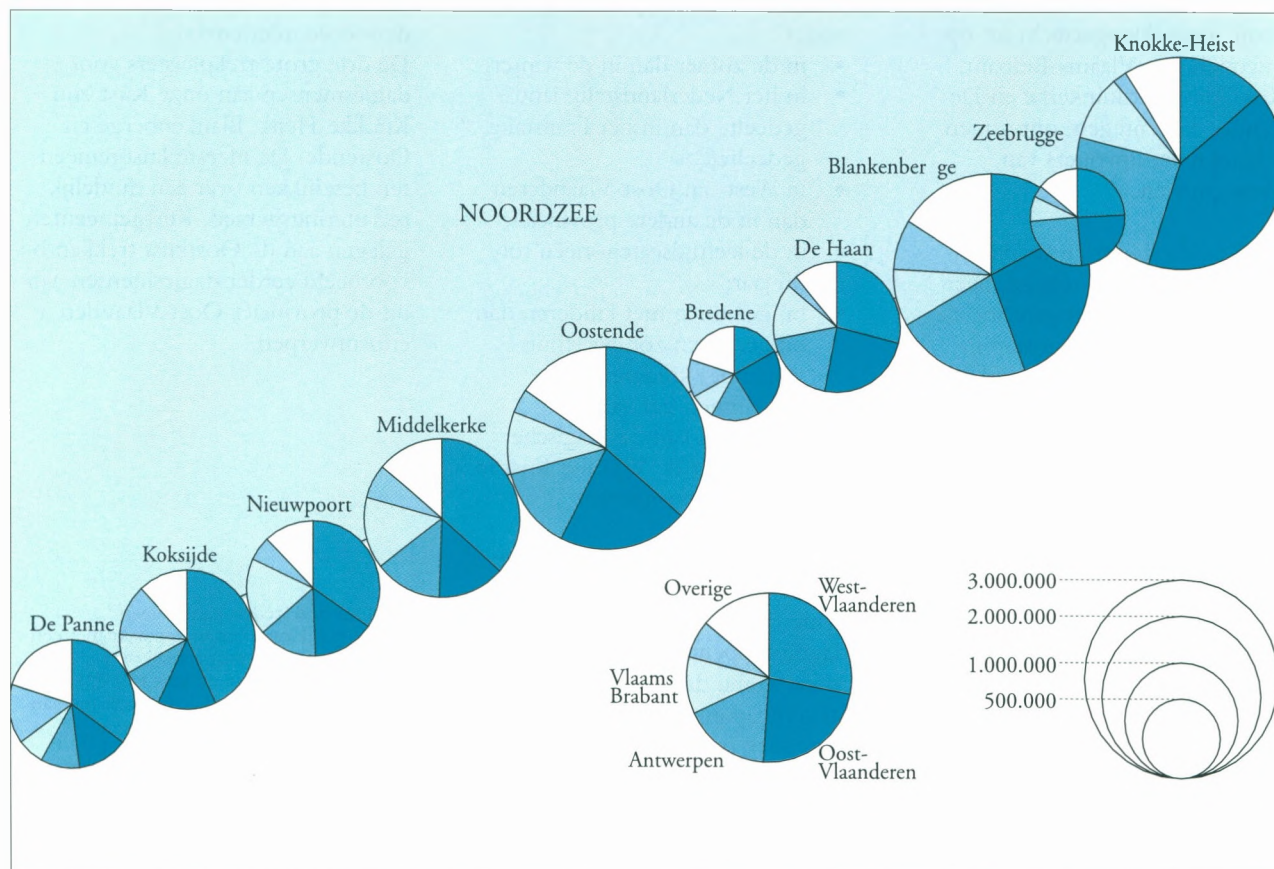
Profiel van de daguitstappenparticipant en van de verschillende kustgemeenten in 1998

Figuren 3 en 4 tonen de herkomst en de sociale klasse van de daguitstappenparticipanten in de verschillende kustgemeenten.

Kustgemeenten gelegen aan de Oostkust trekken relatief meer dagjesmensen aan uit de provincies Antwerpen en Oost-Vlaanderen.

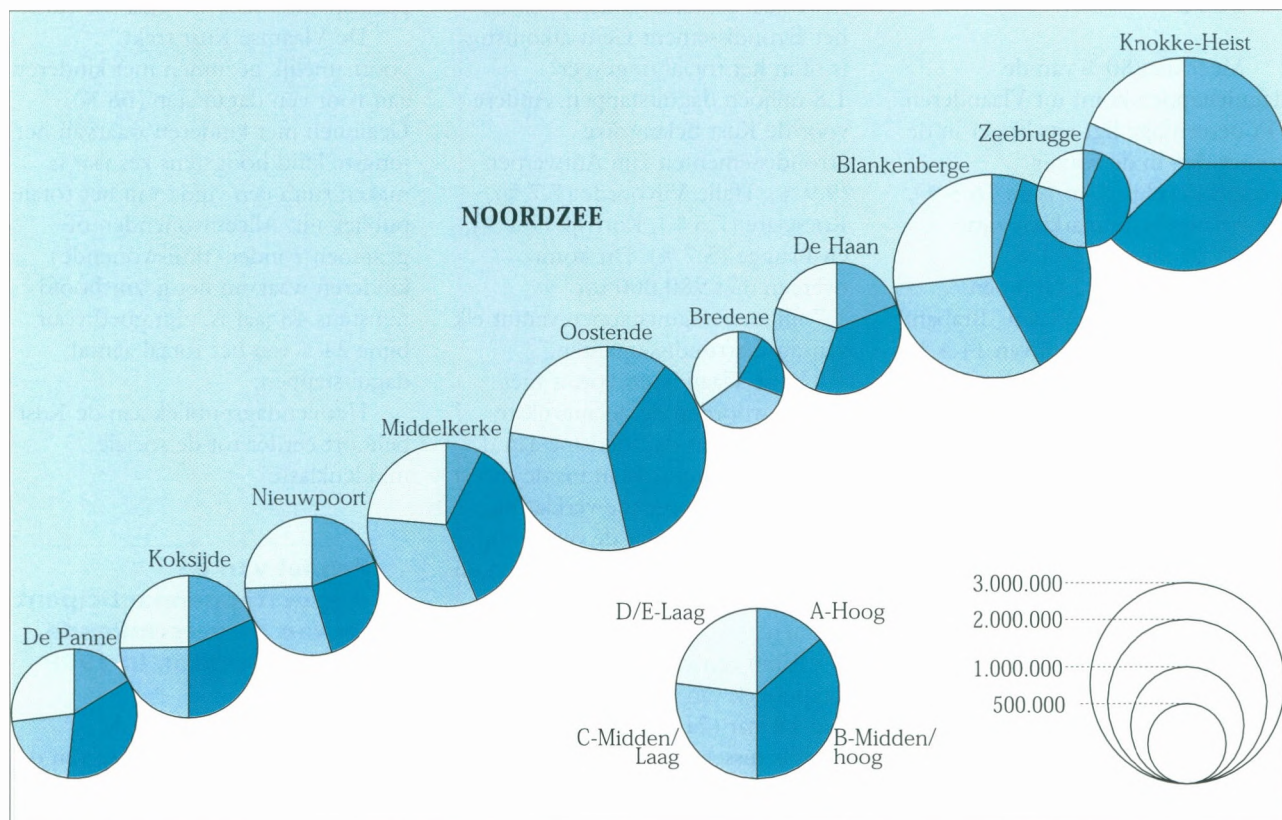
Figuur 3

Het aantal daguitstappen naar de kustgemeenten aan de Vlaamse Kust door de Belgische bevolking in 1998, naar herkomst, WES-enquêtes 1998-1999

Figuur 4

Het aantal daguitstappen naar de kustgemeenten aan de Vlaamse Kust door de Belgische Bevolking in 1998, naar sociale klasse, WES-enquêtes 1998-1999

De kuststrook tussen Oostende en De Panne telt relatief veel West-Vlaamse dagtoeristen.

De Haan-Wenduine en Nieuwpoort oefenen een relatief grote aantrekkingskracht uit op inwoners van Vlaams-Brabant. Koksijde-Oostduinkerke en De Panne, daarentegen, ontvangen relatief meer inwoners van Henegouwen.

Knokke-Heist en De Haan-Wenduine trekken relatief meer Belgen aan uit de hogere sociale klassen voor een daguitstap in vergelijking met het gemiddelde van de Kust. Kustgemeenten als Zeebrugge, Blankenberge, Oostende en Middelkerke-Westende trekken eerder een middenklasse publiek aan. Bredene oefent relatief meer aantrekkingskracht uit op Belgen uit de gemiddelde tot lagere sociale klassen. De andere kustgemeenten volgen eerder het algemeen gemiddelde van de Kust.

Andere criteria zoals leeftijd en gezinstype hebben weinig invloed op het dagbezoek aan de verschillende kustgemeenten.

Besluit

Bijna een derde van de Belgische bevolking ondernam in 1998 minstens één daguitstap naar de Vlaamse Kust. Dit percentage ligt hoger :

- in de zomer dan in de winter;
- in het Nederlandstalig lands-gedeelte dan in het Franstalig gedeelte;
- in West- en Oost-Vlaanderen dan in de andere provincies;
- in de leeftijdscategorieën tot 35 jaar;
- bij gezinnen met kinderen dan bij gezinnen zonder (thuis-wonende) kinderen.

We kunnen het aantal daguitstappen van de Belgische bevolking naar de Vlaamse Kust in 1998 ramen op ongeveer 17.2 miljoen.

In vergelijking met het begin van de jaren '90 merken we een lichte daling van de netto daguitstappenparticipatie en het totaal aantal daguitstappen. In vergelijking met 1996 kunnen we nagenoeg over een stabilisatie van beide kengetallen spreken.

De Vlaamse Kust trekt voornamelijk dagjesmensen aan uit

Vlaanderen. De belangrijkste provincies zijn West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Antwerpen. Het publiek bestaat hoofdzakelijk uit gezinnen met kinderen en situeert zich voornamelijk in de sociale middenklasse. De drie grote trekpleisters voor dagjesmensen aan onze Kust zijn Knokke-Heist, Blankenberge en Oostende. De meeste kustgemeenten beschikken over een duidelijk recruitersgebied. Kustgemeenten gelegen aan de Oostkust trekken bijvoorbeeld eerder dagjesmensen aan uit de provincies Oost-Vlaanderen en Antwerpen.

¹ Om deze reden kan er geen vergelijking worden gemaakt met een eerder verschenen artikel over dagtoerisme aan de kust in 1991 waarbij buitenlandse dagtoeristen aan de Vlaamse Kust eveneens deel uitmaakten van het onderzoek (West-Vlaanderen Werkt 3/1992).

² De sociale klasse wordt bepaald aan de hand van het beroep en het onderwijsniveau van het gezinshoofd.

Budgetteren is bijzonder belangrijk, ook voor KMO's

Jo Sanders

Vennoot

Hoofd E & Y Entrepreneurial Consulting

Inleiding

Grote ondernemingen werken sinds lang met budgetten en kennen de positieve effecten ervan.

K.M.O.'s daarentegen vinden heel dikwijls dat "budgetten toch nooit uitkomen" en dat "onjuiste voorspellingen tijdverlies zijn".

Met deze stelling gaan K.M.O.'s echter voorbij aan de fundamentele doelstellingen van het budgetteren namelijk plannen, coördineren en controleren.

Het eerste deel van dit artikel geeft een overzicht van het budgetteren in het algemeen. Het tweede deel past deze algemene aanpak toe op K.M.O.'s.

Het budgetteren

Budgetteren = Previsieel beleid

Wanneer men over budgetteren spreekt, dekt deze vlag verschillende ladingen. "Forecasting" is één techniek.

Budgetteren gelijk stellen aan het forecasten van de verkoopcijfers is een te enge visie, het is slechts het voorspellen van de toekomst, waarbij men verschillende scenario's kan voorzien.

Budgetteren of het echte previsieel beleid gaat een stap verder, waarbij men toekomstige verkoopcijfers en kosten inschat, die formeel aanvaard worden door de medewerkers. Of méér nog, het feit dat de medewerkers ernaar zullen streven om de vooropgezette cijfers te halen.

Een budget opstellen

Een budget opstellen is het cijfermatig in beeld brengen van de **doelstellingen** en **actieplannen**, het is een hulpmiddel om te controleren en om de plannen uit te voeren.

We zitten hier dus in het hart van het management, namelijk plannen, coördineren en controleren (uitvoering); men moet het budgetteren beschouwen als een basistechniek om te kunnen managen.

Schematisch kan men deze managementfuncties als volgt voorstellen :

Hierbij is het de taak van de ondernemingsleiding om een strategie vast te leggen. Deze strategie wordt vertaald in Doelstellingen en Objectieven die omgezet worden in kwantitatieve of meetbare gegevens.

De kunst van het budgetteren is het bereiken van een evenwicht tussen het ambitieuze en het haalbare, tevens een zo efficiënt mogelijke combinatie van **inputs** om zo maximaal mogelijk **outputs** te bereiken en zo groot mogelijke marges te halen.

Natuurlijk zal de bedrijfsleiding tijdens de uitvoering van het budget voortdurend moeten controleren en indien nodig moeten bijsturen.

Voordelen van het budgetteren

Plannen

Onder het motto "gouverner, c'est prévoir" moet elke ondernemingsleider plannen.

Door het budgetteren worden **streefcijfers** vooropgezet, zonder

Ook voor KMO's is budgetteren een 'must'.

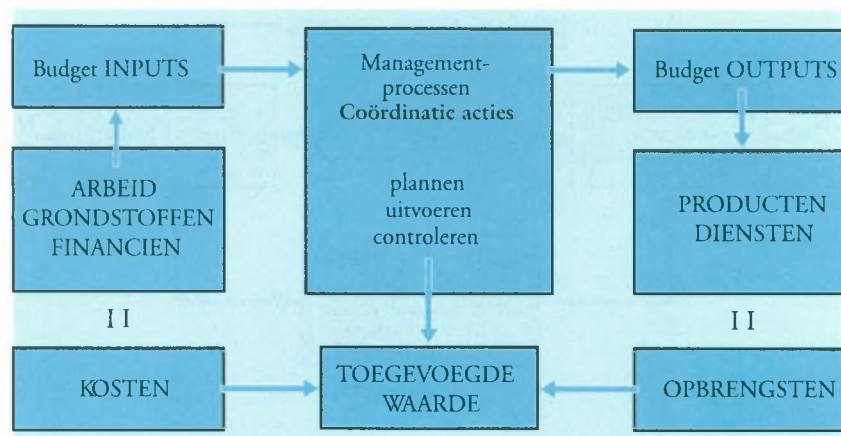
Het budgetteringsproces doet plannen, zorgt ervoor dat de afdelingen met elkaar praten, doet coördineren en biedt streefcijfers aan om te delegeren en te evalueren.

deze cijfers is de onderneming stuurloos, worden de problemen niet voorzien, zijn er geen afwijkingen gekend die dus zeker niet worden verklaard; men zal teveel worden beïnvloed door de dagdagelijkse gebeurtenissen en door het blussen van branden.

Prestatiebeoordeling

Medewerkers hebben normen nodig onder het motto "you get what you measure". Budgetteren laat toe om, in een gecoördineerd proces, aan alle medewerkers normen en cijfers aan te bieden.

Gedurende het jaar worden de prestaties beoordeeld door het vergelijken van de actuele en de gebudgetteerde cijfers. Het is zinnvoller om deze vergelijking te maken dan de vergelijking uit het verleden, omwille van het feit dat de externe omstandigheden en/of de strategie van de onderneming gewijzigd werd.

Coördineren en communiceren

Coördinatie en communicatie tussen de verschillende afdelingen en personen is noodzakelijk opdat *dezelfde doelstellingen* worden bereikt.

Het is daarom absoluut noodzakelijk dat de verschillende afdelingshoofden 100 % achter het budget staan en dat de ondernemingsleider, indien nodig, als scheidsrechter optreedt tussen afdelingshoofden of afdelingen.

Het budgetteringsproces

Voor het verloop van het budgetteringsproces zie figuur 1.

Het budgetteren maakt deel uit van het plannen binnen de hele onderneming. Daarom moet de onderneming starten met het formeel bepalen van de ondernemingsdoelstellingen: de “missie” en de “strategie”, die worden vertaald in een “Business Plan” of een Lange Termijnplan.

Hieruit leidt men vervolgens het korte termijnplan of Budget af dat bestaat uit een gedetailleerd verkoopplan en verschillende deelbudgetten, waarbij continu een interactie is, gezien de middelen van de onderneming beperkt zijn.

Daardoor worden de Korte Termijnbeslissingen een onderdeel van een Lange Termijnplan.

Via een interactief spel van “geven en nemen” tussen de verschillende afdelingen en het topmanagement, komt men ten slotte tot de optimale combinatie van in te zetten middelen voor een geplande **output**, die beantwoorden aan de doelstellingen van de onderneming op lange en op korte termijn.

Middel tot delegatie van bevoegdheden

Budgetten moeten zo opgesteld worden dat een afbakening van bevoegdheden en verantwoordelijkheden mogelijk is waarbij aan de verschillende managers streefcijfers worden gegeven van de domeinen die ze zelf kunnen beïnvloeden.

Hoe budgetten implementeren

Wie neemt het initiatief en wie participeert?

De kernvraag is hier of de bedrijfsleider welomlijnde doelstellingen moet formuleren voor de medewerkers, die vervolgens deelbudgetten moeten invullen, of dat medewerkers actief moeten deelnemen aan het bepalen van de streefcijfers in het budget.

De *top-down aanpak* laat de ondernemingsleider toe om zijn visie over de evolutie van de onderneming door te drukken.

De *bottom-up aanpak* maakt gebruik van de gedetailleerde kennis van de afdelingshoofden.

In elke onderneming moet men een evenwicht vinden tussen die twee mogelijkheden.

Hoe implementeren?

Bij het budgetteringsproces moet men dus rekening houden met een evenwicht tussen *top-down* en *bottom-up*.

Heel dikwijls gaat men tewerk in zes stappen:

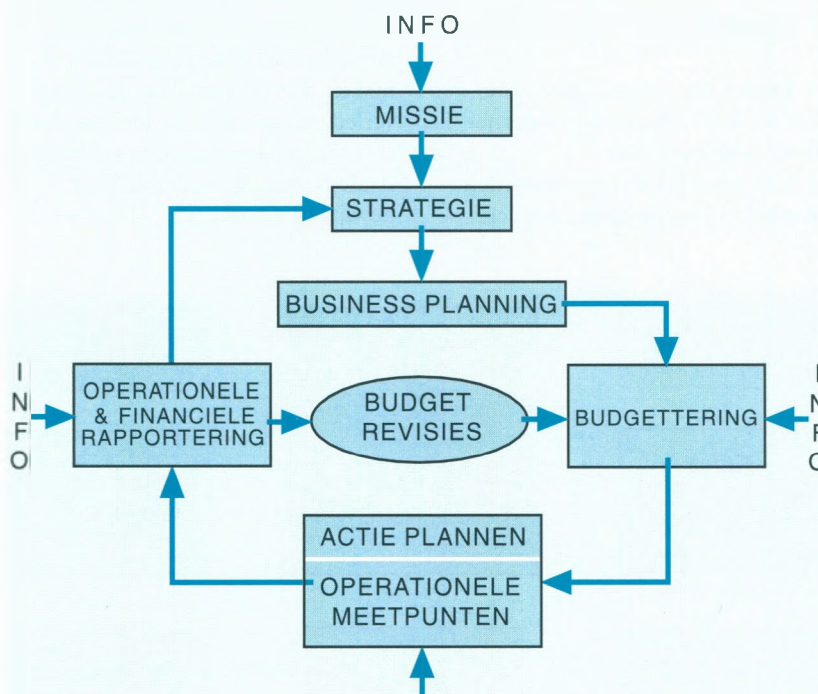
1. De ondernemingsleiding bepaalt de ondernemingsdoelstellingen.
2. De afdelingshoofden bepalen hun streefcijfers en noden naar middelen (mensen, investeringen ...).
3. De leiding coördineert de deelbudgetten.
4. De ondernemingsleiding bepaalt prioriteiten en in functie hiervan past men deelbudgetten aan.
5. De afdelingshoofden maken gedetailleerde budgetten.
6. De ondernemingsleiding rondt af en bepaalt specifiek objectieven en actie-plannen per afdeling.

Evaluatie en renumeration

Men kan de realisatie van de budgetten gebruiken om medewerkers te beoordelen en hieraan de evaluatie van de vergoedingen koppelen.

De ondernemingsleiding moet echter rekening houden met het gevaar dat sommige afdelingshoofden enkel nog in functie van het budget reageren en dat ze hun streefcijfers te gemakkelijk haalbaar stellen.

Figuur 1
Het budgetteringsproces

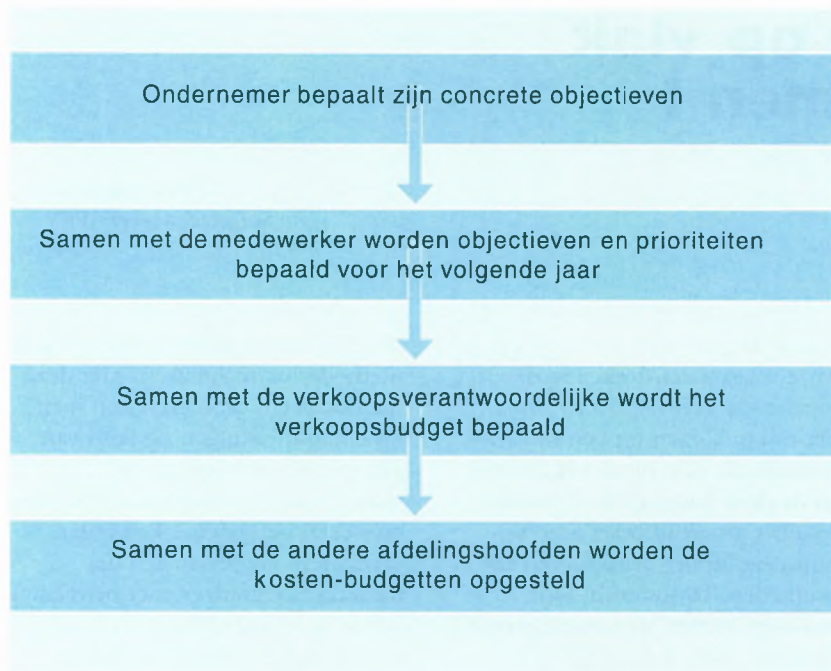
Budgetteren in KMO's

Budgetteren werd nogal eens voorbehouden voor grotere ondernemingen.

De basisfuncties van het management met name plannen, coördineren en controleren zijn echter dezelfde in alle ondernemingen.

Het is duidelijk dat het ook in K.M.O.'s *noodzakelijk* is om te budgetteren, maar door de aard van de onderneming moet men veel meer aandacht schenken aan het “plannen” dan aan het “controleren”, gezien in K.M.O.'s de bedrijfsleider heel dikwijls het ondernemingsgebeuren van zeer dichtbij, persoonlijk en op een informele wijze controleert.

Figuur 2
Stappenplan bij het invoeren van een budget in een K.M.O.

Natuurlijk hebben K.M.O.'s, vergeleken met grote ondernemingen, veel minder vat op de omgevingsfactoren. Daarom moeten ze veeleer inspelen op opportuniteiten dan dat ze deze

kunnen creëren. Dit is een reden te meer om goed te plannen, (zie figuur 2).

Tevens is het voor een K.M.O. belangrijk om afwijkingen van de gebudgetteerde streefcijfers op te

volgen. Deze afwijkingen laten immers toe om toekomstige financiële problemen te onderkennen en aldus zeer snel de nodige acties te treffen.

Hierbij onthoudt de ondernemingsleider dat zijn objectieven moeten beantwoorden aan vier criteria, (zie figuur 3).

Conclusie

Het is juist dat een budgetteringsproces in een K.M.O. leidt tot wat meer bureaucratie. Een informeel proces van plannen en coördineren wordt immers geformaliseerd, neergeschreven en opgevolgd.

De opvolging van budgetten vereist ook dat de onderneming een analytische boekhouding heeft waarbij omzetten, maar vooral de kosten uitgesplitst worden per verantwoordelijke.

Tegenover deze inspanningen staat echter een veel beter management.

Het budgetteringsproces doet de toekomst plannen, doet de afdelingen met elkaar praten, doet coördineren, biedt streefcijfers aan om te delegeren en te evalueren.

Budgetteren doet tevens de medewerkers inzien hoe de onderneming functioneert als geheel. Een zekere openheid over de cijfers is daarom wenselijk.

Rome werd ook niet op één dag gebouwd en zo ook kan men het budgetteringsproces jaar na jaar verbeteren.

Ten slotte één advies:
start vandaag!

Figuur 3
Vier criteria bij het bepalen van objectieven

- S** = Simpel : Hoe eenvoudiger, hoe beter.
- M** = Meetbaar : onmeetbare objectieven zijn geen objectieven.
- A** = Aanvaardbaar : alleen haalbare objectieven zijn goed.
- C** = Compatibel : de objectieven mogen elkaar niet tegenspreken.

Brusselle Enterprises nv

Westendelaan 1, 8620 Nieuwpoort

Tel. 058/23.25.13

Fax 058/23.05.76

Aanneming van draai-, frees-, slijp- en kotterwerk,
zowel conventioneel als op CNC-machines
Vol- en halfautomatisch lassen

Wat brengt de eeuwwisseling op vlak van zorgsystemen ?

Marleen Cool
Stafmedewerker WES

Het aantal kwaliteits-, milieu- en veiligheidszorgsystemen, dat op vandaag beschikbaar is, begint stilaan uit de hand te lopen. Frequent verschijnen er nieuwe varianten, meestal gerelateerd aan bepaalde sectoren. Bedrijven staan op vandaag voor de moeilijke keuze om te bepalen welk type zorgsysteem ze zullen implementeren.

Inleiding

In toenemende mate werd de maatschappij de afgelopen jaren, geconfronteerd met de gevolgen van niet goed functionerende systemen en organisaties. Namen, die wat dat betreft de pers haalden zijn Bophal, Tsjernobyl, Exxon Valdez, Herald of Free Enterprise, Sevezo, ... Het gevolg is een toenemende publieke en overheidsbelangstelling voor veiligheid en milieu en een steeds verder gaande regelgeving met betrekking tot het voorkomen van dergelijke ongewenste gebeurtenissen.

In de afgelopen jaren is ook de bewustwording gegroeid dat de kwaliteit van producten en diensten doorslaggevend is om het hoofd te bieden aan concurrentie en te voldoen aan de toenemende eisen van de afnemers. Men beseft in toenemende mate dat alleen een kwalitatief goede organisatie in staat is om kwalitatief goede producten en diensten op continue basis en tegen aanvaardbare prijzen te produceren.

Vanuit zowel de kwaliteitsbeweging als vanuit veiligheid, milieu, groeit het besef dat de diverse problemen waarmee men te kampen heeft, de gevolgen zijn van een niet goed functionerende of beheerste organisatie. Op die grond wordt vanuit de diverse invalshoeken

vooral de aandacht gevestigd op de wijze waarop activiteiten in de organisatie gestructureerd zijn. Dit om te komen tot een *integrale aanpak*, die past bij de organisatie en de door haar gevoerde activiteiten. Dit groeiend besef is zowel aanwezig bij het bedrijfsleven als bij overheden. Dit uit zich door een toenemende wens om *zaken als kwaliteit maar ook veiligheid en milieu integraal aan te pakken*. De bedrijfswereld gaat dan ook meer en meer *zorgsystemen* gaan implementeren met name kwaliteits-, milieu- en veiligheidszorgsystemen.

Kwaliteitszorgsystemen

De manier waarop men over kwaliteit denkt, was in de loop der jaren aan verandering onderhevig. Globaal gezien kan men volgende vier fasen onderscheiden:

De inspectiefase:

Rond 1900 kwam de massa-productie op. Omdat hierdoor de productkwaliteit niet meer direct beheerst kon worden ontstond de noodzaak producten aan een keuring te onderwerpen. Dit gebeurde door middel van eindcontrole, waarbij de producten werden vergeleken met een standaardproduct en de foutieve producten werden verwijderd. Dit was een kostelijke en arbeidsintensieve zaak. Fouten die reeds vroeg in het productieproces aanwezig waren, werden pas op het laatste vastgesteld zodat vele middelen (manuren, grondstoffen, ...) niet effectief werden aangewend.

Fase van de statistische kwaliteitsbeheersing:

Vanaf de jaren dertig werden de eindcontroles steeds meer vervangen door controles tijdens de productiefase. Dit werd mogelijk

door de ontwikkeling van statistische methodes en technieken. Met deze methodes en technieken kon men kwaliteitsafwijkingen op basis van geregistreerde wijzigingen in de productiecondities voorspellen en steekproefsgewijze keuringen verrichten. De producten die de acceptatiegrenzen met betrekking tot de productkwaliteit overschreden, werden uit het procédé verwijderd, en de procescondities werden bijgesteld.

Fase van de totale kwaliteitszorg:

Na 1970 begon het besef door te dringen dat de productkwaliteit niet alleen afhankelijk is van de fabricagekwaliteit. De gehele kwaliteitsketen van markteis, ontwerp, productie tot service aan de klant moet beheerst worden. Tevens moeten strategische en organisatorische aspecten van kwaliteitszorg integrale aandacht krijgen. Kwaliteit wordt steeds meer gerelateerd aan het voldoen aan de wens van de klant. Hierdoor neemt ook de invloed van de marketing toe. Voorafgaand aan het ontwerp en de productie wordt een onderzoek verricht bij de doelgroep om de kwaliteitscriteria van een product te kunnen vastleggen. De kwaliteitsbeheersing van de gehele keten vraagt om afstemming en kwaliteitsafspraken tussen de verschillende afdelingen. Hierdoor wordt voor het management de coördinatie van de kwaliteitstaken veel belangrijker.

Fase van het strategisch kwaliteitsmanagement:

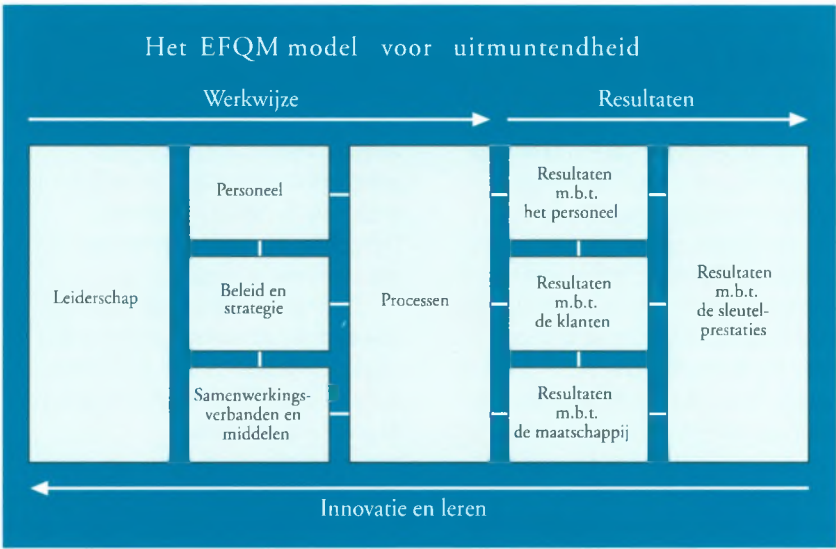
Dit managementprincipe is een verbreding van de vorige fase. In deze visie wordt kwaliteit als positieve uitdaging gezien. Het voorkomen van kwaliteitsproblemen is geen doel meer op zich, maar

een basis voor het behalen van een concurrentieel voordeel. Omdat afnemers en toeleveranciers steeds meer eisen stellen aan de kwaliteit en kwaliteitszorg, wordt de afstemming van de organisatie op de externe omgeving steeds belangrijker. Kwaliteitszorgsystemen zijn een ideaal antwoord. De voornaamste kwaliteitszorgsystemen zijn de ISO 9000-reeks, het EFQM-model en tenslotte het revolutionaire Six Sigma principe.

De ISO 9000-reeks ¹

In 1987 werden de bekende ISO 9000 normen en richtlijnen voor kwaliteitszorgsystemen vrijgegeven door de International Organisation for Standardization (ISO). Voor een kwaliteitszorgsysteem volgens de ISO 9001 tot en met 9003 normen kan een onderneming een certificaat verkrijgen. Dit geeft aan dat de onderneming op een bepaald moment heeft bewezen over een kwaliteitszorgsysteem te beschikken dat voldoet aan de gestelde normen. Ondanks het succes van deze ISO 9000 reeks waren er echter ook een aantal punten van kritiek. Zo luidde het dat ISO 9000 niet meer is dan een vormelijk systeem en geen echte garantie voor kwaliteitsverbetering biedt. Vandaar dat binnen ISO een technische commissie een verbeterde ISO 9000 reeks uitwerkte, die werd gepubliceerd op 1 juli 1994. Aan de vooravond van de 21^e eeuw

Figuur 2

is er opnieuw een grondige herziening van de ISO 9000 reeks op til. De grootste wijziging aan de normen is hun structuur (zie figuur 1).

De vertrouwde twintig hoofdstukken worden vervangen door vier grote groepen, met name: management responsibility, resource management, procesmanagement en tenslotte measurement, analysis and improvement. Nieuwe aspecten in de norm zijn infrastructuur, informatie, werkomgeving,...

EFQM ²

In 1951 lanceerde Deming, een van de grondleggers van het kwaliteitsdenken, zijn Deming-principe. Dit gebeurde in Japan. Een revolutionaire zet voor die tijd

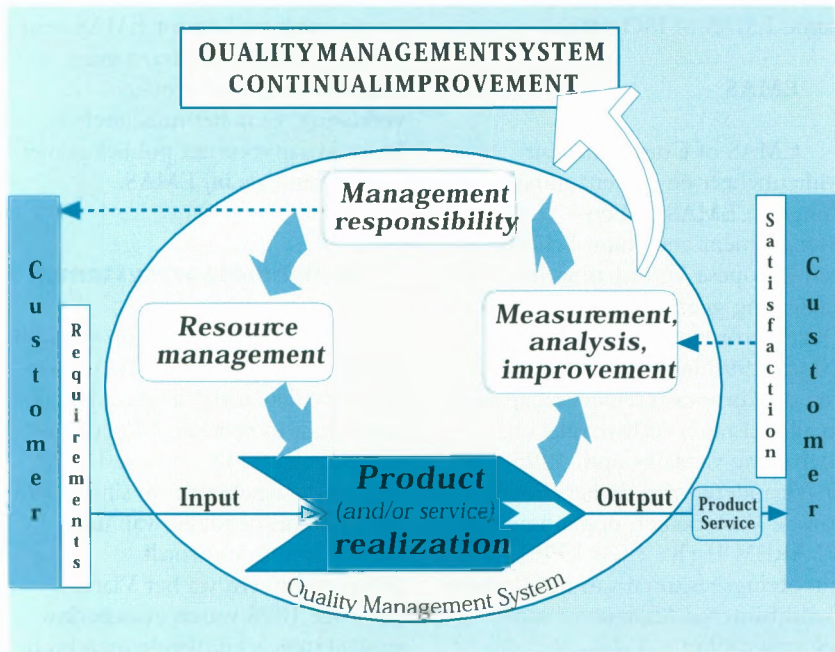
als men bedenkt dat in Amerika een vergelijkbaar initiatief pas 36 jaar later tot stand kwam met de lancering van de Malcolm Baldrige Award (1987). Deming had als doel om voorbeeldbedrijven te erkennen via een prijs en als rolmodel te laten fungeren voor andere bedrijven. In 1988 kwam in Europa een vergelijkbaar initiatief tot stand. Veertien vooraanstaande Europese bedrijven richtten het EFQM (European Foundation for Quality Management) op. Bedoeling van deze stichting was om het bedrijfsleven beter te wapenen tegen de opkomende concurrentie zowel vanuit de Verenigde Staten als vanuit het Verre Oosten. Het was dus vooral een systeem om de aandeelhouders te overtuigen. Op 21 april 1999 lanceerde EFQM zijn vernieuwde model (zie figuur 2) dat nu officieel "EFQM Excellence Model" heet.

Het EFQM Excellence Model bestaat dus uit negen criteria, die op hun beurt onderverdeeld zijn in verschillende sub-criteria. De verschillende sub-criteria bestaan uit een aantal vragen waarop punten worden gegeven.

Six Sigma. ³

Six Sigma, dat werd uitgewerkt door Motorola, is een nieuwe, revolutionaire werkwijze. Het is de bedoeling zaken van bij het begin zonder fouten te doen. De methode, die van toepassing is op alle taken binnen een onderneming leidt tot een houding die elke dag meer en meer gestalte krijgt. Dankzij Six Sigma kunnen de verwachtingen van klanten worden overtroffen en kan superieure

Figuur 1
Quality Management Process Model

kwaliteit worden geleverd tegen de laagste prijs.

Het Six Sigma-principe is eenvoudig. De Griekse letter “sigma” wordt in de statistiek gebruikt om de afwijking tegenover een gemiddelde te meten. Dat wil zeggen dat alle tekortkomingen kunnen worden omgezet in een meetbare, gemeenschappelijke eenheid. Naarmate het aantal tekortkomingen vermindert, verhoogt het aantal sigma. Op niveau 6 Sigma bijvoorbeeld, noteert men nauwelijks 3,4 tekortkomingen per miljoen bewerkingen. Een overzicht van de kwaliteitsindex ten opzichte van de tekortkomingen is weergegeven in onderstaande tabel Six Sigma berust vooral op de inspanningen van zo genoemde veranderingsagenten, die op vrijwillige basis deelnemen aan veranderingen, projecten leiden en problemen oplossen.

meestal beschouwd als een last en soms als een regelrechte bedreiging voor de levensvatbaarheid van de onderneming. Investerings in milieu-infrastructuur (meestal end-of-pipe) of het aanvragen van de vereiste milieuvergunningen gebeurden vaak alleen maar onder druk van de milieu-inspectie. Dergelijke bedrijven hanteren een defensieve houding.

Bedrijven krijgen op vandaag zowel door de overheid als vanuit de markt stimulansen om aan milieuzorg te doen. De overheid hanteert daarvoor economische instrumenten: heffingen op milieuvervuilende activiteiten en subsidies voor milieuvriendelijke investeringen en -onderzoek. Meer en meer bedrijven streven bovendien een eco-imago na; “groene” producten en “groene” productieprocessen geven een “competitive advantage”. Dit alles leidt ertoe dat milieu

EMAS is van toepassing op industriële activiteiten, de energiesector en de afvalsector. In vergelijking met de ISO 14001-standaard legt EMAS bijkomende normen op zoals het jaarlijks opstellen van een publieke milieuverklaring. De EMAS-Verordening verplicht bovendien een initiële milieu-analyse en specificeert zelfs de te onderzoeken aspecten. Hoewel er bij het in werking treden werd afgesproken dat de EMAS-verordening minstens 10 jaar de vrijwilligheid tot toetreding zou garanderen, werd toch een opening gelaten die herziening na een vijftal jaar mogelijk moest maken. In 1997 was er al een eerste vergadering omtrent eventuele herzieningen. De voornaamste wijziging betreft het verdwijnen van de beperking van het werkgebied van de verordening tot industriële bedrijven. Het is echter nog even wachten op de nieuwe verordening. De goedkeuring wordt echter wel nog verwacht in 2000.

ISO 14001

Net zoals de vergelijkbare kwaliteitsnorm is de ISO 14001 een internationale norm. Het toepassingsgebied is ruimer dan bij EMAS. De ISO 14001-standaard is toegankelijk voor elk type organisatie, dus ook voor de diensten- en bouwsector. Tevens is deze norm beter gestructureerd en biedt zij de bedrijven een betere systeembeschrijving aan. Daarnaast sluit de ISO 14001-standaard nauwer aan bij de algemeen aanvaarde beheerstechniek volgens Deming (plan-do-check-act) (zie figuur 3).

In tegenstelling tot EMAS kent de ISO 14001-standaard geen uitgebreide publieke milieuverklaring. Ook het milieubeleid, beschikbaar voor het publiek is niet zo vergaand als bij EMAS.

Veiligheidszorgsystemen

De eerste wetgeving op vlak van veiligheid is ontstaan via de wet op de hinderlijke inrichtingen, die zijn basis vindt in een Keizerlijk decreet van Napoleon (15 oktober 1810). Precies dit aspect valt nu sinds 1993 onder de bevoegdheid van de milieudiensten en wordt gereguleerd via het Vlare. Tot voor 1895 waren er beperkte gebruiksregels en diende men bij de

Kosten van de fouten (% van verkoopcijfers)	Fouten (per miljoen bewerkingen)	Kwaliteitsindex (sigma)
30-40	308,537	2
20-30	66,807	3
15-20	6,210	4
10-15	233	5
<10	3,4	6

Milieuzorgsystemen

De milieuproblematiek als maatschappelijk aandachtspunt, kwam duidelijk naar voren aan het eind van de jaren zestig. Een groot deel van de milieuwetten is dan ook pas sindsdien tot stand gekomen. Sinds enkele jaren krijgt de zorg voor onze leefomgeving steeds meer aandacht. De maatschappelijke druk om op te treden tegen allerlei vormen van milieuhinder is zeer groot geworden.

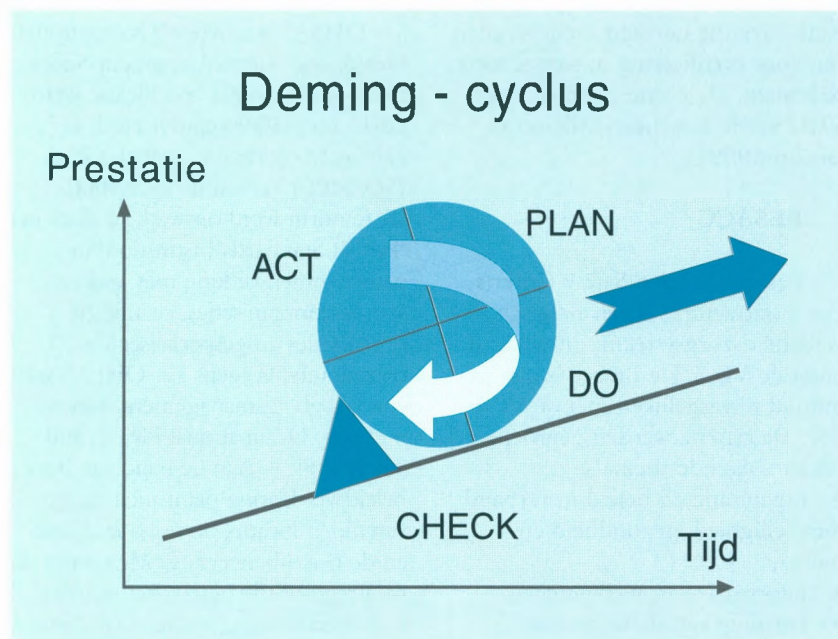
De benadering van de milieuproblematiek door het bedrijfsleven is de voorbije jaren sterk geëvolueerd. Tot voor kort beperkte het bedrijfsmilieubeleid zich hoogstens tot het aanvragen van de noodzakelijke vergunningen en het naleven van een aantal door de overheid opgelegde verplichtingen. Het overheidsbeleid was bovendien voornamelijk gebaseerd op ‘command and control’-principes waarbij men kan stellen dat de handhaving veel te wensen overliet. Milieu werd door de bedrijven

alsmaar meer beschouwd wordt als een belangrijk onderdeel in het bedrijfsgebeuren. Milieu evolueert van een louter technisch-juridische aangelegenheid tot een zaak voor het management. Een management-instrument dat hieraan tegemoetkomt is het milieu-zorgsysteem, met name EMAS of ISO 14001.

EMAS

CMAS of Communautair Milieubeheer en Milieuauditsysteem (Engels : EMAS of Eco-Management and Audit Scheme) is een Europese Verordening die aanleiding geeft tot een registratie. Deze Verordening verscheen op 10 juli 1993 in het Publicatieblad van de Europese Gemeenschap en is in alle lidstaten rechtstreeks van toepassing vanaf 14 april 1995. In Vlaanderen zijn de bepalingen van de Verordening opgenomen in VLAREM II (BS 3 juli 1996) via de uitvoeringsbesluiten van het Decreet Bedrijfsinterne Milieuzorg van 19 april 1995.

Figuur 3

aanvraag van een hinderlijke inrichting opgave te doen van de voorziene veiligheidsmaatregelen voor de werknemers. De meeste bepalingen betroffen dan ook constructieregels voor toestellen met een zeker gevaar.

In 1895 krijgen de inspecteurs op de hinderlijke inrichtingen de opdracht de bedrijven te bezoeken in het belang van de veiligheid van de werknemers. Dit is het ontstaan van het toezicht op de arbeidsomstandigheden.

Een eerste bundeling van wetten gebeurde in 1910. Deze bundeling omvatte zowel een reeks verplichtingen voor de werkgever en een reeks voor de werknemer. Het ARAB is ontstaan als voornamelijk een samenbundeling van een reeks bestaande bepalingen in min of meer geordende vorm, na wereldoorlog II. In deze periode bekommerde men zich vooral om de gevolgen en het voorkomen van de accidenten met grote zware letsels. Later begon men zich ook te verdiepen in de minder zware letsels en het meer en meer preventief optreden om letsels te voorkomen.

Uiteindelijk resulteerde deze evolutie dan in de welzijnswet van 1996. Op het eind van de jaren '90 is het stadium van de zware arbeidsongevallen grotendeels voorbij en begint men zich meer en meer toe te leggen op het begrip "Welzijn". Frequentie- en ernstgraad zijn nog steeds belangrijke parameters maar daarnaast gaan we meer en meer gaan spreken over ergonomie, psychosociale aspecten,

stress, Ook de verantwoordelijken in het veiligheidsgebeuren zijn sterk verschoven. Waar in het beginstadium niemand zich om veiligheid bekommerde zijn we over de "preventie-adviseur" geëvolueerd, naar een totale organisatie die voor veiligheid verantwoordelijk is. Tientallen veiligheidssystemen zijn op vandaag op de markt. Een greep uit de voornaamste :

ISRS

Het International Safety Rating System is een evaluatietechniek voor veiligheidsprogramma's. Grondlegger hiervan is Frank E. Bird Jr. die eind jaren zestig een uitgebreide analyse uitvoerde van ruim 1,7 miljoen ongevallen. Het ISRS werd ontworpen als meetsysteem voor het bepalen van de doelmatigheid van een veiligheidsprogramma. Hoofddoelstelling is het voorkomen en beheersen van letsels, beroepsziekten, brand en materiële schade. Door het uitvoeren van de interne audits door staf- of lijnpersoneel kan op inzichtelijke wijze informatie worden verkregen van de voortgang van het programma en de noodzakelijke aandacht van elementen in het ISRS.

BS 8800

Dit door een veertigtal instellingen in Engeland ontwikkelde zorgsysteem voor arbeidsomstandigheden- en veilig-

heidszorg beschrijft de richtlijnen om te komen tot een integratie van een bestaand arbeidsomstandigheden- en veiligheidszorgsysteem (OH&S) met twee algemene zorgsystemen, te weten HS(G)65 "Successful Health and Safety Management" en het milieuzorgsysteem ISO 14001. Gekozen is voor het systeem dat speciaal ontwikkeld is voor de integratie met het milieuzorgsysteem ISO 14001. Het zorgsysteem neemt een algemene inventarisatie/audit als startpunt voor het formuleren van het beleid en het formuleren en opstellen van verbeterprogramma's. Het systeem beschrijft in de bijlagen zeer gedetailleerd : organisatie - planning en implementatie - risicoinventarisatie - meetresultaten - audit.

VCA ⁴

Door herstructureringen binnen de industrie worden de werkzaamheden in nog steeds toenemende mate uitbesteed aan derden. Om zeker te zijn dat aannemers aan een aantal minimum vereisten op vlak van veiligheid, gezondheid en milieubeheer voldoen, heeft de Nederlandse Chemische Nijverheid een checklist (VCA) ontwikkeld die als basis gebruikt wordt voor het uitvoeren van een audit. Hierdoor kunnen dienstverlenende bedrijven op een objectieve manier getoetst en gecertificeerd worden op hun veiligheidssysteem. Tot 1994 bestond het systeem enkel in het Nederlands. Vanaf dan werd het ook in het Engels, Frans en Duits vertaald. Vanaf 1 april 1994 had er een officialisering plaats met in 1997 reeds de eerste herziening. Er worden twee niveaus onderscheiden: VCA* en VCA**. VCA* is bedoeld voor de bedrijven met minder dan 35 werknemers. VCA** is bedoeld voor de bedrijven met 35 of meer werknemers en supplementair ook voor de kleinere bedrijven, dus met minder dan 35 werknemers maar die werken met onderaanneming. Met ingang van 1 februari j.l. is de nieuwe VCA-2000 norm officieel verschenen.

NPR 5001 ⁵

NPR 5001 is een Nederlandse Praktijkrichtlijn, die bestaat uit een leidraad en aanbevelingen waarin essentiële elementen staan beschreven voor het opzetten en

onderhouden van een arbozorg-systeem. Bij de beschrijving van de elementen van het arbozorgsysteem is rekening gehouden met de wettelijke verplichtingen krachtens de arbeidsomstandighedenwet (Arbowet), die van toepassing is op elke organisatie. Deze Nederlandse richtlijn kan gezien worden als een instrument voor het systematische werken aan het verbeteren van de kwaliteit van de arbeid en het terugdringen van het ziekteverzuim. Deze richtlijn kan beschouwd worden als een publicatie van informatief karakter waaraan dus geen normatieve waarde aan toegekend mag worden. Deze methodiek voor de arbozorg bestaat uit een drietal samenhangende aspecten: de organisatie van het systeem, als hart van het systeem de cyclus van de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E), en als laatste de arbo-audit.

VCU ⁶

De Veiligheids Checklist Uitzend- en detacheringbureau, die is voortgevloeid uit de VCA (= Veiligheids Checklist Aannemers), is inmiddels een standaard geworden voor het beoordelen van uitzend- en detacheringbureaus op veiligheidsaspecten door opdrachtgevers. Er wordt in deze checklist aandacht geschonken aan onder meer de veiligheid, de risico-inventarisatie en -evaluatie van de uit te voeren werkzaamheden, de selectie van de uitzendkrachten, de voorlichting en instructies aan uitzendkrachten, de melding, registratie en onderzoek van ongevallen/incidenten van uitzendkrachten en de bedrijfsgezond-

heidszorg. Het document geeft vragen (waaronder must-vragen) en een werkwijze die gevolgd moet worden om voor certificering in aanmerking te komen. De eerste certificeerbare VCU versie verscheen officieel in januari 1999.

BESACC ⁷

Besacc (Belgian Safety Criteria For Contractors) is een Belgisch veiligheidszorgsysteem, ontwikkeld naast de VCA. De Besacc is qua inhoud te vergelijken met de VCA-lijst. De criteria werden gegroepeerd onder volgende thema's:

- organisatie en beleid in verband met veiligheid, gezondheid en milieu;
- informatie van werknemers;
- vorming van de werknemers;
- inkoop controle en periodieke keuring van materialen, materieel en diensten;
- beschermingsmiddelen;
- beheersen van de arbeidsongevallen;
- eisen ten opzichte van contractors.

De certificering verloopt niet vanuit de Raad voor Accreditatie (NL) of BelCert (B) maar vereist een beschreven veiligheidszorgsysteem dat door een college van deskundigen wordt bestudeerd ten aanzien van de inhoud van de beschreven zaken. Er vindt niet, zoals bij VCA, een implementatie-audit plaats als verificatie.

Er vindt eveneens geen toetsing plaats van frequentiegraad inzake ongevallen, zodat er dus geen uitsluitingen zijn te wijten aan een te hoge frequentiegraad.

OHSAS 18001 ⁸

OHSAS staat voor 'Occupational Health and Safety Assessment Series'. De OHSAS 18001 specificatie werd op 15 mei 1999 gepubliceerd. Hij is gebaseerd op de systematiek van de ISO 14001 en van de ISO 9000. Deze norm werd ontwikkeld door het 'British Standards Institution' in nauwe samenwerking met andere standaardorganisaties, certificatie-organisaties en gespecialiseerde consultants. Volgens het OHSAS start een veiligheidsmanagement systeem met een 'Occupational Health and Safety Policy'. Aan de hand van deze beleidsverklaring plant men de gevarenidentificatie, de risico-evaluatie en de risico-beheersing. Men moet de maatregelen uitvoeren, het resultaat evalueren en waar nodig correctieve acties ondernemen. Het is aan het topmanagement van de organisatie om het systeem periodiek te evalueren in de 'management review' en het beleid, waar nodig, bij te sturen. Dit is vergelijkbaar met het dynamisch risicobeheersings-model dat in onze Belgische wetgeving aanwezig is.

Sector gerelateerde zorgsystemen

Verskillende sectoren hebben een aantal specifieke normen en eisen. Hierbij denken we in eerste instantie aan de voedingsnijverheid en de automobielsector.

Voedingsnijverheid

Veiligheid is één van de meest essentiële kwaliteitskenmerken van

CARL ADAMS NV

ERKEND SELECTIEBUREAU
SELECTIE, TRAINING EN ADVIES
VG. WS. 032

PERSONEELSRECRUTERING
ORGANISATIE & MANAGEMENT ADVIES

ARDOOISESTEENWEG 25, 8800 ROESELARE
TELEFOON: (051) 24 16 56 / 24 19 98
FAX (051) 24 02 06

een voedingsmiddel. Mogelijke gevaren in verband met voedingsmiddelen zijn van :

- fysische aard : exploderende flessen, restanten van materialen die gebruikt worden in het productieproces;
- chemische aard : overdosering van additieven, residu's van landbouwproducten, milieuvervuiling; (micro)biologische aard : bacteriën, virussen, parasieten.

HACCP moet hier een antwoord bieden. HACCP staat voor "Hazard Analysis Critical Control Points". De term verwijst naar een gestructureerde aanpak om de veiligheid en de gezondheid van voedingsmiddelen te garanderen, zowel op microbiologisch, fysisch als chemisch vlak. Alles begint bij een zorgvuldige risico-analyse die leidt tot de identificatie van kritische controlepunten. HACCP vormt de kern van de EG-richtlijn van 14 juni 1993 over de hygiëne van de voedingswaren. De Belgische vertaling van deze richtlijn is het KB van 25 april 1997 inzake de algemene voedingsmiddelenhygiëne. Het KB geldt voor alle bedrijven die voedsel fabriceren of in de handel brengen, met uitzondering van de primaire landbouwproductie en de melkinrichtingen. Het KB bepaalt vooreerst dat de betrokken instellingen moeten voldoen aan een aantal algemene en specifieke hygiëne-regels. De bedrijven moeten daarnaast zelf procedures met betrekking tot voedselveiligheid opzetten. Hierbij is men verplicht een bepaalde methodologie te volgen, gebaseerd op HACCP-principes. Vier HACCP-principes zijn in het KB opgenomen:

- alle mogelijke gevaren voor de veiligheid en de salubriteit van het voedsel analyseren en identificeren;
- de kritische controlepunten bepalen;
- in de procedures doeltreffende controle- en bewakingsmaatregelen bepalen;
- het systeem regelmatig nakijken.

Automobielsector

Verschillende autoconstructeurs hebben een aantal eigen bedrijfsspecifieke wensen en normen. Als toeleverancier aan verschillende automobiefabrikanten kon men dus geconfronteerd worden met verschillende systeemeisen. Om hierin meer harmonie te krijgen, besloten enerzijds

Chrysler, General Motors en Ford een gezamenlijke systeemnorm te ontwikkelen, de QS 9000.

Deze norm is gebaseerd op ISO 9001, maar legt bovenop de reeds gekende ISO-eisen een aantal bijkomende systeemeisen op. Enkele belangrijke punten van QS 9000 :

Business plan

De leverancier is verplicht een business plan op te maken. Dit plan moet zowel doelstellingen en planningen op korte termijn als op lange termijn bevatten.

Klantentevredenheid

Bevraag uw klanten. Vraag welke punten kunnen verbeterd worden. Vergelijk uw service en uw manier van werken met die van de concurrent.

Advanced Product Quality Planning (APQP):

De APQP-planning bestaat uit zes fasen; zie onderstaande tabel.

Fasen	Omschrijving
Fase 1	Planning
Fase 2	Productontwikkeling
Fase 3	Procesontwikkeling
Fase 4	Product- en procesvrijgave
Fase 5	Productie
Fase 6	Feedback en continu verbeteren

Continu verbeteren

De filosofie van meten, analyseren en optimaliseren is sterk ingebouwd in de QS 9000. Een aantal veelgebruikte technieken moeten gekend zijn en moet de organisatie inzetten waar ze zinvol zijn.

Measuring System Analysis

Naast de kalibratie van de meetinstrumenten eist QS 9000 de statistische analyse van het volledige meetsysteem. U moet dus niet alleen bewijzen dat uw toestel goed werkt, maar ook dat uw meetmethode betrouwbaar is en dat de meetoperators in staat zijn om een meting met de vereiste nauwkeurigheid uit te voeren. Daarnaast heeft ook het "Verband der Deutschen Automobilindustrie"

een systeemnorm ontwikkeld, namelijk de VDA6.

Conclusie

Het aantal kwaliteits-, milieu- en veiligheidssystemen, dat op vandaag voorhanden is, begint stilaan uit de hand te lopen. Frequent verschijnen er nieuwe varianten. Deze nieuwe varianten zijn wel meestal gerelateerd aan bepaalde sectoren. Het is dan ook op vandaag voor de bedrijven geen eenvoudige keuze om te bepalen welk type zorgsysteem ze zullen implementeren. Veel is afhankelijk van de sector waartoe ze behoren. Een bouwbedrijf gaat in eerste instantie misschien opteren voor een veiligheidssysteem, met name VCA. Een afvalverwerkend bedrijf daarentegen opteert misschien voor een milieuzorgsysteem en voor een toeleverancier van onderdelen zal waarschijnlijk het kwaliteitszorgsysteem gaan primeren. De bedrijven, die toch de drie verschillende zorgsystemen in hun bedrijf willen implementeren moeten dus op vandaag op zoek gaan naar een goed evenwicht tussen de drie. We kunnen dus wel stellen dat de nood aan "één totaal zorgsysteem" bestaande uit de verschillende luiken -kwaliteit, milieu, veiligheid, en andere binnen de bedrijfswereld groot is.

¹ Bron: ISO website : www.iso.ch.

² Bron: EFQM- Website; www.efqm.org/en/Qualityjaarboek, Vlaams Centrum voor Kwaliteitszorg.

³ Bron: The Six Sigma Revolution by Thomas Pyzdek, Website www.pyzdek.com.

⁴ Bron: VCA en VCU: een stand van zaken en de toekomstperspectieven; preventie en bescherming juli-augustus 1999, Provinciaal Veiligheidsinstituut.

⁵ Bron: NPR 5001, Model voor een arbo-managementsysteem, Nederlands Normalisatie-instituut arbeidsomstandigheden.

⁶ Bron: VCA en VCU: een stand van zaken en de toekomstperspectieven; preventie en bescherming, juli en augustus 1999, Provinciaal Veiligheidsinstituut.

⁷ Bron: Veiligheidszorgsystemen à la carte: BESACC, preventie en bescherming mei-juni 1999, Provinciaal Veiligheidsinstituut.

⁸ Bron: The British Standards Institution (BSI), Website www.bsi.org.uk

Bedrijf in de kijker

Spicer Off-Highway Products Division

Spicer Off-Highway Products Division (SOHPD) uit Brugge ontving op 4 mei jongstleden de Franz Edelman Award voor haar baanbrekend werk op het vlak van logistieke bedrijfsplanning.

Het bekroonde planningsmodel Aclips (a Capacity and Lead-Time Integrated Procedure for Scheduling) speelt in op de steeds kortere leveringstermijnen met just-in-timelevering en de toenemende vraag naar geïndividualiseerde producten. Aclips zorgde voor een ware ommekeer in de toekomst van de onderneming die in 1993 nog in een moeilijke situatie verkeerde.

Vandaag is Spicer Off-Highway Products Division een gezond bedrijf dat een omzet realiseert van ruim vijf miljard fr.

De omzet per werknemer steeg in de periode 1993-1998 met 66%.

De personeelsbezetting nam toe van 480 medewerkers in 1993 naar 662 medewerkers dit jaar.

Historiek

Het ontstaan van het Brugse bedrijf gaat terug tot het jaar 1968. In dat jaar werd de vennootschap 'Clark Automotive Europe nv' opgericht. Deze vennootschap was een joint venture tussen de Amerikaanse groep Clark Equipment Company en La Brugeoise et Nivelles nv, met een startkapitaal van vijf miljoen fr. De vennootschap produceerde 'powershift' transmissies voor de Europese markt. Eind 1969 waren er reeds 193 werknemers tewerkgesteld.

Op 29 mei 1971 werd de onderneming een 100% dochter van Clark Equipment Company en telde het bedrijf niet minder dan 176 mensen.

De firma barstte al snel uit zijn voegen en in 1975 werd de eigen-

lijke werkplaats voor de eerste maal vergroot. Verdere uitbreidingen van de fabriekshallen volgden nog in 1980, 1988 en 1993. De totale bebouwde oppervlakte bedraagt sindsdien ruim 29.000 m².

Het kantoorgebouw kreeg er in 1981 een tweede verdieping bij en werd in 1991 verder uitgebreid om alle administratieve diensten te kunnen huisvesten.

Op vandaag beslaat het 3.500m².

Met ingang van 1 november 1981 kreeg de firma een nieuwe maatschappelijke benaming: Clark Equipment Belgium nv.

De zware recessie op de wereldmarkt in het begin van de jaren negentig betekende voor Clark een zwarte periode in de geschiedenis van het bedrijf. Meerdere zware afvloeiingen en herstructureringen waren nodig om een nakend faillissement te voorkomen.

Deze moeilijke periode bleek echter ook de aanzet tot een kentering in beleid en bedrijfscultuur; het begin van een nieuwe bloei voor Clark.

In mei 1995 kwam de volledige groep Clark Equipment Company in handen van de Amerikaanse groep Ingersoll Rand. Clark bestond toen nog slechts uit vier divisies: Clark-Hurth Components, Blaw-Knox, Metroc en Clubcar.

Op 14 februari 1997 volgde dan de uiteindelijke verkoop van de volledige Clark-Hurth Components divisie aan Dana Corporation.

Sindsdien behoort de vennootschap tot de Spicer Off-Highway Systems Group van Dana.

De Brugse vestiging werd vrij snel het wereldwijde Onderzoeks- en Ontwikkelingscentrum voor transmissies binnen de Dana-groep.

Het onmiddellijke gevolg hiervan was dat het aantal projecten drastisch toenam.

Een nieuw testlabo was dan ook noodzakelijk; de investering in een nieuwe testruimte van twee verdiepingen bedroeg 100 miljoen fr.

Producten

SOHPD ontwikkelt en vervaardigt producten voor de off-highway industrie. Het gamma beslaat 'powershift' transmissies en koppelmvormers. In de centrale productiehal worden vierduizend verschillende onderdelen tot volautomatische versnellingsbakken geassembleerd. Op jaarbasis worden hier 27.000 eenheden geproduceerd.

Daarnaast ontwikkelt de firma ook elektronische controlesystemen die de klant toelaten het maximale rendement uit zijn voertuig te halen.

SPICER OFF-HIGHWAY

miljoen euro	1999	1998	1997
Balans totaal	69,44	58,85	29,25
Eigen vermogen	27,46	25,36	21,84
Omzet	122,7	129,3	117,6
Winst na belasting	2,1	3,52	4,41
Personeel	655	655	627

Bron : Spicer Off - Highway

De klanten van de Brugse Dana-vestiging situeren zich wereldwijd en zijn producenten van off-highway voertuigen zoals onder meer telescopische hoogtewerkers, asfalteermachines, compacters, graafmachines, mijnbouwmachines, kranen, industriële vorkheftrucks, voertuigen voor containerverhandeling, onderhoudsvoertuigen voor spoorwegen en bosontginningsmachines... .

Pilootproject voor productieplanning

In 1993 startte Spicer Off-Highway Products Division met een aantal projecten rond de reductie van productiedoorlooptijden en de verbetering van leveringstermijnen.

Het Brugse bedrijf zag zich immers geconfronteerd met een probleem dat in de bedrijfswereld maar al te gekend is: de vraag van klanten naar kortere leveringstermijnen en een perfecte just-in-timelevering. Hier komt nog bij dat de klanten als maar meer geïndividualiseerde producten willen.

Toen het Aclips-project in 1993 van start ging, bedroeg de gemiddelde doorlooptijd van de producten 16 weken (waarvan 12 weken make-to-stock) terwijl de klantenleveringstermijn (assemble-to-order) vier weken bedroeg.

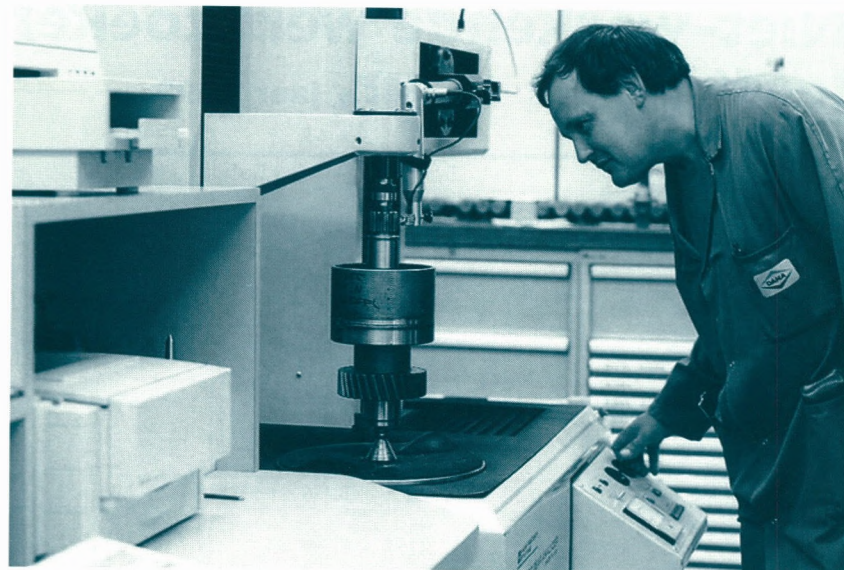
Vandaag is de productiedoorlooptijd gedaald met een factor 2 tot 3 (van 16 weken naar 6-8 weken). Het slaagpercentage inzake just-in-timeleveringen overschrijdt momenteel 97 procent.

Voor het Aclips-project werkte het managementteam van SOHPD voor een periode van zeven jaar intens samen met een onderzoeksteam van de universiteiten van Leuven en Antwerpen.

Derde partner is IBM Global Services die het planningsmodel commercialiseerde tot het softwarepakket Aclips.

De invoering van Aclips vergde voor de Brugse Dana-vestiging echter zware investeringen, niet alleen in bijkomende machines maar ook in een vernieuwde logistieke infrastructuur: onder meer twee kraansystemen en een automatisch gestuurd voertuig dat 24 uur op 24 de benodigde productiematerialen onder de werkposten verdeelt.

Opleiding en vorming van de medewerkers vraagt eveneens een

bijkomende inspanning voor het bedrijf: de 'on-the-job-training' niet meegerekend, krijgen alle medewerkers gemiddeld 42 uren opleiding. Honderden werknemers krijgen eveneens een opleiding om als meer polyvalente krachten te kunnen meedraaien in het productiesysteem.

Met Aclips werd het Brugse bedrijf één van de laureaten van de Franz Edelman Award Competition. Deze wedstrijd bekroont sedert 1972 projecten in het operationeel onderzoek en de managementwetenschap die een duidelijke impact hebben op de bedrijfsorganisatie.

Omzet en personeelsbestand

De Dana-groep met hoofdzetel in Toledo, Ohio realiseert een omzet van 13 miljard dollar, waarvan 120 miljoen dollar gerealiseerd wordt door de Brugse vestiging.

Het Brugse bedrijf besteedt 5 miljoen dollar van deze omzet aan research en engineering.

Bij Spicer Off-Highway Products Division werken 662 personeelsleden waarvan 487 arbeiders en 175 bedienden.

Toekomstperspectieven

De R & D afdeling van Spicer Off-Highway is in volle expansie zowel op het gebied van investeringen (50 miljoen fr. in de laatste vier jaar) als op het vlak van tewerkstelling (tien procent groei per jaar).

De Brugse vestiging investeert circa 100 miljoen fr. in de uitbreiding van het onderzoekscentrum

waar ingenieurs in één team kunnen samenwerken op het vlak van de theoretische benadering, simulaties en experimenteel onderzoek. De 'labextension' telt vijf testruimtes die in opeenvolgende fases worden gerealiseerd. De eerste twee testlokalen worden nu in gebruik genomen. Op het vlak van mechatronica wordt een nieuwe infrastructuur voorzien voor sturingssystemen voor globale aandrijfsystemen (versnellingsbakken, aandrijfassen, motoren, hydraulische systemen en dergelijke).

Analoog met de uitbouw van de infrastructuur voor technologie en kennis worden er meer producten ontwikkeld om op korte termijn meer omzet te realiseren.

Een team van deskundigen, onder leiding van directeur Nicolas De Schuyter, werkte zeven jaar aan het bekroonde planningsmodel Aclips

Niet-werkende werkzoekenden in de West-leeftijd en duur, jaar 1999

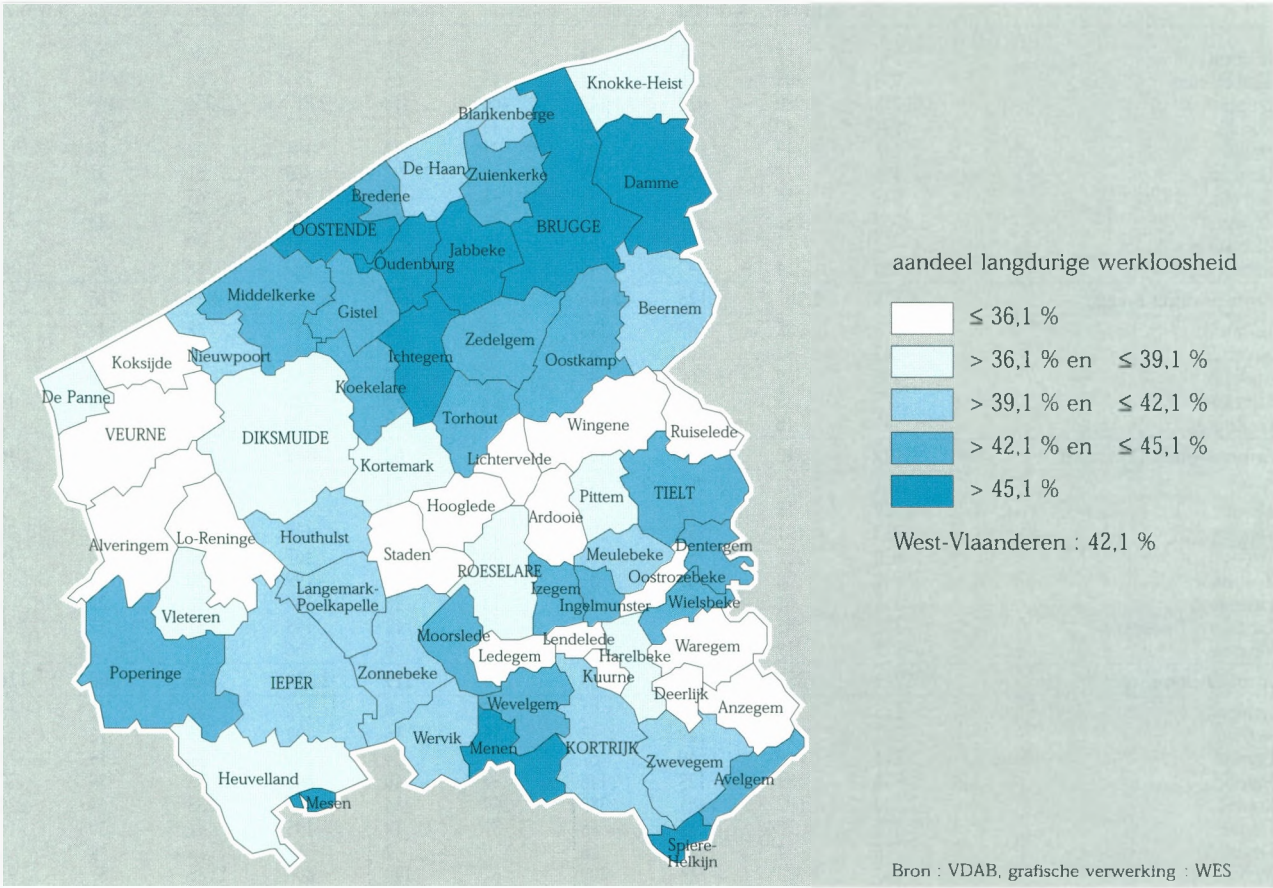
Gemeente	Totaal	Geslacht		Leeftijd < 25 jaar	Duur				
		Mannen	Vrouwen		25-40 j.	40 j. en +	< 1 jaar	1-2	2 jaar en +
Beernem	253	91	161	76	88	89	148	39	66
Blankenberge	923	434	489	183	386	354	548	139	236
Brugge	4.018	1.755	2.263	1.016	1.623	1.379	2.175	651	1.193
Damme	234	82	153	60	88	87	129	39	67
Jabbeke	248	88	160	68	91	90	134	33	81
Oostkamp	495	169	326	142	172	180	272	80	143
Torhout	533	185	348	141	212	180	301	87	145
Zedelgem	567	188	379	141	231	196	321	92	155
Zuienkerke	72	25	46	16	32	24	40	9	22
Knokke-Heist	986	468	517	221	388	376	618	145	223
Arrondissement Brugge	8.328	3.486	4.842	2.063	3.310	2.955	4.684	1.312	2.332
Diksmuide	345	135	210	96	135	114	211	57	78
Houthulst	242	99	143	64	95	83	144	37	61
Koekelare	205	70	135	53	76	76	118	34	53
Kortemark	277	93	184	73	100	105	172	45	60
Lo-Reninge	41	19	21	14	14	13	28	4	8
Arrondissement Diksmuide	1.109	415	694	300	419	390	673	176	260
Ieper	964	389	575	293	354	317	572	150	242
Mesen	49	14	35	10	28	11	21	6	22
Poperinge	557	194	363	177	206	174	312	90	156
Wervik	620	221	400	163	232	226	369	94	158
Zonnebeke	242	66	177	54	106	83	142	41	59
Heuveland	215	78	136	60	101	53	136	36	42
Langemark-Poelkapelle	182	56	126	48	67	68	109	24	49
Vleteren	75	23	52	21	27	26	46	9	20
Arrondissement Ieper	2.904	1.041	1.863	825	1.120	959	1.707	450	747
Anzegem	255	92	164	77	86	92	165	38	53
Avelgem	247	81	166	64	93	90	143	32	72
Deerlijk	214	77	138	74	71	69	139	30	45
Harelbeke	550	198	35	160	194	197	340	68	143
Kortrijk	2.300	1.033	1.267	612	905	783	1.351	354	595
Kuurne	272	97	175	86	97	89	191	37	45
Lendelede	76	23	53	26	23	28	50	11	16
Menen	1.042	390	652	268	389	384	568	156	317
Waregem	765	257	508	243	282	240	494	116	155
Wevelgem	613	199	414	168	213	231	346	72	195
Zwevegem	459	161	298	126	166	168	277	66	116
Spiere-Helkijn	97	42	55	32	37	29	52	15	30
Arrondissement Kortrijk	6.891	2.650	4.241	1.937	2.554	2.400	4.115	995	1.781
Bredene	497	224	273	137	195	165	276	87	134
Gistel	274	102	172	70	119	86	150	47	76
Ichtegem	364	119	246	86	144	134	196	68	100
Middelkerke	557	249	308	128	210	218	311	96	150
Oostende	3.127	1.556	1.570	731	1.321	1.075	1.601	547	979
Oudenburg	205	79	126	49	86	70	110	37	58
De Haan	337	140	197	78	137	122	201	49	87
Arrondissement Oostende	5.359	2.468	2.892	1.278	2.212	1.869	2.845	931	1.584
Hoogde	156	54	102	41	60	55	114	21	20
Ingelmunster	214	66	148	56	80	79	122	35	57
Izegem	667	224	442	179	233	254	379	104	184
Ledegem	165	50	115	49	62	54	108	29	27
Lichtervelde	146	45	101	40	50	56	101	22	24
Moorslede	209	71	138	60	75	74	115	33	62
Roeselare	1.248	500	749	354	488	407	765	191	293
Staden	168	55	113	49	70	49	110	25	33
Arrondissement Roeselare	2.973	1.065	1.908	827	1.117	1.029	1.815	460	699
Dentergem	123	42	81	30	47	46	69	22	33
Meulebeke	184	63	121	50	74	59	111	35	38
Oostrozebeke	128	37	91	36	48	45	82	19	27
Pittem	95	31	64	30	36	30	58	14	23
Ruislede	77	29	48	23	30	24	51	8	18
Tielt	402	141	260	103	144	154	229	71	102
Wielsbeke	179	42	137	52	69	58	100	32	46
Wingene	202	69	133	48	81	72	136	34	33
Ardooie	148	52	96	46	58	45	99	26	23
Arrondissement Tielt	1.537	506	1.031	419	587	531	934	260	343
Alveringem	104	45	60	36	34	35	69	16	19
De Panne	409	192	217	87	171	150	259	64	85
Koksijde	508	220	288	103	200	205	331	73	104
Nieuwpoort	319	132	187	82	139	98	187	49	83
Veurne	235	98	137	72	101	62	155	33	47
Arrondissement Veurne	1.574	686	888	381	644	550	1.001	235	338
West-Vlaanderen	30.676	12.317	18.359	8.030	11.964	10.683	17.774	4.819	8.083
Vlaams Gewest	192.096	79.579	112.517	47.508	78.896	65.692	98.275	29.644	64.177

Bron: VDAB

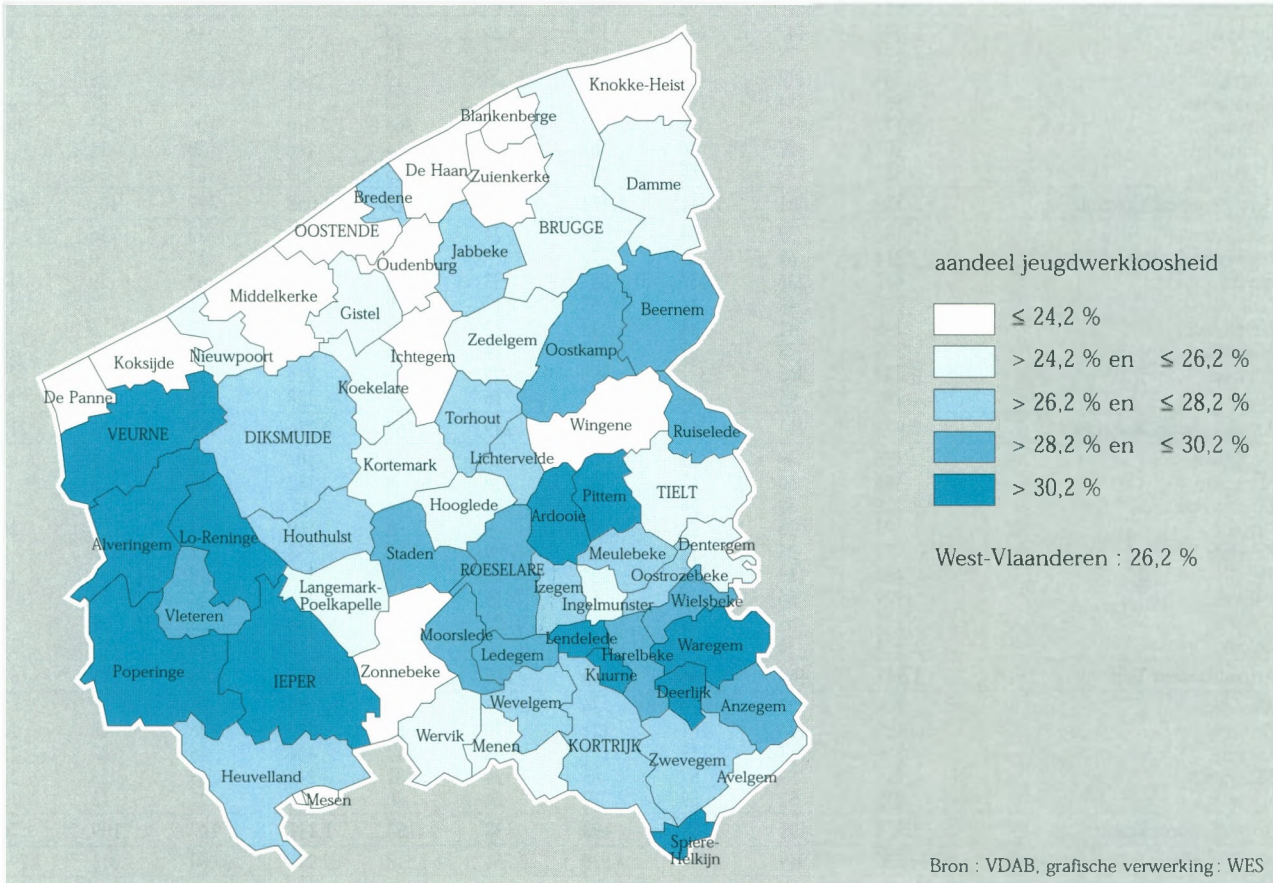
Vlaamse gemeenten naar geslacht,

Vervolg tabel met beknopte toelichting op volgende bladzijde

Aandeel van de langdurige werklozen(> 1 jaar werkloos) in de niet-werkende werkzoekenden, 1999

Aandeel van de jongeren (-25 jaar) in de niet-werkende werkzoekenden, 1999

Niet-werkende werkzoekenden in de West-Vlaamse gemeenten, studieniveau en categorie, jaar 1999

Gemeente	Onderwijs									Categorie
	Totaal	Lager onderwijs	Lager secundair	Hoger secundair	Hobu & universitair	Andere diplomas	U.V.W.	Schoolverlaters	Vrij ingeschreven	Andere N.W.W.Z.
Beernem	253	77	61	78	26	10	186	36	24	6
Blankenberge	923	303	280	231	43	65	753	66	39	65
Brugge	4.018	1.080	972	1.143	406	418	2.717	374	408	520
Damme	234	49	55	88	32	11	175	28	21	10
Jabbeke	248	49	54	98	34	12	184	32	24	8
Oostkamp	495	123	128	170	50	23	385	61	31	18
Torhout	533	156	154	154	43	26	372	67	47	46
Zedelgem	567	131	158	192	61	26	415	72	48	32
Zuikerkerke	72	15	20	21	12	3	53	9	7	3
Knokke-Heist	986	224	242	342	90	88	767	83	67	68
Arrondissement Brugge	8.328	2.207	2.125	2.516	797	683	6.007	829	715	776
Diksmuide	345	88	87	113	34	23	242	38	44	21
Houthulst	242	92	62	62	10	16	194	19	22	7
Koekelare	205	69	67	48	15	7	161	18	20	6
Kortemark	277	85	75	86	21	11	226	24	16	11
Lo-Reninge	41	10	8	13	6	4	29	4	6	2
Arrondissement Diksmuide	1.109	342	299	321	85	62	852	103	108	46
Ieper	964	269	256	287	78	74	729	98	96	41
Mesen	49	18	14	9	2	6	43	2	2	2
Poperinge	557	131	159	190	48	30	420	64	44	30
Wervik	620	222	150	166	30	53	467	55	70	29
Zonnebeke	242	70	59	81	22	10	199	20	20	3
Heuvelland	215	61	51	62	13	28	169	18	20	8
Langemark-Poelkapelle	182	62	52	44	13	12	148	17	12	6
Vleteren	75	19	17	25	8	6	56	11	6	2
Arrondissement Ieper	2.904	852	757	863	214	219	2.230	286	268	120
Anzegem	255	78	53	84	30	9	175	47	22	13
Avelgem	247	92	49	75	15	16	192	25	13	17
Deerlijk	214	66	40	67	28	14	150	39	14	12
Harelbeke	550	183	123	146	59	40	402	73	39	37
Kortrijk	2.300	692	481	585	259	284	1.684	235	161	220
Kuurne	272	70	65	88	31	19	195	41	20	16
Lendelede	76	24	17	26	9	2	57	11	4	4
Menen	1.042	383	244	209	67	140	805	85	57	95
Waregem	765	207	139	237	117	65	540	126	45	54
Wevelgem	613	194	138	177	64	39	458	82	31	42
Zwevegem	459	144	104	135	50	27	363	52	22	22
Spier-Helkijn	97	36	30	21	4	6	81	9	3	3
Arrondissement Kortrijk	6.891	2.168	1.481	1.850	733	659	5.101	825	431	534
Bredene	497	147	147	135	29	40	376	46	36	39
Gistel	274	78	75	83	24	15	206	26	17	25
Ichtegem	364	117	112	101	23	12	304	27	20	14
Middelkerke	557	184	145	157	31	40	441	37	37	42
Oostende	3.127	942	829	782	205	368	2.310	209	287	321
Oudenburg	205	57	46	67	20	14	166	20	11	8
De Haan	337	77	87	107	40	25	266	33	24	14
Arrondissement Oostende	5.359	1.601	1.441	1.432	373	513	4.068	397	431	463
Hoogdele	156	39	34	53	24	7	112	20	16	8
Ingelmunster	214	69	54	70	15	7	177	22	9	6
Izegem	667	236	153	203	53	22	552	67	29	18
Ledege	165	48	44	47	17	9	118	21	11	15
Lichtervelde	146	41	44	43	13	6	120	12	6	9
Moorslede	209	73	52	64	14	6	163	23	7	16
Roeselare	1.248	363	331	350	99	105	916	112	91	129
Staden	168	45	48	52	16	7	128	21	8	11
Arrondissement Roeselare	2.973	914	761	881	249	167	2.286	298	177	212
Dentergem	123	39	32	35	13	4	102	16	4	2
Meulebeke	184	60	41	60	16	8	152	20	5	7
Oostrozebeke	128	39	26	45	13	6	97	20	4	7
Pittem	95	26	23	32	9	4	69	14	3	10
Ruiselede	77	25	15	26	9	2	58	11	6	2
Tielt	402	119	105	108	50	19	317	48	25	12
Wielsbeke	179	56	48	51	19	5	135	24	11	9
Wingene	202	65	44	67	20	6	166	23	6	8
Ardoie	148	36	32	59	16	6	110	20	7	11
Arrondissement Tielt	1.537	464	366	483	165	60	1.205	195	71	67
Alveringem	104	27	26	36	7	9	75	16	7	7
De Panne	409	116	101	121	20	51	339	26	28	16
Koksijde	508	117	115	171	63	42	404	46	37	22
Nieuwpoort	319	89	89	85	24	31	241	33	25	20
Veurne	235	52	59	79	24	20	183	27	13	12
Arrondissement Veurne	1.574	401	389	493	138	153	1.241	147	109	76
West-Vlaanderen	30.676	8.949	7.619	8.839	2.754	2.515	22.991	3.080	2.311	2.294
Vlaams Gewest	192.096	51.961	45.845	54.908	19.913	19.470	149.482	19.086	11.050	12.478

Beknorte toelichting bij de tabel

In 1999 telde de provincie West-Vlaanderen 30.676 niet-werkende werkzoekenden. In het Vlaamse Gewest waren 192.096 personen ingeschreven als niet-werkende werkzoekende. Over het algemeen kunnen we stellen dat West-Vlaanderen een relatief lage werkloosheid kent. Vooral in de regio Kortrijk-Roeselare-Tielt is de werkloosheid heel beperkt.

In de tabel worden de cijfers van de niet-werkende werkzoekenden opgesplitst naar een aantal kenmerken : geslacht, onderwijsniveau, categorie, leeftijd en inactiviteitsduur.

Naar **geslacht** merken we op dat ongeveer 60 % van de niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen van het vrouwelijke geslacht is. Het aandeel van de vrouwen in de niet-werkende werkzoekenden ligt relatief laag in een aantal kustgemeenten (Oostende : 50,2 %, Knokke-Heist : 52,4 %, Blankenberge : 53 %, De Panne : 53,1 %) en ligt relatief hoog in Wielsbeke (76,5 %), Zonnebeke (73,1 %), Mesen (71,4 %) en Oostrozebeke (71,1 %).

Naar **opleidingsniveau** bekijken we het aandeel van de lager geschoolden (diploma van lager onderwijs, lager secundair onderwijs of 'andere' diploma's) in het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden. In West-Vlaanderen is 62,2 % van de niet-werkende werkzoekenden laaggeschoold en in het Vlaamse Gewest 61,1 %. Het aandeel van de laaggeschoolden in de niet-werkende werkzoekenden ligt, in vergelijking met het West-Vlaamse percentage, relatief laag in onder andere Jabbeke (46,4 %), Damme (49,1 %), Ardooie (50 %) en Hoogdele (51,3 %). Het aandeel van de middengeschoolden (diploma van hoger

secundair onderwijs) in het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden bedraagt 28,8 % in West-Vlaanderen en het aandeel hoger geschoolden (HOBu of universiteit) 9 %. In het Vlaamse Gewest bezit 10,4 % van de niet-werkende werkzoekenden een diploma van hoger onderwijs.

Drievierden van de niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen (22.991 personen) is ingeschreven in de **categorie** van de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen. De schoolverlaters maakten in 1999 gemiddeld 10 % uit van de niet-werkende werkzoekenden.

Indien we de niet-werkende werkzoekenden indelen naar **leeftijd**, merken we dat meer dan een vierde (26,2 %) van de niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen jonger is dan 25 jaar, 39 % is tussen 25 en 40 jaar en 34,8 % is ouder dan 40 jaar. We moeten hierbij opmerken dat ten

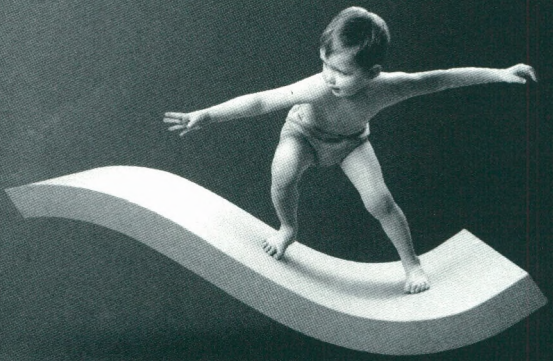
gevolge van de mogelijkheid voor 'oudere' werklozen om zich te laten vrijstellen van inschrijving als werkzoekende, de groep van de 50-plussers in de niet-werkende werkzoekenden beperkt is en blijft afnemen. In 1999 was nog 8 % van de niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen ouder dan 50 jaar.

Het valt op dat vooral de kustgemeenten een relatief laag aandeel van de jeugdwerkloosheid in de totale werkloosheid kennen.

In West-Vlaanderen is 42,1 % van het aantal niet-werkende werkzoekenden langer dan een jaar werkloos. Meer dan een vierde (26,3 %) is langer dan twee jaar werkloos. Gemeenten met een relatief laag aandeel van de langdurige werkloosheid (> 1 jaar) in de totale werkloosheid zijn onder andere Hoogdele (26,3 %), Lo-Reninge (29,3 %), Kuurne (30,1), Lichtervelde (31,5 %) en Wingene (33,2 %).

**DE TOEKOMST IS VAN DE BANK
NAAR DE BEURS SURFEN.**

www.bbl.be

WIJ GEVEN DE TOEKOMST ALLE KANSSEN

Het verloop van de sociaal-economische indicatoren en de conjunctuur in West-Vlaanderen¹

Werkloosheid

In april 2000 telde de provincie West-Vlaanderen 25.359 werklozen². Ten opzichte van april 1999 is dit een afname met 12,6% (zie figuur 1). Het aantal werklozen bestond uit 10.144 mannen (40,0%) en 15.215 vrouwen (60,0%). De vrouwelijke werkloosheid daalde op jaarbasis iets meer (-12,8%) dan de mannelijke werkloosheid (-12,4%).

Het Vlaamse Gewest telde 161.570 werklozen in april 2000, waarvan 41,3% mannen en 58,7% vrouwen. Ten opzichte van april 1999 daalde de werkloosheid in het Vlaamse Gewest met 13,1%. In tegenstelling tot de situatie in West-Vlaanderen daalde de mannelijke werkloosheid (-13,7%)

op jaarbasis sterker dan de vrouwelijke werkloosheid (-12,6%).

Analyse van de werkloosheids-evolutie in de arrondissementen van West-Vlaanderen toont dat bijna alle arrondissementen een belangrijke afname noteerden in april 2000 ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder. Enkel in het arrondissement Veurne was er een status quo van het aantal niet-werkende werkzoekenden. In de andere arrondissementen was de relatieve afname het grootst in de arrondissementen Diksmuide (-18,2%) en Tielt (-17,1%). Daarna volgen de arrondissementen Roeselare (-14,9%), Kortrijk (-14,7%) en Ieper (-14,3%). In de arrondissementen Brugge en Oostende tenslotte daalde de werkloosheid met respectievelijk 11,8% en 10,2%.

Het aantal jeugdwerklozen (jonger dan 25 jaar) bedroeg in april 2000 in West-Vlaanderen 5.423 eenheden of 21,4% van de totale werkloosheid. Dit is een daling met 19,9% ten opzichte van april 1999. Het aandeel van de jongeren in de totale werkloosheid daalde op jaarbasis met 1,9 procentpunt.

Werkaanbiedingen

Op het einde van de maand april 2000 waren er in West-Vlaanderen 11.066 werkaanbiedingen lopend bij de VDAB. Ten opzichte van april 1999 is dit een stijging met maar liefst 45,6%. De groei van het aantal openstaande vacatures gaat samen met de groei van het aantal vacatures die de VDAB ontvangt. In 1999 ontving de VDAB circa 33.000 vacatures voor West-Vlaanderen.

In de eerste vier maanden van 2000 bedraagt het aantal ontvangen vacatures al circa 19.000 eenheden. De stijging moet enigszins worden genuanceerd omdat vanaf september vorig jaar ook interimkantoren hun

vacatures kunnen inschrijven in de databank van de VDAB. Hierdoor stijgen de cijfers sneller dan voorheen.

Bouwnijverheid

Bij de opmaak van dit overzicht dateerden de recentste gegevens omtrent het aantal vergunde woningen³ van februari 2000. In deze maand werd de bouw van 644 woningen vergund, wat 30,4% minder is dan in februari 1999. Gezien de statistiek aan grote schommelingen onderhevig is, is het echter aangewezen ook naar de evolutie over een langere periode te kijken. In het jaar 1999 werden bijvoorbeeld 18,5% meer woningen vergund dan in het jaar 1998.

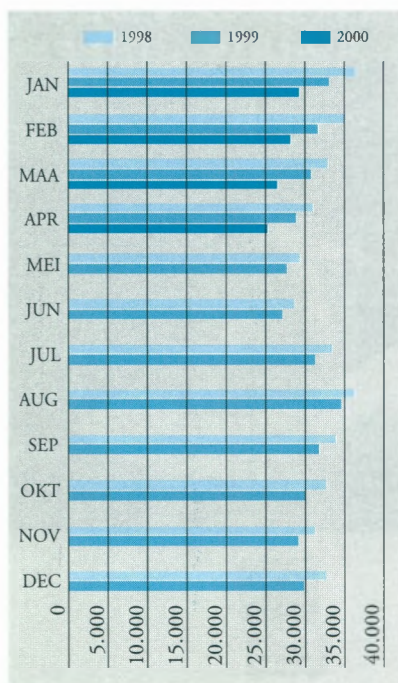
Elektriciteitsverbruik

In het vierde kwartaal van 1999 bedroeg het elektriciteitsverbruik onder hoogspanning in West-Vlaanderen 1.231.793 MWh. Het elektriciteitsverbruik was niet alleen hoger dan in alle vorige kwartalen van 1999; ook op jaarbasis (ten opzichte van het vierde kwartaal van 1998) was er een niet onbelangrijke toename met 4,0%.

Omzet en investeringen

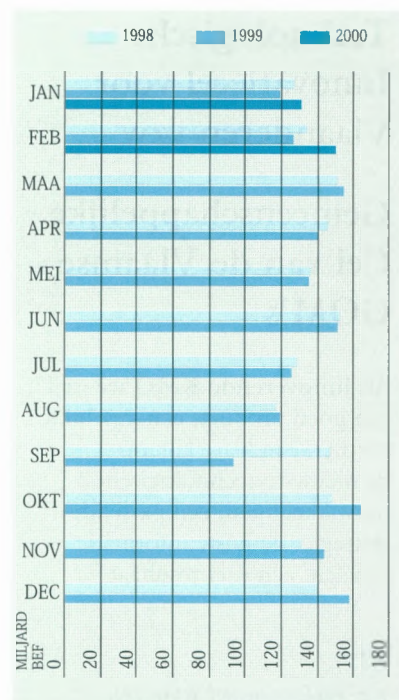
De omzet van de grote ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen⁴ bedroeg in februari 2000 circa 150,8 miljard fr. Dit is een toename met 18,5% ten opzichte van februari 1999. Waar in de eerste drie kwartalen van 1999 het omzetcijfer van de ondernemingen een afname toonde op jaarbasis, stellen we vanaf het vierde kwartaal van 1999 opnieuw niet geringe toenames van het omzetcijfer op jaarbasis vast (zie figuur 2). In de laatste drie maanden

Figuur 1
Evolutie van het aantal niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen

Bron: VDAB, grafische verwerking WES

Figuur 2
Omzet van de grote bedrijven in West-Vlaanderen, in miljard BEF*

* Bedrijven met een minimumomzet van 20 miljard BEF, met zetel in West-Vlaanderen
Bron: NIS, grafische verwerking WES

van 1999 was het omzetcijfer 10,8% hoger dan in dezelfde periode van 1998. Over het jaar 1999 bleef het

totale omzetcijfer wel 1,7% lager dan in 1998.

Wat de investeringen betreft, werd door de grote ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen⁵ een bedrag van 5,9 miljard fr. geïnvesteerd in februari 2000. Ten opzichte van januari 1999 is dit een toename met 20,4%. De investeringen waren in 1999 duidelijk hoger dan in 1998.

Conjunctuurindicator van de Nationale Bank

De bruto-synthetische conjunctuurcurve voor West-Vlaanderen bereikte in april 2000 een positieve waarde van 2,6°. Ook in februari en maart was de brutowaarde positief (zie figuur 3). De duidelijke verbetering van de brutowaarden vertaalt zich in een sterk stijgende opwaartse trend van de afgevlakte curve, die met enkele maanden vertraging berekend wordt. Verwacht wordt dat de conjunctuurcurve ook in de volgende maanden deze trend nog zal verderzetten.

De deelindicatoren van de industrie en de bouw noteren al

minstens vijf maanden positieve brutowaarden. De trend van beide indicatoren is stijgend en voor de ruwbouw werden de waarden van de afgevlakte curve zelfs positief. Ook de brutowaarden van de handel tonen dat het vertrouwen in deze sector terugkeert. De brutowaarden verbeteren continu en na de stagnatie rond augustus 1999 van de negatieve trend van de afgevlakte curve, is de curve nu opwaarts gericht.

Besluit

Alle indicatoren wijzen erop dat de provincie West-Vlaanderen (maar ook Vlaanderen en België) zich in een zeer goede economische situatie bevinden en dat dit nog een tijdje zo zal blijven.

De werkloosheid blijft sterk dalen, zowel bij de mannen als bij de vrouwen. Ook het aantal jeugdwerklozen daalt sterk, evenals hun aandeel in het totaal aantal niet-werkende werkzoekenden in West-Vlaanderen. Het aantal lopende werkaanbiedingen stijgt fors op jaarbasis, evenwel voor een stuk doordat sedert september vorig jaar

Ten behoeve van bedrijven & KMO's:

GASELWEST

Werken in West-Vlaanderen is voor ons een boeiende uitdaging.
Dagelijks staan onze mensen in voor de dienstverlening aan duizende klanten.
Gaselwest-Electrabel heeft een gespecialiseerde afdeling Klantenzorg.
Ervaren account-managers onderzoeken samen met u hoe de energievoorziening in uw bedrijf het best wordt aangepakt.

ELECTRABEL

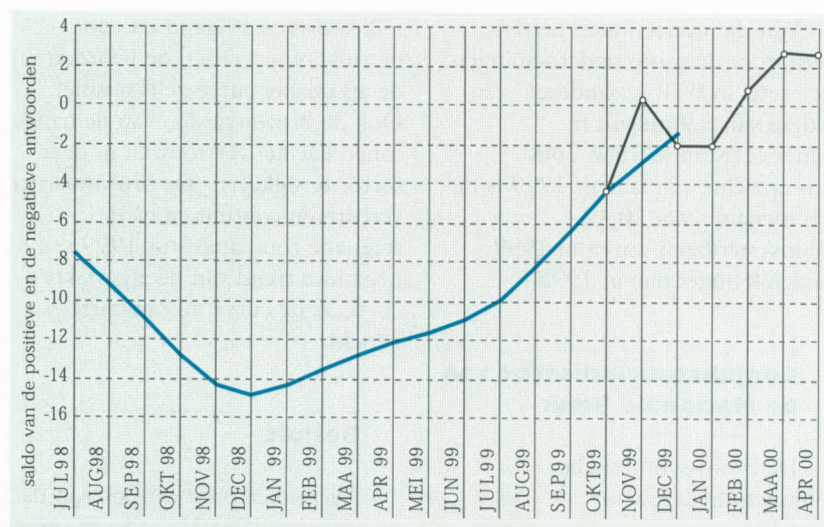

Een en al energie voor u.

PRESIDENT KENNEDYPARK 12, 8500 KORTRIJK, © 056/36.92.11

Figuur3

Synthetische conjunctuurcurve voor West-Vlaanderen

Bron: NBB

grafische verwerking WES

ook interimkantoren hun vacatures kunnen laten opnemen in de VDAB-databanken.

De bouwnijverheid (gemeten aan de hand van het aantal woningen dat vergund werd) verbeterde fors in februari 2000 op jaarbasis. Indien we 1999 bekijken, zien we dat er toen bijna 20% meer bouwvergunningen voor woningen werden afgeleverd dan in 1998.

Het elektriciteitsverbruik onder hoogspanning nam met 4% toe op jaarbasis in het laatste kwartaal van 1999.

Zowel het omzet- als het investeringscijfer van de grote ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen kenden een sterke groei op jaarbasis in februari 2000. Over het jaar 1999 was het omzetcijfer iets lager dan in 1998, maar dit komt vooral door de lagere cijfers in de eerste drie kwartalen van 1999. Vanaf het vierde kwartaal kwam er een forse verbetering van het omzetcijfer op jaarbasis. De investeringen waren in 1999 wel – en zelfs opmerkelijk – hoger dan in 1998.

De conjunctuurindicator voor West-Vlaanderen, berekend door de Nationale Bank, geeft tenslotte aan dat het ondernemersvertrouwen in de provincie groot is en blijft. De synthetische curve is sterk opwaarts gericht en de recentste brutowaarden blijven sterk stijgen. Ook bij alle deelindicatoren (industrie, bouw en handel) stijgen de recentste brutowaarden en gaat de trend van de afgevlakte curve in stijgende lijn.

¹ Opmaak juni 2000

² Onder werklozen wordt verstaan: het aantal niet-werkende werkzoekenden. Zij vertegenwoordigen het bij de VDAB ingeschreven arbeidsmarkt-potentieel. In deze groep zijn onder meer de schoolverlaters, de vrij in-geschrevenen en een zeer diverse restgroep (met daarin de tijdelijk geschorsten) opgenomen. Een nadeel is wel dat de oudere werklozen (50 jaar of ouder) niet zijn opgenomen.

³ Vergunde woningen in woongebouwen en in niet-woongebouwen.

⁴ Het feit dat de registratie gebeurt naar vestiging van de hoofdzetel betekent dat men niet noodzakelijk de economische activiteit in het betrokken arrondissement meet. Dit nadeel wordt afgezwakt doordat het hier over een evolutie doorheen de tijd gaat. Maandelijkse procentuele veranderingen zijn dan belangrijker dan absolute gegevens.

Een tweede nadeel is dat enkel bedrijven met een omzet van 20 miljoen fr. of meer aangifte doen op maandbasis. Het kan zijn dat een bedrijf nu eens wel en dan weer niet beantwoordt aan dit criterium. Om dit nadeel te ondervangen is het aangewezen op provinciaal niveau te werken.

⁵ 'Toetreders' en 'uittreders' vallen dan minder op en kunnen elkaar misschien meer compenseren dan als men werkt op het arrondissementale niveau.

⁶ Zie vorige voetnoot.

De constructie van de indicator van de Nationale Bank verloopt als volgt: er wordt maandelijks een enquête-formulier aan bedrijfsleiders verzonden. Daarin gaat men na hoe het gesteld is met een aantal facetten van de activiteit, de vraag en de vooruitzichten. Er zijn drie antwoord-mogelijkheden: stijgend (positief), gelijkblijvend of dalend (negatief). De indicator is het saldo van de positieve en de negatieve antwoorden op deze vragen, en dit voor alle ondervraagden. In tegenstelling tot de nationale indicator worden de antwoorden per provincie niet gewogen.

De maandelijkse resultaten van de enquête worden op een grafiek uitgezet. De curve wordt afgevlakt. Zo kan men de trend gemakkelijker onderkennen.

TIV

Technologische Innovatiecel voor Vlaanderen vzw

Gemeenschappelijke Cel van de Vlaamse GOM's

Als innoverende KMO wenst U: een goed product, een geschikte partner, een klare kijk op de nieuwste technologische ontwikkelingen, een passende strategie, de juiste informatiekanalen, een snel resultaat

TIV:

uw rechterhand voor een succesvolle innovatiestrategie

Tot uw beschikking staan:

een multidisciplinair team
jarenlange ervaring in het opsporen van de nieuwste producten, processen of projecten
toegang tot databanken, instituten, federaties,...
waar ook ter wereld
een flexibele, uitgeteste methodiek
technologie-monitoring
geleide workshop voor het initiëren van productideeën

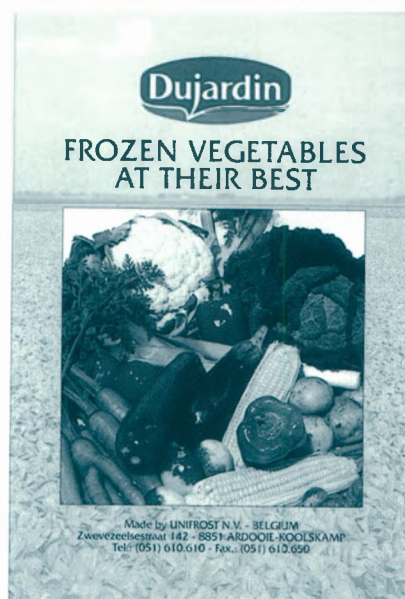
TIV biedt U een volledig gepersonaliseerd programma aan

startbespreking en formulering van uw interesseprofiel
wereldwijde prospectie en contactname
analyse van de respons
evaluatie van de voorstellen
rapportering van de resultaten
opvolging van de contacten

Contactadressen

GOM - West-Vlaanderen
Baron Ruzettelaan 33,
8310 Brugge-Assebroek
Tel. 050/36 71 00
Fax 050/36 31 86

TIV
Bisschoffsheim 25,
1000 Brussel
Tel. 02/219 56 10
Fax 02/219 82 27

• • •

Dujardin Foods uit Ardooe bouwt een tweede productie-eenheid voor diepvriesgroenten uit in Le Moustoir in Bretagne.

De nieuwe groep Dujardin Foods is gestructureerd rond het moederbedrijf Unifrost uit Ardooe. Eind 1999 nam Unifrost het handelsfonds, de gebouwen en de twintig personeelsleden over van het diepvriesbedrijf Savorland in Le Moustoir. Het nieuwe dochterbedrijf Dujardin-Bretagne heeft ondertussen de Bretoense firma voor 100 procent overgenomen. De vestiging in Le Moustoir wordt uitgebouwd tot een productiecentrum voor Bretoense specialiteiten. Het personeelsbestand werd inmiddels opgetrokken tot vijftig personeelsleden.

In de periode 1997-1999 investeerde Dujardin Foods 1,3 miljard fr. in de Bretoense uitbreiding alsook in de uitbouw van een volautomatisch logistiek centrum en een verhoogde productiecapaciteit in Ardooe. Voor dit jaar en volgend jaar trekt Dujardin Foods 1 miljard fr. uit voor de ontwikkeling van nieuwe nichemarkten en acquisities. De zware investeringen worden ondersteund door de beursgenoteerde investeringsmaatschappij Gimv die 352 miljoen fr. kapitaal aanbrengt.

Tot de ontwikkeling van nieuwe nichemarkten behoort de diversificatie naar diepgevroren aromatische kruiden via de business unit Dujardin Herbs.

De groep Dujardin Foods realiseerde vorig jaar een omzet van 3,5 miljard fr. en telt 350 medewerkers.

• • •

Het internationaal transportcentrum **LAR** te Menen-Kortrijk plant bijkomende infrastructuurwerken om het overslagcentrum weg/spoor op het bedrijventerrein LAR verder operationeel te maken. De werken worden op 119,2 miljoen fr. geraamd waarvan 70 procent gesubsidieerd wordt door de Vlaamse overheid.

• • •

‘Informatiseren in een KMO, management- en juridische aspecten’ is een recente uitgave van de Gentse uitgeverij Mys & Breesch.

De auteurs Jan Devos en Jan Leysen, beide werkzaam in Kortrijk, bundelden hun krachten om de informatiseringsproblematiek binnen een KMO vanuit management- en juridisch oogpunt uiteen te zetten. Het boek is opgebouwd volgens de chronologie van een informatiseringsproces binnen een KMO en bevat talrijke voorbeelden en modellen uit de dagelijkse praktijk.

Het bijzondere aan het boek is dat het geschreven werd vanuit een multidisciplinaire aanpak en vanuit de ruim tien jaar durende ervaring van beide auteurs ‘in the field’. ‘Informatiseren in een KMO, management- en juridische aspecten’ telt 128 p., kost 950 fr. (exclusief verzendingskosten) en kunt u telefonisch bestellen op nummer 09/366 59 68 of via fax: 09/366 00 53.

• • •

Unilin, producent van onder meer laminaatvloeren uit Wielsbeke, voert een actieve aanwervingspolitiek: via een folder die de bewoners in de

regio ontvingen wil het bedrijf zeker 100 nieuwe werknemers aanwerven met een verscheiden profiel zoals ingenieurs, technici, machinebedieners, heftruckchauffeurs, informatici en managers.

Ook de wervingsspotjes op WTV en AVS moesten er voor zorgen dat de vacatures ingevuld worden.

Unilin behoort tot de gelijknamige groep die ook Unilin Decor, Unilin Systems en Tivapan omvat.

In Wielsbeke zijn er twee vestigingen en in Dessselgem één.

Vorig jaar realiseerde de Groep een omzet van vijftien miljard fr. met een werknemersbestand van 1.300 arbeiders en bedienden.

Voor dit jaar plant Unilin meer dan één miljard nieuwe investeringen: er komen drie nieuwe Quick Step-lijnen in Wielsbeke en nieuwe bedrijfsgebouwen aan de Ooigemstraat.

• • •

In **Oostende** werd de cruisekaai ter hoogte van het treinstation in gebruik genomen met de komst van de Hanseatic. De Hanseatic van de Duitse rederij Hapag Lloyd meerde op 28 mei jongstleden Oostende aan als voorlaatste halte van een veertiendaagse cruise van Malaga naar Hamburg. De vijfsterrencruiser heeft een lengte van 122,8 m, een diepgang van 4,8 m en een breedte van 18m. De cruiser telt 88 cabines voor een totaal van 184 passagiers. De Duitse rederij plant meermaals Oostende aan te varen met verschillende cruiseschepen van haar vloot. Op 12 juni jongstleden ontving Oostende het tweede cruiseschip, de Vistamar.

Jean Jacques Soenen, Oostende

...

De Kamer voor Handel en Nijverheid Kortrijk-Oostende-Roeselare-Tielt kon tijdens haar jaarvergadering terugblikken op een uitstekend 1999. Volgens voorzitter Jean Van Marcke wordt de forse economische groei echter overschaduwd door volgende punten: de schaarste aan geschikt personeel op de arbeidsmarkt en de schaarste aan ruimte voor de bedrijven om uit te breiden. Een derde negatieve factor is het attest kennis bedrijfsbeheer, in voege sedert 1 januari 1999, dat het aantal inschrijvingen van nieuwe bedrijven afremt.

...

De **woudproductenterminal** van de Zweedse papierproducent **Stora** werd op 18 juni 2000 officieel geopend in aanwezigheid van Renaat Landuyt, Vlaams minister van Werkgelegenheid. Het Vlaams Gewest en het havenbestuur investeerden 1,6 miljard fr. in de infrastructuur en de stouwerij Sea-Ro terminal 1,3 miljard fr. in de suprastructuur.

Het gaat om vier loodsen van 10.000 m² elk, een kantoorgebouw, een dubbeldekponton en het rollend materieel. De papierrollen zullen vervoerd worden in de Secu, een laadkist van 3,6 m hoog, 3,6 m breed, 13,5 m lang en met een capaciteit van 80 ton.

Voor de behandeling in de loodsen ontwikkelden Sea-Ro en StoraEnso een ingenieus systeem 'de loadmate' die de papierrollen in één beweging optrekt uit de Secu.

Op termijn zal deze trafiek goed zijn

voor een overslag van 3,5 miljoen ton per jaar en 100 tot 250 arbeidsplaatsen creëren.

...

Er komt een nieuw onderzoeks- en trainingsprogramma van de Universiteit van de Verenigde Naties rond vergelijkende regionale integratiestudies.

Door samenwerking met het **Europacollege** zal dit programma in **Brugge** plaats hebben.

Voor de uitvoering van de pilootfase zal het Europacollege een subsidie van 12,5 miljoen fr. krijgen vanwege de Vlaamse overheid.

Het programma gaat over de groeiende impact van globalisatie op het functioneren van lokale subnationale overheden in een context van regionale samenwerking. Het initiatief is van belang voor het Vlaams buitenlands beleid en vooral

voor het ontwikkelingsbeleid.

De universiteit van de Verenigde Naties wil immers een doctoraats-programma opzetten voor studenten van ontwikkelingslanden. Het initiatief te Brugge wordt dan de kern van een netwerk van gelijkaardige centra dat nog moet uitgebouwd worden in Afrika, Latijns-Amerika en Azië.

...

Drukkerij **Moeyaert** uit Zedelgem heeft een ultramoderne nieuwe drukpers in gebruik: de vierkleurenpers 'Heidelberg Speedmaster 74 met lak'. De drukkerij mag deze pers gedurende enkele maanden productief uittesten. Het gaat om een primeur omdat van deze pers wereldwijd nog maar vijf stuks werden uitgetest. De vierkleurenpers met lak- en drooginrichting heeft een topsnelheid van 15.000 bladen per uur. Omdat het huidige drukwerk met talloze foto's veel geheugencapaciteit vergt, werd de nieuwe pers met een speciaal systeem uitgerust: zodra de harde schijf voor 90 procent vol is worden de oudste bestanden op tape overgenomen waardoor de capaciteit onbeperkt blijft. Drukkerij Moeyaert investeerde de laatste vijf jaren voor meer dan 100 miljoen fr. in nieuwe technologie. De omzet van deze familiale KMO wordt voor dit jaar op 60 miljoen fr. geraamd

...

Het Oostendse bedrijf **Mutoh Europe**, gespecialiseerd in de ontwikkeling en productie van snijplotters, groot-formaat inkjetprinters en digitizers, verdubbelde zijn omzet van 550 miljoen fr. in 1998 naar 1 miljard fr. in 1999.

Patrick Holderbeke, Kortrijk

De Stora-trafiek zal op termijn 100 tot 250 arbeidsplaatsen creëren in de haven van Zeebrugge

Jan Vernieuwe, Brugge

Voor dit jaar rekent Mutoh Europe op een omzet van minstens 1,5 miljard fr.

Het dochterbedrijf van Mutoh Industries uit Japan is dan ook in volle expansie. De firma investeert 80 miljoen fr. in een nieuwe uitbreiding van 5.500 m² voor productie, burelen en magazijnen. Mutoh hoopt in augustus met de bouw te starten; in oktober 2000 moet het nieuwe gebouw immers in gebruik zijn.

Het bedrijf wil ook 30 ingenieurs en technici aanwerven voor R & D-activiteiten. Vorig jaar werden reeds 30 arbeiders bij in dienst genomen. Het personeelsbestand bedraagt nu 105 man.

• • •

Rond de KULAK in Kortrijk wordt onder impuls van de **GOM - West-Vlaanderen** een **onderzoeks- en opleidingspool** uitgebouwd die het innovatief vermogen van het West-Vlaamse bedrijfsleven beduidend versterkt. Naast de KULAK en het Hogescholenpark verrees het Vlaams Centrum voor Kunststofverwerking (VKC), dat sinds eind mei operationeel is als onderzoeks- en opleidingscentrum voor de Vlaamse kunststofverwerkende industrie. In oktober van dit jaar start ook het Innovatie- en Incubatiecentrum, een initiatief dat creatieve en toekomst-gerichte bedrijven in hun startfase wil opvangen en begeleiden. Naast deze twee initiatieven zette de minister van Ruimtelijke Ordening recent het licht op groen voor de procedure om het wetenschapspark bij de KULAK operationeel te maken.

Het wetenschapspark is een initiatief van de GOM - West-Vlaanderen.

• • •

Vanaf 1 januari 2001 zullen alle Toyota's die voor de Zwitserse markt bestemd zijn via **Zeebrugge** verscheept worden. Het gaat om een overeenkomst tussen de rederij Wallenius Wilhelmsen Lines en de Japanse autoconstructeur **Toyota**, waarbij Calais en Cherbourg op termijn uit het vaarschema worden geschrapt. De wagens die Japan produceert en tot dan via de haven van Cherbourg invoert, zullen in Zeebrugge worden samengevoegd met de wagens die in Engeland worden geproduceerd en via de haven van Calais zijn ingevoerd. Bovendien zal ook de productie van

de Yaris in Valenciennes, die volgend jaar wordt opgestart, naar Zeebrugge worden verscheept. De trafiek naar Zwitserland (per spoor) zal op jaarbasis 20.000 auto's bedragen. De overeenkomst is een gevolg van de beslissing van de Japanse autoconstructeur om vanaf eind dit jaar van Zeebrugge zijn Europese hub te maken. Naar raming zullen in de achterhaven van Zeebrugge jaarlijks 200.000 eenheden transiteren uit Frankrijk, Japan en Engeland bestemd voor de Europese markt. Sinds 1 juni 2000 voert ook Honda een derde van zijn scheepstrafiek van Honda-wagens in via Zeebrugge. Het gaat hier om 20.000 eenheden.

• • •

Pinguin uit Westrozebeke investeert de komende drie jaar 400 miljoen fr. in een logistiek centrum voor de opslag en verpakking van zijn diepvriesgroenten en groentebereidingen. Pinguin beschikt over twee productiecentra in Westrozebeke en Langemark. Omdat bij beide vestigingen geen uitbreiding mogelijk is heeft het voedingsbedrijf 3,5 ha grond aangekocht op het bedrijventerrein van Ieper met een optie op een bijkomende 3,5 ha. Hier zal het ultramodern logistieke centrum worden uitgebouwd.

• • •

Jan Callens wordt vanaf 1 oktober 2000 de nieuwe administrateur-

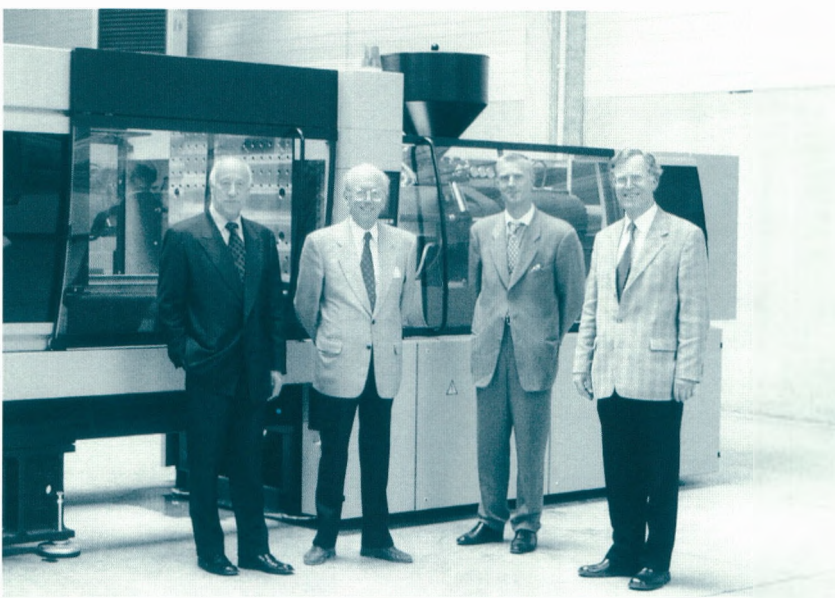
generaal van de **GOM - West-Vlaanderen**. In deze hoedanigheid volgt hij prof. Dr. Norbert Vanhove op.

Jan Callens trad in 1979 in dienst bij de GOM als hoofd van de afdeling bedrijfsontwikkeling. In 1995 werd hij benoemd tot adjunct-directeur-generaal bij de GOM - West-Vlaanderen

• • •

Op de vijfjaarlijkse Drupa (Druck und Papier)-beurs voor de grafische industrie te Düsseldorf heeft **Barco Graphics** een gloednieuwe drukpers voorgesteld. De Barco-pers is bestemd voor drukkerijen die behangspapier, laminaat en kunststofwikkels bedrukken. De nieuwe drukpers laat toe om goedkoper proefdrukken, overdrukken of kleine oplagen te produceren op een kunststoffenondergrond van

Het Vlaams Centrum voor Kunststofverwerking is sedert eind mei operationeel. Op de foto: Etienne Van Daele, gedelegeerd bestuurder, Vitalo Industries; Eric Casteleyn, directeur VKC; Koen Astaes, coördinator van het project; Jan Callens, adjunct-directeur-generaal GOM- West-Vlaanderen

vinyl tot plastic en aluminiumfolie. Het drukproces wordt volledig computergestuurd. Barco Graphics investeerde vanaf 1997 ruim 300 miljoen fr. in de ontwikkeling van de machine. Voor de ontwikkeling van de drukpers werkte Barco samen met het Britse Xaar dat de inkjet-technologie leverde en Metronic dat de machine produceerde. Barco Graphics staat al jaren sterk in de ontwikkeling van besturings-knowhow voor digitale drukpersen. De grafische divisie van Barco realiseert een kwart van de omzet van de hele Barco-groep.

...

Op 2,3 en 4 juni jongstleden opende het **Lauretum** in Jabbeke voor de allereerste keer zijn deuren voor het grote publiek.

De laurierboomkwekerij van André en Annie Devisch huisvest een unieke en waardevolle verzameling laurierbomen in verschillende vormen en groottes. Het complex bestaat uit twee ruime parkings, 25.000 m² tuinen, twee terrassen, een grote serre, een overwinteringshal en een oranjerie.

Deze faciliteiten maken het Lauretum ook geschikt voor grote recepties, seminars of gastronomische evenementen tot 600 personen.

Tachtig procent van de productie van het laurierkweekbedrijf wordt wereldwijd uitgevoerd met als belangrijkste afzetmarkten Duitsland, Zwitserland en Oostenrijk.

De laurierbomen van de Jabbeekse kweker versierden al diverse

Norbert Vanhove, algemeen beheerder WES, is al 35 jaar secretaris-generaal van het Tourist Research Centre

prestigieuze evenementen, waaronder het huwelijk van Prins Filip en Prinses Mathilde in de Sint-Michiël en Sint-Goedele Kathedraal te Brussel. Het Lauretum vindt u aan de zomerweg 20 te Jabbeke; tel. 050/81 17 43.

...

De jaarlijkse bijeenkomst van het **Tourist Research Centre** (TRC) had dit jaar plaats te Bologna. Het onderzoekscentrum ontstond op initiatief van enkele AIEST-leden (Association Internationale d'Experts Scientifique du Tourisme) waaronder eregouverneur Olivier Vanneste. Het centrum wil het toeristisch onderzoek en de onderlinge samenwerking tussen de diverse onderzoeksinstituten stimuleren en activeren. Op vandaag maken 25 experts uit leidende toeristische onderzoeksinstituten in Europa

(zowel publieke als private) deel uit van het TRC.

Voor België is dit **WES** uit Brugge. Norbert Vanhove, algemeen beheerder WES, neemt reeds 35 jaar de functie van secretaris-generaal waar.

...

In mei 1999 kregen een aantal **duingebieden** te Koksijde het statuut van "**Vlaams natuurservaat**". Het ging vooral om de Hoge Blekker (het hoogste duin van de kust; circa 19 ha) en verder om een aantal verspreide duinpercelen in de Doornpanne en de Schipgatduinen (tussen Koksijde-aan-zee en Oostduinkerke-aan-zee). In zijn totaliteit kregen aldus 21 ha het statuut van Vlaams natuurservaat. Op 3 april 2000 heeft de bevoegde Vlaamse minister beslist het reservaat uit te breiden met 22 ha in de Schipgatduinen en in de Doornpanne.

Aldus komen we tot 43 ha.

...

Daikin Europe NV blijft groeien. Terwijl in de productievestiging te Oostende de laatste weken ruim honderd extra arbeiders aan de slag konden, heeft de Europese groep de Spaanse distributeur Air conditioning Iberia S.L. overgenomen. Dit bedrijf verdeelt al sinds 1981 de Daikin-producten op de Spaanse markt, telt 119 werknemers en realiseerde in 1999 een omzet van 2,5 miljard fr. Op termijn zullen er nog extra werkrachten bijkomen, onder de vlag van Daikin Airconditioning Spain S.L.

De overname van de Spaanse distributeur is een forse stap voorwaarts in de groei van Daikin

De Laurierboomkwekerij van André en Annie Devisch uit Jabbeke huisvest een unieke verzameling laurierbomen

Jan Vernieuwe, Brugge

Bij Daikin Europe uit Oostende konden ruim honderd extra arbeiders aan de slag. Op de foto: het multifunctionele logistieke centrum van Daikin

Europe NV. Het Oostendse bedrijf realiseerde in 1999 een omzet van 16 miljard fr. (dit is een groei van 22 procent in vergelijking met het jaar daarvoor) met ruim 1300 werknemers.

Door de overname beschikt Daikin Europe nu over een eigen netwerk van regionale verkoopskantoren in de derde grootste Europese afzetmarkt, Spanje.

Met de Spaanse onderneming erbij telt de Europese dochter van Daikin Industries nu zes dochter-ondernemingen.

...

Drie jaar na de eerste editie van het project **'de Bedrijfsvriendelijke Gemeente'** peilde de Kamer Kortrijk-Oostende-Roesclare-Tielt opnieuw naar de bedrijfsvriendelijkheid van het gemeentebestuur. In totaal werden 2.450 ondernemingen bevraagd met als respons een antwoordgraad van 18 procent. Uit de enquête blijkt dat de gemeentebesturen zich meer inzet-

ten om bedrijfsvriendelijker te worden. Maar er zijn nog enkele pijnpunten: informatiedoorstroming, inspraak en rekening houden met de bedrijfsbelangen zijn enkele items waarop de gemeenten nog beter kunnen scoren.

Wielsbeke, Pittem, Oostrozebeke, Kuurne en Wingene vormen de top vijf van de meest bedrijfsvriendelijke gemeenten in Zuid- en Midden-West-Vlaanderen.

...

'Vlaanderen in cijfers' is een beknopte statistische brochure uitgegeven door de Administratie Planning en Statistiek van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

In deze brochure vindt u in een oogopslag de voornaamste socio-economische data over Vlaanderen gesitueerd in een Belgische context. U krijgt achtereenvolgens statistieken over bevolking, ondernemingen, tewerkstelling, omzet, uitvoer en investeringen. **'Vlaanderen in cijfers'** kunt u gratis

verkrijgen via fax op het nummer 02/553 58 08 of via e-mail: caroline.temmerman@azf.vlaanderen.be.

...

Boordcomputerproducent **Transics** uit Poperinge verhuist eind dit jaar naar een nieuw gebouw van 2.250 m² op het bedrijventerrein Flanders Language Valley te Ieper. Transics is marktleider in België voor boordcomputers voor vrachtwagens en systemen voor vlootbeheer.

In België rijden 5.334 vrachtwagens rond met een Transics-boordcomputer, in Frankrijk zijn dit er 888. Nieuwe markten zijn Italië, Zweden en Duitsland.

De onderneming werd in 1991 gesticht als een onderzoeks-spin-off van ICS Computers, een bedrijf in handen van Ludwig Lemenu, Walter Mastelinck en Albert Barroo.

In 1998 kreeg Transics een kapitaalinjectie met de intrede van FLV en Creafund.

Nu is ook Telinfo-voorzitter John Cordier toegetreden tot de raad van bestuur van het bedrijf.

De onderneming wil nu ook naar de beurs.

Transics verwacht voor 2000 een omzet van 300 miljoen fr.

De tewerkstelling bedraagt 87 man.

...

De Streekkrant-De Weekkrant, de joint venture van **Roularta**

(75 procent) en Concentra (25 procent) heeft het Groot Weekblad van de Nederlandse mediagroep Wegener overgekocht. Het Groot Weekblad is het huis-aan-huisblad dat in Belgisch-Limburg verschijnt.

Door de overname wordt de basis gelegd voor de lancering van de Zondag in Limburg. De Zondag is het gratis weekblad van Roularta dat op zondag vooral via de bakkers verdeeld wordt. Met de nieuwe Limburgse editie zal de Zondag overall in Vlaanderen verspreid worden met uitzondering van de stad Mechelen. Het Groot Weekblad haalde een omzet van ongeveer 40 miljoen fr. op jaarbasis. Het personeelsbestand van tien man blijft behouden.

...

De haven van Zeebrugge is al sedert de jaren tachtig de eerste kiwihaven van Europa. Sedert juni is Zeebrugge ook de eerste invoer-haven voor de **Zespri Gold**, een nieuwe fruitsoort

Jo Libeer, Wim Vanhaverbeke en Carl Vanhoutte enquêteerden opnieuw de gemeenten naar hun 'bedrijfsvriendelijkheid'

Patrick Hulderbeke, Kortrijk

Jan Vernieuwe, Brugge

De haven van Zeebrugge is nu ook de eerste invoerhaven voor de Zespri Gold, een nieuwe fruitsoort uit Nieuw-Zeeland

uit Nieuw-Zeeland. De nieuwe fruitvariëteit ziet er aan de buitenkant uit als een gele kiwi maar de smaak is compleet anders. De eerste 1.500 palletten van deze vrucht kwamen begin juni toe aan de gespecialiseerde installaties van Belgian New Fruit Wharf in het noordelijk insteedok. De eerstvolgende maanden verwacht Zeebrugge 13.000 ton van deze vruchten. De fruitbehandeling is bovendien zeer arbeidsintensief omdat het fruit bij aankomst ook

herverkt wordt in bakjes van drie of zes vruchten. Bij de behandeling van de kiwi en de Zespri Gold zijn ruim 175 arbeiders betrokken waarvan 75 dokwerkers en 100 tijdelijke krachten. Deze laatste groep gaat voor zes maanden aan de slag, de duur van het kiwiseizoen.

Het overlegcomité van de Nederlandstalige Kamers van

Ambachten en Neringen reikte op 17 mei jongstleden voor de achtste maal haar prestigieuze Hermesprijs uit aan ondernemingen die een succesvol bedrijfsbeleid voeren.

Voor de provincie West-Vlaanderen is **hotel Donny Sanocenter** uit De Panne de laureaat.

Het echtpaar Deconinck startte het familiehôtel in 1992 en bouwde het geleidelijk uit tot een hotel voor vakantie- en zakentoeerisme met infrastructuur voor seminars en congressen. Het paradedpaardje van het hotel is echter het geïntegreerd Sanocentrum, een kuuroord dat volledig up-to-date is ingericht.

De tewerkstelling in het hotel bedraagt 20 man.

De firma's Belmeko uit Oostkamp en Dupont uit Kortrijk zijn respectievelijk eerste en tweede genomineerde voor de provincie West-Vlaanderen.

Belmeko is een technologisch constructiebedrijf dat spuitcabines produceert en installeert voor carrosseriebedrijven alsook complete lakstraten, stof- en poederfilterinstallaties. Het bedrijf telt 28 medewerkers. Firma Dupont, de tweede genomineerde van de Hermesprijs, levert materiaal voor de inrichting van winkel, atelier of keuken en stelt 11 personen tewerk.

De Hermesprijs bekroont ondernemingen die een succesvol bedrijfsbeleid voeren. Hotel Donny Sanocenter uit De Panne is de West-Vlaamse laureaat

GOM - West-Vlaanderen buigt zich over innovatie

Innovatie is het sleutelement geworden in de hedendaagse bedrijfsvoering voor het voortbestaan van een onderneming. Door de verhoogde concurrentiedruk moeten bedrijven innoveren om zich te kunnen differentiëren. Daarbij wordt het vermogen om nieuwe kennis en technologie te genereren, steeds belangrijker. Om het innovatievermogen te meten heeft de GOM West-Vlaanderen een geautomatiseerd rekenmodel ter beschikking voor de bedrijven. Dit model is een softwareverwerking van een korte enquête: de Innovatie Quick Scan (IQS).

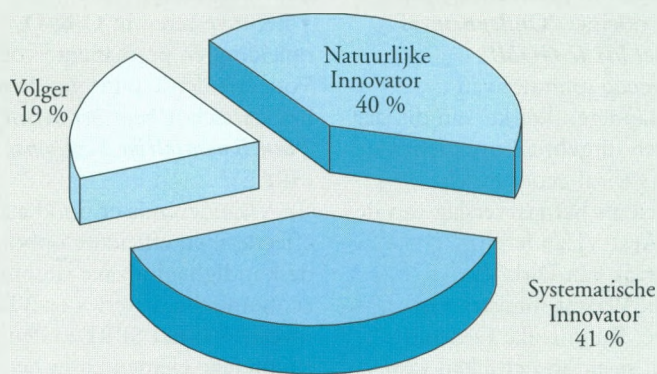
De antwoorden op de verschillende vragen worden statistisch verwerkt en vergeleken met een database van een 300-tal bedrijven die reeds de IQS hebben uitgevoerd. Hierdoor krijgen de verkregen scores een reële betekenis. Het bedrijf kan zich hierdoor positioneren en vergelijken ten opzichte van andere industriële bedrijven.

De eerste resultaten

West-Vlaamse bedrijven scoren goed

Binnen de tot nog toe geënuquêteerde bedrijven zijn er bij 77% voldoende innoverende activiteiten aanwezig om aan de noodzaak van innovatie te voldoen. Zelfs 10% van de West-Vlaamse ondernemingen scoort ruimschoots boven het gemiddelde van wat aan innovatienoodzaak gebruikelijk is. Toch blijkt bij 13% van de bevroegde vestigingen te weinig innovatiestrategie te bestaan.

Innovatievermogen

Innoveren behelst verschillende aspecten: technologie, marketing en personeel.

De GOM West-Vlaanderen verstrekt eerstelijnsadvies rond deze innovatieaspecten. Bijsturen, adviseren, introductie van nieuwe technologie en ondersteuning is onze taak. Verdere stappen kunnen, binnen de onderneming, begeleid worden in samenwerking met de Technologisch Innovatiecel voor Vlaanderen (TIV), een gemeenschappelijke cel van de Vlaamse GOM's.

Natuurlijke of systematische innovatoren ?

Verder blijkt uit de resultaten van de eerste IQS-scans, dat 19% van de Vlaamse bedrijven als volgers gecatalogeerd worden. Volger op gebied van innovatie betekent in dit opzicht dat de markttendensen op technologisch gebied gevolgd worden. Voor zover men deze tendensen van zeer nabij volgt en adapteert is dit geen probleem voor

het voortbestaan van de onderneming.

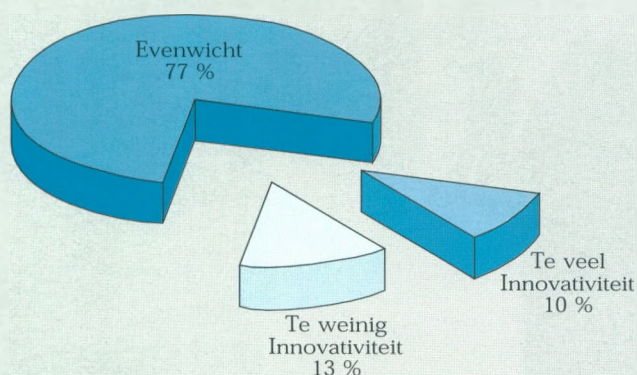
De systematische innovatoren, die we voor 41% terugvinden, gebruiken stelselmatig hun gestructureerde innovatie mechanismen. Het valt op dat deze bedrijven sterk creatief zijn en aan een goede besluitvorming veel aandacht besteden.

De 40% natuurlijke innovatoren hebben een natuurlijk innovatieklimaat, vooral gebaseerd op persoonlijkheden binnen het bedrijf waar innovatie-ideeën ad hoc worden uitgewerkt.

Interesse ?

GOM-West-Vlaanderen staat ter beschikking om ook in uw bedrijf het aanpassings- en vernieuwingsvermogen te meten. Uw rendement kan immers verhogen door innovatieve activiteiten die leiden tot nieuwe of verbeterde producten. Contacteer: Tony Nollet, tel. 050/36 71 00, e-mail: tony.nollet@gomwvl.be.

Innovativiteit

Ondernemers vinden het bij de GOM!

De jaarlijkse informatievergadering van de GOM - West-Vlaanderen had plaats op 8 mei jongstleden in het Meeting Center Gruzenberg te Kortrijk.

Ruim 400 genodigden woonden deze happening bij.

Traditioneel bestond de toespraak van prof.dr. Norbert Vanhove, administrateur-generaal van de GOM - West-Vlaanderen, uit twee delen: een eerste deel met een toelichting over

de sociaal-economische indicatoren en een tweede deel over de werking van de GOM in het voorbije jaar onder de noemer *'Ondernemers vinden het bij de GOM!'*.

In het tweede nummer van 'West-Vlaanderen Werkt' van dit jaar vindt u een uitgebreid overzicht van zowel de sociaal-economische indicatoren als het jaarverslag van de GOM - West-Vlaanderen.

De toespraak van Dirk Van Mechelen, Vlaams minister van Economie, Ruimtelijke Ordening en Media, stond in het teken van *'ruimte creëren voor economie'*.

De minister had hierbij bijzondere aandacht voor het beleid van de Vlaamse regering op micro-economisch vlak. In drie punten lichtte de minister de volgende beleidsthema's toe:

- 1) stimuleren van het ondernemerschap voor bestaande en nieuwe doelgroepen;
- 2) de vernieuwde expansiesteun als Vlaamse hefboom;
- 3) een sub-regionaal beleid voor een optimale efficiëntie en effectiviteit in de diverse sub-regio's.

Wat het tweede punt 'de vernieuwde expansiesteun als Vlaamse hefboom' betreft is de minister voorstander van een heroriëntering van de expansiesteun naar:

- de sanering van oude industrieterreinen;

- het investeren in instapklare bedrijfsgebouwen, incubatie- en innovatiecentra;
 - het investeren in O & O, opleiding en permanente vorming.
- Voor het derde punt gaf de minister het startschot *voor het Strategisch Plan Ruimtelijke Economie* (SPRE):

'In Vlaanderen is er nood aan een effectieve en efficiënte opbouw van deskundigheid inzake ruimtelijke-economische materies op Vlaams niveau. Via het SPRE zullen de ruimtelijke elementen in het economisch beleid structureel worden ingebouwd alsook economische elementen in het ruimtelijk beleid.

Zo moet het mogelijk worden ruimtelijke beslissingen te nemen die de economische dynamiek in Vlaanderen versterken'. Aangaande de problematiek van de zonevreemde bedrijven vertolkte de minister het standpunt van de Vlaamse regering waarbij zonevreemde bedrijven zoveel mogelijk moeten kunnen blijven waar ze gevestigd zijn en indien mogelijk ook uitbreiden, op voorwaarde dat dit ruimtelijk te verantwoorden is. In zijn slottoespraak besprak Werner Vens, voorzitter GOM - West-Vlaanderen, vervolgens enkele punten naar aanleiding van de beleidsbrief van minister Dirk Van Mechelen.

Inzake 'expansiesteun' pleit de voorzitter voor het behoud van dit instrument, weliswaar met volgende klemtonen:

- steun aan nieuwe bedrijven;
- steun aan tewerkstellings-scheppende projecten;
- bevordering van innovatieve projecten;
- steun voor milieu-investeringen;
- ondersteuning van achtergebleven gebieden.

De voorzitter benadrukte dat directe expansiesteun voor startende en nieuwe bedrijven een zekerder en doorzichtiger instrument is dan de fiscale stimuli. Voor KMO's betekent de steun een goedkoop en vlug beschikbaar financieringsinstrument voor hun investeringen.

• • •

West-Vlaams Milieucharter voor 21 West-Vlaamse bedrijven

Tijdens een academische zitting te Kortrijk op 25 mei jongstleden overhandigde Jan Durnez, gedeputeerde voor Leefmilieu en Ruimtelijke Ordening, het jaarcertificaat 2000 van het West-Vlaams Milieucharter aan 21 Westvlaamse bedrijven.

Het certificaat honoreert deze bedrijven voor de milieuprestaties die zij in 1999 realiseerden.

Het West-Vlaams Milieucharter is een initiatief van de GOM - West-Vlaanderen, Charter Zuid-West-Vlaanderen en Eurosym.

Aanvankelijk gestart in 1993 als een lokaal initiatief voor bedrijven in het Zuiden van West-Vlaanderen, is het nu verspreid over heel de provincie. Het Milieucharter kreeg ondertussen ook navolging in de andere provincies en wordt nu ook

Op het einde van de informatievergadering werd het ISO certificaat aan de GOM-West-Vlaanderen uitgereikt. Ook WES werd gecertificeerd. Minister Dirk Van Mechelen en Norbert Vanhove kijken verheugd toe.

Norbert Vanhove, administrateur-generaal, sprak de talrijke genodigden toe op de jaarlijkse informatievergadering van de GOM-West-Vlaanderen.

Darthet, Brugge

Darthet, Brugge

Ontvangst van het jaarcertificaat 2000 van het West-Vlaams Milieucharter, met rechts op de foto: Philippe Tavernier, hoofd afdeling milieu van de GOM-West-Vlaanderen.

gesubsidieerd door het Vlaamse Gewest binnen het kader van het PRESTI 4-programma. De toekenning van het certificaat gebeurt na een grondige evaluatie van het gevoerde milieubeleid en van de doorgevoerde milieumaatregelen en na een doorlichting van het bedrijf naar de conformiteit met de milieuwetgeving. Deze evaluatie en doorlichting gebeurt door een team van externe deskundigen uit de Vlaamse milieudministraties, de GOM - West-Vlaanderen en Eurosymb, onder voorzitterschap van de GOM West-Vlaanderen.

21 gehonoreerde bedrijven

Bij de 21 gehonoreerde bedrijven mochten Barco Interconnection Technologies uit Poperinge, Boss Paints uit Waregem, Dumo uit Roeselare, en Cargill-Vandemoortele-aOP uit Izegem het jaarcertificaat reeds voor het zevende opeenvolgende jaar in ontvangst nemen. Negen bedrijven kregen ook reeds meerdere keren het jaarcertificaat uitgereikt. Het betreft Bonduelle Noord-Europa uit Kortemark, Hanson Desimpel uit Kortemark, Karel Sterckx uit Roeselare, Lano uit Harelbeke, Nerva uit Harelbeke, Sadef uit Gits, Sioen uit Ardooie, Soneville West uit Izegem en Spicer Off-Highway Products uit Brugge.

Acht bedrijven die vorig jaar het Milieucharter ondertekenden, ontvingen thans voor het eerst het Milieucertificaat. Het betreft : aOP uit Staden, Dramix uit Moen, Deceuninck Plastics uit Hooglede-Gits, Douterloigne uit Anzegem, Europal uit Deerlijk, Proteïn Technologies International uit Ieper, VMW - Waterproductiecentrum Bredene uit Bredene, en Westvlees uit Westrozebeke.

Vijf nieuwe ondertekenaars

Tijdens de academische zitting gingen opnieuw vijf West-Vlaamse bedrijven tot ondertekening van het West-Vlaams Milieucharter over. Het betreft Daikin uit Oostende, De Beauvoorder Paté uit Veurne, De Oesterbank uit Oostende, Ostend Motors uit Oostende en Solid uit Spiere-Helkijn.

De tien thema's van het Milieucharter

De gehonoreerde bedrijven slaagden er alle in om een milieuactieplan te realiseren met talrijke milieumaatregelen rond de tien thema's van het Milieucharter:

- het rationeel gebruik van water en energie;
- het voorkomen van afvalstoffen en het maximaal herbruiken en recycleren van ontstane afvalstoffen;
- het beperken van emissies naar lucht, bodem en water;

- het voorkomen van hinder naar de directe omgeving;
- het nastreven van milieuvriendelijke producten;
- het beperken van verpakkingsafval;
- het ontwikkelen van milieucommunicatie naar personeel, overheid en omgeving;
- het reduceren van de druk op het verkeer;
- het opstellen van noodprocedures om bij calamiteiten de milieuhinder te kunnen minimaliseren.

Milieucharter als aanzet voor het milieuzorgsysteem

Het Milieucharter betekent voor veel bedrijven de aanzet tot invoering van een milieuzorgsysteem. Bedrijven worden verder aangemoedigd tot het voeren van een open communicatiepolitiek rond milieuaspecten zowel naar eigen werknemers als naar de omgeving, overheid en klanten toe.

Ervaringsuitwisseling tussen milieucoördinatoren van de deelnemende bedrijven wordt gestimuleerd via de *milieubeleidsclub* die zes maal per jaar samenkomt en waar telkens een specifiek milieuthema wordt behandeld.

Bedrijven die eveneens interesse hebben in het initiatief kunnen steeds terecht bij de GOM - West-Vlaanderen, tel. 050/36 71 00, contactpersonen : Philippe Tavernier en Caroline Pollet.

...

Gaselwest: een kwarteeuw dienstverlening

Gaselwest blikt tevreden terug op 1999, tevens haar 25ste werkjaar. De resultaten waren goed en stegen met 3,9% voor de activiteit elektriciteit en 3,8% voor de activiteit informatie- en communicatiesignalen, niettegenstaande de hoge distributiekosten voor deze laatste activiteit omwille van de aanpassing van de netten voor Telenet. Het resultaat voor de activiteit aardgas daalde met 4,6%.

Aan de openbare vennoten (61 gemeenten, de provincies Oost- en West-Vlaanderen) kon 2,695 miljard fr. worden uitgekeerd en aan privé-partner Electrabel een bedrag van 1,915 miljard fr. Gaselwest voerde de aanpassingen van de netten voor het *Telenetsignaal* in versneld tempo door. De bevolking in Kortrijk,

Van links naar rechts: Geert Craeynest, directeur Gaselwest, Tony De Clerck, lid raad van bestuur en Jan Callens, voorzitter college van experts

Roeselare, Ieper, Waregem, Wevelgem, Anzegem, Deerlijk, Oudenaarde, Horebeke, Zingem en Menen is reeds Telenet - aansluitbaar. Dit jaar komen ook de volgende gemeenten aan de beurt: Wervik, Zwalm, Deinze, Gavere, Nazareth, Zulte, Ingelmunster, Izegem, Wielsbeke, Ardooie en Dentergem. Momenteel voert Gaselwest exclusieve onderhandelingen met het Amerikaanse Callahan Associates, een internationale operator van breedband communicatienetwerken (die ook al actief is in Duitsland, Frankrijk en Spanje) voor de verkoop van Telenet. MediaOne, dat een aandeel van 25 procent had trok zich immers in juni terug als partner.

De transactie zal in twee fasen verlopen; in een eerste fase moet 55% van de aandelen verkocht zijn voor het einde van de zomer 2000. Gaselwest bereidt zich ook voor op de **liberalisering van de energiemarkt**.

Het voorontwerp van decreet op Vlaams niveau voorziet immers in aparte vennootschappen voor enerzijds distributienetbeheer en anderzijds levering.

Het openstellen van de markten in Europa zal de concurrentie tussen de elektriciteitsbedrijven in de diverse landen aanwakkeren. Hierbij worden twee domeinen primordiaal:

- het netbeheer en de aanpak van de klanten;
- de productiviteit van de infrastructuur.

Gaselwest anticipeert op deze evoluties door onder meer de oprichting van een **klantencommunicatiecentrum** (KCC) dat

vanaf september 2000 operationeel zal zijn. Het KCC is een centrum waar een echt eerstelijnscontact wordt gelegd rond alle vragen en problemen van de klanten.

Het KCC zal gedurende de week ook buiten de kantooruren bereikbaar zijn en 24 uur op 24 voor melding van defecten en 'gasgeur'.

Het Call Center is gevestigd te Mechelen; er komt echter een satelliet in Flanders Language Valley te Ieper. Het KCC wil zo ook participeren in het onderzoek naar mogelijke toepassingen van spraaktechnologie. De satelliet te Ieper zorgt voor een tewerkstelling van 24 man.

Om de productiviteit van de infrastructuur te optimaliseren voerde Gaselwest een **schaalvergroting van de gewestelijke structuur** door.

Vanaf 1 januari 2000 is het Gaselwest-gebied ingedeeld in nog twee gewesten (West en Leie/Schelde), ieder met een schaal-grootte van ruim 200.000 klanten.

• • •

Gom bepleit ruimte voor bedrijven

De GOM's kregen van de Vlaamse overheid de taak te *ijveren voor de sociaal-economische ontwikkeling van hun werkgebied en de ondernemers te ondersteunen*. Dit impliceert dat er ook voldoende geschikte ruimte moet zijn voor ambachtelijke en industriële activiteiten. De GOM's liggen dan ook aan de basis van de realisatie van zeer veel bedrijven terreinen.

Talrijke initiatieven zorgden voor het creëren van bijkomende

bedrijventerreinen.

Voor zover dit ruimtelijk verantwoord bleek, werd de ontwikkeling van bestaande bedrijven buiten bedrijventerreinen eveneens mogelijk gemaakt.

De GOM - West-Vlaanderen deed dit via het aanvragen van gewestplanwijzigingen. Aldus kregen circa 560 ha de bestemming bedrijventerrein en werd circa 225 ha beschikbaar gesteld van bestaande bedrijven buiten bedrijventerreinen. In dezelfde lijn heeft de GOM in het voorjaar opnieuw aanvragen tot gewestplanwijziging ingediend voor volgende gewestplannen :

- voor het **gewestplan Kortrijk** gaat het vooral om het hernemen van vroegere procedures voor bepaalde bedrijventerreinen en voor een wetenschapspark;
- voor het **gewestplan Diksmuide-Torhout** gaat het om een nieuw voorstel voor de uitbreiding van het bedrijventerrein te Torhout; het voorstel werd opgemaakt in samenspraak met de stad en met de terreinbeheerder;
- voor het **gewestplan Roeselare-Tielt** is het de bedoeling een oplossing te bieden voor een aantal bedrijven buiten bedrijventerreinen. Deze voorstellen zijn opgemaakt in samenspraak met de betrokken gemeenten en bedrijven;
- voor het **gewestplan Brugge-Oostkust** gaat het om het opnieuw aanvragen van een headquarterzone in Brugge. Dit voorstel werd reeds in 1995 ingediend.

De aanvragen werden aan de bevoegde Vlaamse minister overgemaakt met het dringend verzoek de procedure tot gewestplanwijziging snel op gang te brengen. Het nieuwe decreet inzake ruimtelijke ordening is immers vanaf 1 mei 2000 van kracht. Het herformuleren van de huidige voorstellen via het nieuwe instrumentarium, zal ongetwijfeld leiden tot belangrijk tijdverlies. Dergelijke situatie staat haaks op het dynamisme van het bedrijfsleven en zou er wel eens kunnen toe leiden dat bedrijven de streek verlaten bij gebrek aan ontwikkelingsmogelijkheden. De GOM - West-Vlaanderen heeft er zich niet toe beperkt de voorstellen bij de minister in te dienen, maar heeft ook de steun gevraagd van de parlementairen uit de streek.

Voor de herziening van het gewestplan Kortrijk werd inmiddels de procedure opgestart.

...

‘Geïntegreerd samenwerken’ voor de wvi

Op 19 mei jongstleden had de eerste jaarvergadering plaats van de vernieuwde wvi.

Wih, wier en witab zijn immers sinds 10 december 1999 gefuseerd tot wvi.

De nieuwe intercommunale steunt op een stevig financieel draagvlak, wil een geïntegreerde beleidskoers uitzetten en de beschikbare expertise maximaal laten renderen.

Geïntegreerd samenwerken wordt hierbij het devies. Dit uit zich letterlijk in de vernieuwde infrastructuur van de wvi met de ruime landschapskantoren voor de zestig werknemers. Ook voor de 54 gemeenten-vennoten wordt een ‘geïntegreerde samenwerking’ op poten gezet. In 2001 start de wvi immers met de regionale werking waarbij de gemeenten in drie regio’s worden ingedeeld: de Westhoek, Brugge-Oostende en Roeselare-Tielt.

In regionale adviescomité’s kunnen de gemeenten dan vanaf 2001 hun streekeigen initiatieven of problemen aankaarten. Per regio krijgen vijf leden van dat adviescomité een mandaat in de raad van bestuur van wvi. De regionale werking zorgt ervoor dat de gemeenten hun gemeenschappelijke problemen voortaan gezamenlijk kunnen aanpakken.

Bij een terugblik op het jaar 1999 blijkt dat de intercommunale 74 ha

nieuwe *bedrijfsterreinen* verkocht aan een honderdtal bedrijven gespreid over 23 verschillende bedrijvenzones. Dit is een stijging van 51 procent in vergelijking met 1998.

De wvi verwacht ook dat de vraag naar gronden in 2000 zowel voor nieuwe vestigingen als voor uitbreidings- of herlocalisatie-investeringen zeer groot zal blijven.

Een recordbedrag van 1,2 miljard fr. werd gespendeerd aan de realisatie van 44 bedrijventerreinen met een oppervlakte van 565 ha.

Het *huisvestingsbeleid* daarentegen werd gekenmerkt door een historisch lage grondverkoop van slechts 94 verkochte kavels, in hoofdzaak te wijten aan een tekort aan uitgeruste kavels. Het aandeel van vernieuwde projecten zoals bejaardenhuisvesting, pandenbeleid en reconversie van verlaten bedrijfsruimten nam toe

ten opzichte van de traditionele verkavelingen.

Inzake *ruimtelijke planning* bleef de vraag naar beleidsvoorbereidende studies en uitvoeringsdocumenten ook in 1999 stijgen.

...

GOM - West-Vlaanderen participeert in Flanders Language Valley Education

Flanders Language Valley (FLV), is volledig voorbehouden voor bedrijven die actief zijn in de ontwikkeling en commercialisatie van spraak- en taaltechnologie. Het specifieke aan FLV is dat men een structuur aanbiedt aan de bedrijven die er zich vestigen (bijvoorbeeld: bedrijfsgebouwen, administratieve ondersteuning) om hen optimaal te stimuleren bij de start en de groei van hun bedrijfsactiviteiten.

Geert Sanders, is vanaf 1 mei, de nieuwe algemene directeur van wvi

BUSINESS BANKING

Volgt

uw bank

uw

ideeën?

BACOB wel.

U bent bedrijfsleider of zelfstandige, of u hebt een vrij beroep. En u wilt hogerop. Maar daarvoor hebt u goed advies nodig, vooral op het punt van financieel beheer. BACOB kan u helpen. Welke ideeën u ook koestert, met het gamma professionele diensten van BACOB gaat het vast de goede richting uit. We bieden correcte en stipte betalingen, elektronische verwerking van de verrichtingen, een vlotte kredietverlening en voordelige beleggingsformules. Vanaf nu hebt u alle troeven in handen om uw ideeën te realiseren. Vraag meteen meer informatie in het dichtstbijzijnde BACOB-kantoor.

Bank u wel

De GOM - West-Vlaanderen participeert in Flanders Language Valley Education vzw, één van de structuren die specifiek bestemd is voor opleiding en vorming van personeel.

Dit centrum organiseert programma's voor de opleiding en vorming van personeel voor bedrijven die zich wensen te vestigen of al aanwezig zijn in Flanders Language Valley. Dit initiatief beantwoordt aan een reële nood, gezien de vrij grote vraag naar gespecialiseerde arbeidskrachten, in eerste instantie informatici en taalkundigen met een stevige informaticabasis. Het opleidingspakket bestaat uit een ruim aanbod onafhankelijke en gecombineerde opleidingsinitiatieven, gaande van basiscomputercursussen tot seminars over toekomstgerichte onderwerpen zoals artificiële intelligentie. De GOM - West-Vlaanderen participeert via het Provinciaal Fonds voor Economische Expansie voor 20 miljoen fr. in dit project. De helft van dit bedrag is bestemd voor de financiering van de gebouweninfrastructuur van het educatief centrum; de andere helft voor de uitrusting van de lokalen.

Op dit moment omvat het FLV Education Program meer dan 25 verschillende projecten, waar de meeste lagere en secundaire scholen, technische hogescholen - ruim 1.000 scholen in Vlaanderen - universiteiten en gespecialiseerde sprekers en leraars bij betrokken zijn. Meer dan 250 studenten volgen de cursussen.

Bovendien krijgt dit opleidingsinitiatief de steun van de bedrijven die verhuizen naar of een filiaal oprichten in het FLV Business Park in Ieper.

Dankzij het hoge niveau van de opleidingen ontwikkelt er zich een 'competence centre' rondom het FLV Business Park.

• • •

WVEM investeert zwaar in alternatieve energie

Bij de WVEM zijn in West-Vlaanderen 14 gemeenten aangesloten voor elektriciteit, aardgas en kabeltelevisie. Zij telt 95.500 klanten voor elektriciteit, 31.000 voor aardgas en 79.500 voor kabeltelevisie.

De intercommunale realiseerde het voorbije jaar 970 miljoen fr. winst. Daarvan gaat 683 miljoen fr. direct naar de gemeente-aandeelhouders. Op het vlak van **Warmtekrachtkoppeling** is de WVEM reeds jaren een voortrekker.

De intercommunale installeerde haar tiende WKK-eenheid bij het tuinbouwbedrijf Microplant in Harelbeke. Deze installatie, met een vermogen van 980 kilowattuur is de grootste WKK in de WVEM tot nu toe. De WVEM plant voor dit jaar een nog groter project voor groentedorger DSP uit Diksmuide-Vladslo met een vermogen van 2.000 kilowattuur.

De WVEM zit ook volledig verweven in het **Telenet**-raderwerk. In de zone Zuid wordt vanaf augustus 1999 telefonie en internet via de kabel aangeboden. Ondertussen zijn de ombouwwerken voor de kabeltelefonie in de beide zones Noord volop aan de gang.

Met de inplanting van windturbines investeert de intercommunale zwaar in 'hernieuwbare energie'.

De overheid wil immers dat tegen

Ons land is niet rijk aan grondstoffen. Maar wat we wel hebben, is gezond verstand. En daar doen ondernemers van hier het al jaren mee.

Of hoe een klein land door zijn ondernemers een grote rol speelt op de wereldmarkt. Ze doen dat met een flinke dosis creativiteit, zin voor initiatief en heel wat durf. En met een duwtje in de rug van een financiële partner. Een partner zoals KBC Bank & Verzekering. Want ondernemers van hier, daar hebben we het voor.

<http://www.kbc.be>

KBC BANK & VERZEKERING VERENIGT
DE KREDIETBANK, ABB-VERZEKERINGEN EN CERA BANK.

We hebben het voor u.

Het bestuur van de WVEM met van links naar rechts: Jean-Claude Laurent, Paul De Fauw, Hendrik Laridon, Gilbert Seynave en Paul Schouteet

2004 drie procent van het stroomverbruik uit 'groene' energie komt. In de zomer werd door de WVEM reeds een windturbine van 660 kW in dienst gesteld te Middelkerke.

Samen met de openbare elektriciteitsproducent SPE is de WVEM momenteel betrokken in een *ambitieuws project* voor de realisatie van een achttiental turbines met een vermogen van 1.500 tot 2.000 kW.

Deze windturbines zullen ingeplant worden aan de splitsing van de autosnelwegen A10 en A18 op het grondgebied van Jabbeke en Oudenburg. In de eerste helft van 2002 moeten de turbines operationeel zijn. De investeringen in het project bedragen 2 miljard fr. Voor het genereren van elektriciteit uit biomassa van dierlijk mest werkte de WVEM binnen de cvba Biopower nauw samen met de Vlaamse Milieuholding en 12 hoofdzakelijk West-Vlaamse veevoederbedrijven. De Vlaamse overheid verzwaarde echter onverwacht de lozingsnormen voor dergelijke installaties zodat deze plannen voorlopig worden opgeborgen.

De WVEM speelt in op de liberalisering van de energiemarkt door

de oprichting van de nieuwe

holding Efin nv., met een start-kapitaal van 1,9 miljard fr.

Deze vennootschap zal samen met vijf andere zuiver intercommunales in Vlaanderen een vennootschap oprichten voor de verkoop van elektriciteit en gas in een vrije markt. Daarnaast wordt ook een vennootschap voor de centrale productie van elektriciteit en groene energie opgericht.

...

Regionale planners uit Letland op bezoek bij GOM - West-Vlaanderen

Binnen het Phareproject 'Pilot regional development plan for Latgale region' bracht een groep van 29 regionale planners uit Letland een werkbezoek aan de GOM - West-Vlaanderen. Letland, gelegen aan de Baltische Zee, is één van de kandidaat-lidstaten waarmee de Europese Unie voor het ogenblik onderhandelingen voert. In Latgale, het oostelijk gedeelte van Letland wordt er nu een regionale ontwikkelingsmaatschappij opgericht. Ook wordt er een regionaal ontwikkelingsplan uitgewerkt. Vandaar dat een werkbezoek aan de GOM - West-Vlaanderen voor de hand lag.

Vanuit zijn 40 jaar rijke ervaring sprak Norbert Vanhove de groep toe over het wel en wee van de regionale ontwikkeling en de ondersteuning ervan. De groep was vooral ook geïnteresseerd in de prille ontwikkelingen van de regionale instellingen, zoals die op het einde van de jaren vijftig, begin de jaren zestig ontstaan zijn als antwoord op de achterstand van West-Vlaanderen ten overstaan van de andere regio's in België.

Latgale is immers in vele opzichten vergelijkbaar met West-Vlaanderen van veertig jaar geleden.

Tot vandaag is het de regio met de laagste inkomens en met de hoogste werkloosheidsgraad van het land (in sommige streken tot dertig procent van de actieve bevolking).

Naast de GOM - West-Vlaanderen werden de planners ook ontvangen door de Stad Brugge, WVI, Groep Planning, Permanent Secretariaat GOM voor Objectief 5b en door Flanders Language Valley.

Ook WES is zeer nauw betrokken bij dit project. WES verzorgde diverse opleidingsprogramma's voor planners ter plaatse, zo onder meer 'strategiebepaling', 'projectidentificatie, -planning en -beheer' en *consultancy: managementondersteuning bij het opstarten van een regionale ontwikkelingsmaatschappij.*

Hierna volgen een aantal opportuniteiten die de TIV uit een internationaal aanbod weerhouden heeft en die potentieel interessant kunnen zijn voor Vlaamse bedrijven.

De TIV is de Gemeenschappelijke Technologische Innovatiecel van de Vlaamse GOM's.

Indien één of meerdere voorstellen u interesseren, dan kan u vrijblijvend informatie verkrijgen via de GOM - West-Vlaanderen, of rechtstreeks bij de TIV.

De GOM - West-Vlaanderen en de TIV staan klaar om u te helpen bij het oplossen van uw concrete problemen inzake innovatie of technologieoverdracht.

*Info : GOM - West-Vlaanderen, Bedrijvenloket, tel. 050/36 71 11 ; e-mail bedrijvenloket@gomwvl.be
TIV, Alfons Kemps, tel. 02/219 56 10, e-mail: tiv@compuserve.com*

Analoog-digitaal omzetter (Ref. : TT-1741-ME)

Dit betreft een nieuw type van benaderings-analoog/digitaal omzetter. Er is geen ingewikkelde interne SAR-register meer nodig, evenals de complexe controle logica en de klok.

De omzetting A/D gebeurt veel sneller met gelijkblijvende nauwkeurigheid en met gebruikmaking van dezelfde interne D/A omzetters en gelijkblijvende vergelijkers.

Ten opzichte van een integreren-de A/D omzetter gebeurt de omschakeling sneller, doch minder nauwkeurig. Ten opzichte van een parallel-omzetter (flash), die zeer snel is, is de kostprijs lager.

Ontwikkelingsgraad :
gepatenteerd.

Voorstel :
te bespreken.

Talud stabilisering door wick drainage (Ref. : TT-1742-B)

Een Amerikaanse onderneming ontwikkelde een drainagewiek om de ontwatering van een bodem te versnellen. De wick bestaat uit een plat, met weefsel bekleed, plastic kanaal. Het bedrijf ontwikkelde een apparaat om deze wiken vertikaal in de bodem te duwen.

Onlangs ontwierp men tevens een toestel om deze wiken horizontaal in de bodem te brengen. In een talud of helling verstevigt men hierdoor aanzienlijk de stabiliteit en wordt de aardverschuiving teruggedrongen.

De technologie van horizontale drainagewiken is volgens de aanbieder sneller en goedkoper, met een minimale aantasting van het landschap.

Ontwikkelingsgraad :
prototype.

Voorstel :
licentie.

Biologische contaminatie test (Ref. : TT-1743-BT)

Een Britse onderneming ontwikkelde ten behoeve van de petroleum-industrie een kit voor het testen van biologische verontreiniging. De ontwikkeling resulteerde in een glazen flesje met een gelvormige voedingsbodem, dit in tegenstelling met de klassieke petri-schalen met agar-agar vulling. Dit systeem, dat een lagere incubatie temperatuur hanteert, is ook veel eenvoudiger te gebruiken voor staalname op terrein.

Het testsysteem met gel in een flesje laat toe met een injectiespuit kleine hoeveelheden te injecteren van waterige, hydrofobe of emulsievloeistoffen. Na schudden en terug gellen krijgt men een mooie verdeling van de testvloeistof en een telbare kolonievorming na verloop van tijd. Dit testsysteem is toepasbaar in tal van industriële middens waar detectie of kwantitatieve controle op bacteriegroei noodzakelijk is, zonder noodzaak aan een microbiologisch laboratorium.

Ontwikkelingsgraad :
commercieel beschikbaar.

Voorstel :
distributielicentie.

Nieuw type reinigende en drijvende beluchter van vervuilde aquatische middens (Ref. : TT-1744-P)

Een firma in Wales ontwikkelde een nieuw type van drijvende beluchter om vervuilde aquatische middens te reinigen. Door het water in beweging te brengen, wordt voortdurend extra O₂ met de ontstane luchtbelletjes in het water gebracht zodat nuttige bacteriën zich kunnen ontwikkelen. Deze organismen kunnen dan schadelijke stoffen afbreken. Dit gepatenteerde toestel kan bijgevolg in diverse sectoren aangewend worden (viskwekerijen, land- en tuinbouw, verwerking rioolwater en industrieel vervuilde waterlopen). Belangrijke voordelen van dit type beluchter zijn enerzijds de sterke energiebesparing die men kan realiseren en anderzijds de vrij lage onderhoudskosten die men heeft.

Bovendien bleek dat in vergelijking met andere types beluchters, de hoeveelheid O₂ in het water op een vrij constant niveau bleef wat de groei van deze bacteriën natuurlijk bevordert. De firma uit Wales is op dit ogenblik op zoek naar ondernemingen die bereid zijn om de productie, onder licentievorm, op zich te nemen.

Ontwikkelingsgraad :
commercieel beschikbaar (gepatenteerd).

Voorstel :
fabricagelicentie.

Veilig Br-transport door middel van organische drager (Ref. : TT-1745-C)

Het transport van vloeibaar broom stelt, omwille van de toxiciteit en het vluchtige karakter van dit element, op ecologisch gebied vaak problemen. Een universiteit in Israël ontwikkelde een goedkope manier om dit transport te vergemakkelijken en vooral veel betrouwbaarder te maken inzake veiligheid.

Het principe is dat men het vloeibare broom laat reageren met organische materialen en dit volgens twee alternatieve methoden. Het resultaat hiervan is een hoeveelheid zouten onder vaste vorm die stabiel zijn voor transport en stockage.

Deze zouten kunnen nadien opnieuw in de industrie worden aangewend. Het broom is immers op een eenvoudige manier te verwijderen van de organische drager die zelf gerecycleerd kan worden.

Ontwikkelingsgraad :
prototype.

Voorstel :
licentieverlening.

Nieuwe "lifestyle" dranken zonder alcohol, maar met alcoholismaak (Ref. : TT-1746-P)

Een Oostenrijkse firma ontwikkelde een nieuw assortiment (vb. colarum, gin-tonic en scotch-cola) dranken en is op zoek naar een licentiehouder. Deze moet bereid zijn de producten te bottelen en in te staan voor de distributie in België en het Groothertogdom

Luxemburg. De voordelen van deze dranken zijn evident, zowel voor de consument die geen rekening meer moet houden met eventuele alcoholcontroles, als voor de uitbater in de horecasector.

De verpakking gebeurt op dit moment in bakken van 24 flesjes (0,25 l) en in de toekomst denkt men aan blikverpakking (0,25 l).

Ontwikkelingsgraad :
commercieel beschikbaar.

Voorstel :
fabricagelicentie.

Kennisoverdracht in verband met druktechnieken (Ref. : TT-1747-ENG)

Drukkerijen werden tot voor kort beschouwd als een massaproductiegebeuren. Hierbij werden de kosten van de aanmaak van het "zetwerk" gespreid over de grote productieseries.

Dit is stilaan verleden tijd daar allerlei publicaties tegenwoordig in digitale vorm verstuurd worden om vervolgens in regionale drukkerijen afgedrukt te worden. Men kan aldus kosten besparen op de verzending en bovenal het eindproduct nog beter afstemmen op de afzetmarkt. Deze ontwikkelingen hebben dan ook geleid tot de vraag naar een nieuw type drukpers. Deze machine moet uiterst flexibel zijn.

De digitalisatie dient dan ook zo ver mogelijk doorgedreven te worden. Het is duidelijk dat dit vraagt om een compleet andere aanpak voor het drukkerijpersoneel, waardoor kennis van deze nieuwe technieken en opleidingsmogelijkheden noodzakelijk zijn.

Ontwikkelingsgraad :
niet van toepassing.

Voorstel :
knowhow overdracht.

Innovatieve coatings voor de bescherming van mechanische componenten (Ref. : TT-1748-MA)

Een Schotse firma ontwikkelde een innovatieve lijn van coatings voor de bescherming van mechanische componenten (kleppen, pompen, roterende elementen, ...) tegen corrosie en slijtage.

De producten worden gebruikt in alle sectoren waar bescherming een prioriteit is (petrochemie, krachtcentrales, papierindustrie, ...). Het coatingsprincipe is vrij klassiek. Nadat men het vuil en de vetachtige bestanddelen van het te behandelen oppervlak verwijderd heeft, brengt men de soms flinterdunne bescherm laag aan door middel van een hoge druktoestel ("shot-blasting"). In een laatste stadium kan men via polijsttechnieken een glad en afgewerkt oppervlak verkrijgen.

De firma werkt op dit moment samen met bedrijven in Noord-Amerika, Singapore en meer recent ook China, en zoekt samenwerkingsmogelijkheden onder de vorm van joint-ventures met partners die reeds ervaring hebben in deze sector maar behoefte hebben aan de meest recente technieken.

Ontwikkelingsgraad :
commercieel beschikbaar.

Voorstel :
joint venture.

WES Milieuonderzoek en -advies

Biedt u een brede waaier van interne en externe opleiding, advies en begeleiding

Milieuzorgsystemen ISO 14001 en EMAS

*Combinatie met implementatie kwaliteits- en veiligheidssystemen.
Individuele- of groepsbegeleiding met ondermeer :*

- *initiële milieuanalyse*
- *identificatie significante milieuaspecten*
- *schrijven van milieuprocedures*
- *interne/externe opleiding en sensibilisatie van uw personeel*
- *opleiding interne auditor*
- *uitvoeren van interne audits*

Milieueffectrapportering

- *erkende MER-deskundigen in alle disciplines vereist volgens MER-besluit*
- *infrastructuur-MER's : in kader van bouwvergunningsaanvraag*
- *industriële MER's : in kader van de milieuvergunningsaanvraag*

Integraal Waterbeheer

- *beleidsondersteunend onderzoek op Vlaams, regionaal en lokaal niveau*
- *omgevingsanalyse : onderzoek van het watersysteem*
- *sectorale analyses*
 - *integrale knelpuntenanalyse : afweging sectorale aspecten, gekoppeld aan het watersysteem*

Begeleiding milieucoördinator

- *opvolging wettelijke verplichtingen via checklist milieuwetgeving*
- *opstellen milieuvergunningsaanvragen*
 - *uitvoeren (decretale) milieu-audit*
 - *begeleiding inzake subsidieaanvragen*

Begeleiding preventieadviseur

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met :
ir. Johan Lammerant, afdelingshoofd
WES Milieuonderzoek en -advies
Baron Ruzettelaan 33
8310 Assebroek/Brugge
tel 050/36 71 36
fax 050/36 31 86
email: johan.lammerant@wes.be

Maaltijdcheques voortaan aftrekbaar

Stephan Janssens

Senior Consultant Ernst & Young Tax Consultants

Op 16 mei 2000 deed het Hof van Beroep van Antwerpen uitspraak in een zaak waarbij de aftrek van maaltijdcheques aan de orde was. De belastingadministratie aanvaardde echter deze aftrek niet. Maar het Hof van Antwerpen daarentegen vond deze visie niet correct.

Principes

Maaltijdcheques zijn in principe belastbaar als loon, dit wil zeggen belastbaar voor zij die ze ontvangen. Maar ze zijn ook aftrekbaar voor de werkgevers die ze toekennen. Bij wijze van uitzondering worden maaltijdcheques niet als loon beschouwd, noch voor de sociale zekerheid, noch voor de fiscus, als de volgende voorwaarden vervuld zijn:

- De toekenning van de maaltijdcheques is vervat in een CAO of een schriftelijke individuele overeenkomst.
- Het aantal toegekende cheques is gelijk aan het aantal dagen waarop de werknemer effectief arbeidsprestaties levert. (De minimumduur van 5 uren voor elke gepresteerde werkdag die door de fiscale administratie werd opgelegd wordt dus afgeschikt).
- De maaltijdcheques worden maandelijks in één of meerdere keren toegekend.
- De maaltijdcheque staat op naam van de werknemer.
- De maaltijdcheque vermeldt dat de geldigheidsduur beperkt is tot drie maanden en dat hij enkel mag gebruikt worden voor de betaling van een eetmaal of de aankoop van verbruiksklare voeding.
- De tussenkomst van de werkgever is maximaal 180 fr.
- De tussenkomst van de werknemer bedraagt minstens 44 fr.

Als deze voorwaarden allemaal vervuld zijn, dan is de werknemer niet belastbaar op de maaltijdcheques (hij ontvangt met andere woorden de bijdrage van de werkgever belastingvrij). Keerzijde van de medaille : de werkgever kan zijn eigen bijdrage niet aftrekken als een beroepskost. Per saldo is de maaltijdcheque nog steeds vrij interessant: de werknemer krijgt zoals gezegd maximaal 180 fr. toegekend, vrij van belastingen en vrij van sociale zekerheid, terwijl de werkgever belastingen zal betalen à rato van 40,17% op de 180fr. Zou de werknemer de 180 fr. onder de vorm van een loon toegekend krijgen, dan zou er wellicht heel wat meer afvloeien onder de vorm van belastingen in hoofde van de werknemer en sociale zekerheid en in hoofde van werknemer en werkgever.

Onderscheid maaltijd en maaltijdcheque

Een werkgever in het Antwerpse, reikte maaltijdcheques uit ter waarde van 170 fr. De werknemer betaalde zelf 50 fr. De fiscus verwierp de aftrek van de 120 fr.

Zoals vermeld paste de fiscus haar gewone principes toe : de maaltijdcheque is een sociaal voordeel (de werknemer wordt er niet op belast) en dus is de uitgave van de werkgever terzake niet aftrekbaar. De belastingplichtige betwistte niet dat de maaltijdcheque een sociaal voordeel is.

En het wetboek verbiedt de aftrek van de uitgaven om deze sociale voordelen toe te kennen.

Maar de belastingplichtige beweerde dat de waarde van het sociaal voordeel niet 170 frank was, maar 44 frank. De maaltijdcheque wordt immers gegeven om

de werknemer toe te laten een maaltijd te nuttigen in de omgeving van zijn bedrijf. Zijn kostenbesparing is dus even groot als die voor de werknemer die wel kan beschikken over een bedrijfsrestaurant.

De waarde van een hoofdmaaltijd werd bij Koninklijk Besluit vastgelegd op 44 fr. Vermits de werknemer 50 fr. heeft betaald is zijn besparing nul frank en is er dus geen sociaal voordeel.

Conclusie : de bijdrage van de werkgever is volledig aftrekbaar.

Gevolgen

De som is snel gemaakt : Een werkgeversbijdrage van 180 fr., gedurende 200 werkdagen maakt 36.000 fr. per jaar, per personeelslid. Bedrijven die dus een maximale bijdrage betalen, kunnen nu 36.000 fr. per personeelslid, bijkomend aftrekken.

Vraag is echter of we al onze hoop moeten vestigen op dit ene arrest. Het is de eerste keer dat een arrest in die zin wordt uitgesproken.

Bovendien kan de belastingadministratie nog tot midden augustus in Cassatie gaan tegen dit arrest. En naar alle waarschijnlijkheid zal ze dat ook doen.

Toch mag u niet bij de pakken blijven zitten.

Om uw belangen, in afwachting van de uitspraak van het Hof van Cassatie, te vrijwaren is het van belang dat u het arrest meteen toepast. In de eerstvolgende aangifte kunt u dus best de uitgaven van maaltijdcheques in aftrek brengen.

Wie de mogelijkheid heeft kan misschien zelfs nog bezwaar indienen tegen de vorige aanslag. U zal dan wellicht snel moeten handelen want de termijn om bezwaar in te dienen loopt maar drie maanden (tegenover zes maanden vroeger).

'West-Vlaanderen Werkt'

Abonnement 2000: 650 fr.
(BTW en port inbegrepen).

Compleet pakket 2000: 2.000 fr.
(BTW inbegrepen).

Het compleet pakket 2000 omvat de volledige jaargang van "West-Vlaanderen Werkt" en de studie 'De nv West-Vlaanderen 2010: een strategische visie'.

'De nv West-Vlaanderen 2010: een strategische visie' start met een diepgaande analyse van alle relevante sociaal-economische aspecten van West-Vlaanderen en probeert een antwoord te geven op vragen als:

- hoe toekomstgericht zijn onze industriële sectoren?
- wat zijn de sterkten en zwakten van de dienstverlenende sectoren in West-Vlaanderen?
- wat zijn de prioriteiten inzake de ontwikkeling van toerisme?
- hoe zal de (beroeps) bevolking in West-Vlaanderen er uitzien in omvang en samenstelling in 2010?
- hoeveel gezinnen zullen er in West-Vlaanderen bijkomen en wat is het effect hiervan op de woningbehoeften binnen tien jaar?
- voor welke milieubehoeften staan wij in 2010?
- welke behoeften stellen zich op het vlak van infrastructuur?

...

Deze gegevens monden uit in een analyse van de sterktes en zwaktes van en opportuniteiten en bedreigingen voor de West-Vlaamse economie. Dit referentiekader vormt de basis voor het uitstippelen van de economische strategie die West-Vlaanderen op een welvarende manier moet leiden naar het volgende decennium.

Een team gespecialiseerde medewerkers van de GOM - West-Vlaanderen en WES voeren de analyses uit onder leiding van een begeleidingsgroep van topmensen uit de industrie, handels- en dienstensector, werknemersorganisaties en onderwijs.

'De nv West-Vlaanderen 2010: een strategische visie' verschijnt eind 2000-begin 2001, telt ongeveer 300 pagina's en kost 1850 fr. (exclusief verzendingskosten).

Voor het compleet pakket (jaargang 'West-Vlaanderen Werkt' plus voormelde studie) ter waarde van 2.600 fr. betaalt u slechts de millennium-prijs van 2000 fr. Dit betekent voor u een korting van bijna 25%.

U kunt een abonnement 2000 of compleet pakket 2000 aanvragen bij Brigitte De Proost via:
e-mail: brigitte.deproost@wes.be;
fax 050/ 36 31 86;
tel. 050/ 36 71 36.

**Uitgaven
Gom - West-Vlaanderen***

Toeleveringsrepertorium
Elektrotechniek & Elektronica, 1999,
990 fr.

Toeleveringsrepertorium Metaalsector,
1999, 1.490 fr.

Toeleveringsrepertorium Kunststoffen
en Rubber, 1999, 990 fr.

Toeleveringsrepertorium Sector
Industriële diensten West-Vlaanderen,
1999, 990 fr.

Jaarverslag 1998 GOM - West-
Vlaanderen, 1999 (gratis)

Bedrijvengids Vlaanderen 1999
(cd-rom), 1.499 fr.

Reeks Wes*
(BTW en port inbegrepen)

- O. Vanneste, Verzamelde toespraken, 1980-1989, 1990, 520 blz., 1.060 fr.
- N. Vanhove, J. Theys, West-Vlaanderen 2000 - Een strategie voor economische ontwikkeling, 1990, 468 blz., 1.020 fr.
- O. Vanneste, Verzamelde toespraken, 1990-1996, 1997, 464 blz., 1.300 fr.

**Reeks Facetten van
West-Vlaanderen***

(BTW inbegrepen, exclusief portkosten)

- Telekommunikatie morgen - Telematicadiensten en ISDN-netwerk, 1990, 28 blz., 95 fr.
- Strategisch marketingplan voor het toerisme te Knokke-Heist, een toeristisch beleidsakcieplan, 1991, 32 blz., 136 fr.
- Het vakantie- en korte-vakantiegedrag van de Belgen in de periode 1982-88, 1991, 44 blz., 136 fr.
- De economische betekenis van het toerisme te Brugge, 1992, 96 blz., 260 fr.
- Mogelijkheden voor het riviertoerisme in West-Vlaanderen, 1993, 72 blz., 170 fr.
- Het vakantie- en korte-vakantiegedrag van de Belgen in de periode 1982-1991, 1994, 32 blz., 200 fr.
- Bedrijventerreinen in West-Vlaanderen, 1994, 52 blz., 550 fr.
- West-Vlaanderen in cijfers, 1995, 119 blz., 790 fr.
- Het internationaal toeristisch marketingplan voor België, 1996, 84 blz., 790 fr.
- Evolutie van de productie en verwerking van huishoudelijk afval in de provincie West-Vlaanderen, 1997, 94 blz., 850 fr.
- Socio-economische profielen van de arrondissementen in West-Vlaanderen, 1998, 148 blz., 900 fr.
- Bezetting van de bedrijventerreinen in West-Vlaanderen, 1998, 322 blz., 1.490 fr.
- Het logiesaanbod aan de kust, 1998, 56 blz., 590 fr.
- Mestproblematiek in de provincie West-Vlaanderen 1999, 73 blz., 750 fr.
- Behoeftenanalyse hoger onderwijs in West-Vlaanderen 1999, 40 blz., 500 fr.
- Bevolking en gezinnen in West-Vlaanderen 2000-2010, 1999, 44 blz., 500 fr.

* De volledige lijst van alle publicaties reeds verschenen bij WES en de GOM - West-Vlaanderen kunt u verkrijgen bij Brigitte De Proost, e-mail: brigitte.deproost@wes.be; fax 050/ 36 31 86; tel. 050/ 36 71 36.

DESIMPEL 100 jaar ondernemingszin

MILIEUVRIENDELIJKE MESTSTOFFEN
051 - 500 800

IMMOBILIËN-CLINTONPARK-ROESELARE
051 - 24 98 05

KNOW-HOW IN ALUMINIUM
051 - 72 96 66

ACCENT BUSINESS PARK
051 - 26 39 80

REMI CLAEYS ALUMINIUM
051 - 72 97 11

PARTICIPATIEMAATSCHAPPIJ
09 - 210 58 58

HOTEL- EN BUSINESSCENTER HOOGLEDE
051 - 70 25 83

HOTEL- EN BUSINESSCENTER OUDENBURG
059 - 26 51 67

Hippodroom Wellington
OOSTENDE
059 - 80 60 55

THERMAE PALACE
HOTEL- EN BUSINESSCENTER OOSTENDE
059 - 80 66 44

ZEEBRUGGE

EERSTERANGS
RORO- EN
CONTAINERHAVEN

Inlichtingen:

Havenbestuur Brugge-Zeebrugge
Isabellalaan 1
8380 Zeebrugge
België
Tel. +32 50 54 32 11
Fax +32 50 54 32 24
Internet:
<http://www.zeebruggeport.be>
E-mail: mbz@zeebruggeport.be